

SCHOOL OF LAW

UNIVERSITY *of* WASHINGTON

*Woke Capital: A vállalatok szerepe
a társadalmi mozgalmakban*

Jennifer S. Fan | jxfan@uw.edu

University of Washington School of Law

9 Harv. Bus. L. Rev. 441-94 (2019)

<https://ssrn.com/abstract=3556120>

WOKE CAPITAL: A VÁLLALATOK SZEREPE A TÁRSADALMI MOZGALMAKBAN

JENNIFER S. FAN*

Olyan ikonikus vállalatok, mint az Apple, a BlackRock, a Delta, a Google (ma már Alphabet), a Lyft, a Salesforce és a Starbucks, a közelmúltban nagyon nyilvánosan állást foglaltak különböző társadalmi kérdésekben. A múltban a vállalatok nagyrészt hallgattak ezekkel szemben. Most ennek az ellenkezője igaz - a vállalatok egyre láthatóbb szerepet játszanak a társadalmi mozgalmakban, és van, amikor a vállalatok vezetnek a vitát, különösen azokon a területeken, ahol önérdekük van, vagy a közvélemény támogatja őket. A vállalatoknak a társadalom gazdasági és társadalmi szerkezetére gyakorolt óriási befolyása - a jogi keretek és normák miatt, amelyek szerint működnek - egyedülállóan jó vagy rossz helyzetbe hozza őket, hogy befolyásolják a társadalmi mozgalmak kimenetelét. E cikk hozzájárulása hármas: tárgyalja, hogy a bírósági ügyek és a vállalatok társadalmi szerepéről szóló változó normák hogyan vezettek a modern üzleti társaságok kialakulásához, ami viszont megalapozta a vállalatok társadalmi mozgalmakban való részvételét; három esettanulmány segítségével eredeti leíró jellegű beszámolót nyújt a vállalatok társadalmi mozgalmakban betöltött szerepéről, és arról, hogy a vállalatok hogyan segítettek vagy hátráltatták az ilyen mozgalmakat; és foglalkozik azzal a mögöttes normatív kérdéssel, hogy a vállalatok társadalmi mozgalmakban való részvételének megfelelősége milyen jogi keretek között valósul meg. A cikk arra a következtetésre jut, hogy a veszélyek ellenére a társasági jog ígéretes társadalmi változásra képes.

BEVEZETÉS	442	
I.	A FEJLŐDŐ VÁLLALAT ÉS A TÁRSADALMI MOZGALMAK	445
	A. Vállalati cél	445
	B. Társasági jog és társadalmi normák	451
	C. Vállalatok ma	452
II.	ESETTANULMÁNYOK	457
	A. Az elnök kihívása: Hogyan reagáltak a vállalatok a muzulmánok betiltására	459
	B. Az erkölcsi talaj megtalálása: Hogyan találtak szerepet a vállalatok a fegyvertartási mozgalomban	467
	C. A siker építőkövei: Hogyan a vállalatok az LMBTQ jogvédő mozgalom céljainak előmozdítása	476
III.	NORMATÍV AGGÁLYOK, A BEVONÁS OKAI VÁLLALATOK ÉS IRÁNYADÓ ELVEK	484
	A. Normatív aggályok	485
	1. Titkos érdekérvényesítés	485
	2. Túl sok teljesítmény	486

* Jennifer S. Fan a Washington Egyetem Jogi Karának jogi tanszékvezető egyetemi

docense és a Vállalkozói Jogi Klinika igazgatója. A szerző köszönetet mond a Junior üzleti jogi kollokvium résztvevőinek, Lisa Manheimnek és Jeff Schwartznak az értő megjegyzéseikért. Külön köszönet illeti továbbá John Delaneyt, Kiri Yoshimurát és Rebecca Paley-Williamset a hasznos kutatási segítségért.

3.	Önérdékűek és nem a változás előmozdítói	489
B.	<i>Okok, amelyek miatt a vállalatok részt vesznek a társadalmi mozgalmakban</i>	491
1.	Erkölcsei tekintély és vezetés	491
2.	Reagálás a bojkottra	491
3.	Válaszadás a képviselői indítványokra	492
C.	<i>Irányadó elvek a társadalmi mozgalmakban</i>	
	<i>rés</i>
	<i>zt vevő vállalatok számára</i>	492
	KÖVETKEZTETÉS	494

BEVEZETÉS

2018. február 14-én a Marjory Stoneman Douglas középiskola egykori diákja tizenhét embert ölt meg egy AR-15-ös támadófegyverrel. A korábbi iskolai lövöldözések után a kezdeti felzúdulás után a média örülete lecsillapodott; ¹nem született érdemi fegyverreform-törvény; ²és a tragédiák által érintett közösségek csendben tovább harcoltak, és megpróbálták összerakni a darabokat. ³És a profitorientált vállalatok nem adtak hangot álláspontjuknak. ⁴Ezúttal más volt a helyzet. A média továbbra is beszámolt a történetekről, a diákok mozgósítottak, a közösségek pedig hangot adtak felháborodásuknak. ⁵Még a különböző iparágak vállalatai is gyorsan reagáltak, ⁶néhányszor magának a vállalatnak a kárára. ⁷Sok tekintetben a készséges

¹ Lásd Rick Hampson, *Gun Control Momentum 'Didn't Happen Out of the Blue': Why Parkland's Different*, USA TODAY (2018. március 7., 16:30), <https://www.usatoday.com/story/news/2018/03/07/gun-control-momentum-didnt-happen-out-blue-why-parklands-different/401312002/>.

² Lásd Editorial Board, *How Congress Has Dithered as the Innocent Get Shot*, N.Y. TIMES (2018. február 15.), <https://www.nytimes.com/interactive/2018/02/15/opinion/congress-gun-progress.html>.

³ Lásd Jonah Engel Bromwich, *"Valami Parklandben más volt": Túlélők 20 évnyi tömeges lövöldözésről beszélnek*, N.Y. TIMES (2018. március 23.), <https://www.nytimes.com/2018/03/23/us/mass-shooting-survivors-march-lives.html>.

⁴ Lásd általában Melissa Jeltsen, *Public Outrage Over Mass Shootings Is Running On Empty*, HUFFINGTON POST (2018. január 31., 15:43), https://www.huffingtonpost.com/entry/public-outrage-mass-shootings_us_5a70dbf6e4b0a6aa487424be. Ez a cikk mindössze két héttel a Marjory Stoneman Douglas középiskolában történt lövöldözés előtt jelent meg. *Id.*

⁵ Lásd Hadas Gold, *A parkvidék fenmaradása*: CNN MONEY (2018. február 22., 22:47), <http://money.cnn.com/2018/02/22/media/parkland-florida-shooting-media-coverage/index.html>.

⁶ A parklandi lövöldözés után többek között a következő vállalatok szoltak fel vagy változtattak a politikájukon: Aetna, Avis, Budget, Black Rock, Bumble, Delta Airlines, Dick's Sporting Goods, Enterprise Holdings, First National Bank of Omaha, Gucci, Hertz, Kroger, L.L.Bean, Lockton, Lyft, MetLife, Paramount RX, REI, SimpliSafe, Starkey, Symantec, True Car, United Airlines, Walmart. *Lásd*: A Marjory Stoneman Douglas középiskola diákjai: *"Kérem, segítsen nekünk": A Marjory Stoneman Douglas túlélőinek levele az üzleti közösséghez*, BUS. INSIDER (2018. március 11., 8:00), <http://www.businessinsider.com/parkland->

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 443
survivors-ask-busi-nesses-to-support-march-for-our-lives-2018-3.

⁷ A Deltát például szinte azonnal azzal fenyegették, hogy elveszít egy jövedelmező adókedvezményt Georgiában, miután bejelentette, hogy nem kínál többé kedvezményes viteldíjakat a Nemzeti Fegyveres Szövetség (NRA) tagjainak. Marwa Eltagouri, *A Georgia Republican's Threat to Delta*: WASH. POST (2018. február 27.), <https://>.

figyelemre méltó volt, hogy a vállalatok állást foglaltak, mivel a vállalatok jellemzően inkább kimaradnak a társadalmi kérdésekből, félve a fogyasztói visszahatástól. Valójában a legtöbb társadalmi kérdésben a vállalatok hagyományosan vonakodnak megszólalni; inkább akkor szólalnak meg, ha gazdasági kérdések forognak kockán.⁸ Ma már számos vállalat gazdasági ereje vetekszik a nemzetgazdaságokéval, és ennek következtében megnövekedett politikai hatalommal bír.⁹ "Míg a vállalatoknak érdekében áll befolyásolni intézményi környezetüket . . . nem minden olyan kérdés, amelyben a vállalatok részt vesznek, egyértelműen kiemelkedő az általános célkitűzéseik szempontjából. Valójában néhány cég az utóbbi időben olyan társadalmpolitikai kérdésekben is részt vesz, amelyek megosztóak, bizonytalanok, érzelmileg terheltek vagy vitatottak."¹⁰ Az Egyesült Államokban a vállalatok felemelkedése a kormányzat visszaszorulásának, az egyre inkább pártosodó politikának és a gazdagok és szegények közötti egyre szélesedő szakadéknak a hátterében zajlik. Társadalomként azzal küzdünk, hogy az olyan innovációk, mint a közösségi média és a mesterséges intelligencia alapvetően megváltoztatták társadalmunk szerkezetét, valamint azt, hogy hogyan kommunikálunk és dolgozzuk fel az információkat. Új korszakba léptünk - az információs technológiai forradalom korába - , és ennek középpontjában a vállalatok állnak.

Történelmileg a vállalatokat a "gonosz forrásaként"¹² és "egy rendkívül szűk vezetői és pénzügyi elit - a hírhedt [egy] százalék - hangjának és érdekeinek közvetítőjeként"¹³ gúnyolták; a vállalatok a status quo szinonimái. Amint azonban e cikkből kiderül, a vállalatok szerepe és a társasági jogi keret, amelyben ez a szerepkör érvényesül, nem ennyire fekete-fehér. A vállalatok jelentős szerepet játszhatnak és játszottak is a társadalmi mozgásban...

www.washingtonpost.com/news/business/wp/2018/02/26/georgia-republicans-threat-to-delta-stop-boycotting-the-nra-or-lose-your-tax-breaks/. A georgiai törvényhozás gyorsan végrehajtotta fenyegetését, amikor a Delta nem állította vissza az NRA-kedvezményt. Marwa Eltagouri, *Georgia Republicans Honor Their Threat to Punish Delta for Cutting Ties with NRA*, WASH. POST (2018. március 1.), https://www.washingtonpost.com/news/business/wp/2018/03/01/georgia-republicans-honor-their-threat-to-harm-delta-in-defense-of-the-nra/?utm_term=.5b06730f6f0c.

⁸ "A vállalatok hagyományosan arra törekedtek, hogy társadalmi kérdésekben teljesen semlegesek legyenek. Senki sem kételkedett abban, hogy a vállalatok hatalmat gyakorolnak, de ez olyan alapvető gazdasági kérdésekben, mint a kereskedelem és az adók, nem pedig társadalmi kérdésekben. Úgy tűnt, hogy a potenciálisan megosztó kérdésekben való aktivizmussal nem sokat lehet nyerni, különösen a fogyasztói márkák esetében." Jerry Davis, *What's Driving Corporate Activism*, NEW REPUBLIC (2016. szeptember 27.), <https://newrepublic.com/article/137252/whats-driving-corporate-activism>.

⁹ Michael Nalick, Matthew Josefy, Asghar Zardkoohi & Leonard Bierman, *Corporate Sociopolitical Involvement: A Reflection of Whose Preferences?*, 30 ACAD. MGMT. PERSP. 384, 384 (2016).

¹⁰ *Id.*

¹¹ Lásd Matthew Bey, *The Tech Revolution Comes of Age*, STRATFOR (2016. március 29.), <https://worldview.stratfor.com/article/tech-revolution-comes-age>.

¹² Angela Allan, *How the 'Evil Corporation' Became a Pop-Culture Trope*, ATLANTIC (2016.

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 445
április 25.), <https://www.theatlantic.com/business/archive/2016/04/evil-corporation-trope/479295/>.

¹³ Kent Greenfield, *Lehetnek-e a vállalatok jó polgárok?* , SZIMPÓZIUM MAG. (2013. november 3.), <http://www.symposium-magazine.com/can-corporations-be-good-citizens/>.

ments. ¹⁴Hogy a meglévő jogi keretek között lehet-e, és kell-e, azt ez a cikk vizsgálni fogja.

A társadalmi mozgalmak és a jog közötti kapcsolat általában az alkotmányelméletre és a jogelméletre összpontosított. ¹⁵Ez a cikk egy másik nézőpontot kínál, a társadalmi mozgalmaknak a kor-portális jog szemszögéből történő vizsgálatával. Azzal kezdi, hogy elemzi, hogy a társaságok társadalmi mozgalmakban való részvétele beleillik-e a társasági jog hatályos doktrínájába. Ezt követően normatív elképzelést fogalmaz meg a társadalmi mozgalmak és a társasági jog tudománya közötti kapcsolatról, és értelmező elméletet kínál a vállalatoknak a társadalmi mozgalmak nyílt és rejtett akciókkal (valamint tétlenséggel) történő előmozdításában és akadályozásában játszott szerepéről.

Míg a pereskedés hagyományosan a társadalmi mozgalmak egyik legszélesebb körben alkalmazott taktikája a változáshoz, most a vállalatok egy másik utat kínálnak a társadalmi problémák kezelésére. Az azonban, hogy a vállalatok segítik vagy hátráltatják-e a társadalmi mozgalmak céljait, még nem derült ki, és ezt az alábbiakban részletesebben tárgyaljuk.

A vállalatok változó szerepe, a közösségi média megjelenése, valamint a részvényesek, a vezetők és a fogyasztók vállalatokra gyakorolt hatása arra készítette a vállalatokat, hogy vezető szerepet töltsenek be a társadalmi kérdésekben, és különösen a társadalmi mozgalmak befolyásolói legyenek. "A vállalatokról és politikájukról szóló információk egyre átláthatóbbak. A vásárlók ma már a Buycott alkalmazást használhatják a vonalkódok beolvasására, és megállapíthatják, hogy a megvásárolni kívánt termék megfelel-e az értékrendjüknek, a munkaügyi gyakorlatoktól kezdve a GMO-tartalomig." ¹⁶Annak mérlegelése során, hogy a vállalatoknak részt kell-e venniük a társadalmi mozgalmakban, és ha igen, milyen mértékben, ez a cikk a tényezők összefolyását vizsgálja, amelyek ehhez a ponthoz vezettek, és hogy miért lehet ez most egy meghatározó pillanat a vállalatok számára.

A cikk az ezt követő elemzés keretét három részből állítja össze. Az I. rész a társasági céllal és joggal, valamint a társadalmi normákkal kapcsolatos tudományos kutatásokat és a társasági jog körvonalait befolyásoló bírósági eseteket tárgyalja. Konkrétabban, ez a rész azt mutatja be, hogy a társaságok működését szabályozó törvények a

¹⁴ A társadalmi mozgalom meghatározása szerint "lazán szervezett, de tartós kampány egy társadalmi cél érdekében, amely jellemzően a társadalmi struktúrák vagy értékek megváltoztatásának megvalósítását vagy megakadályozását célozza". Ralph H. Turner, Lewis M. Killian & Neil J. Smelser, *Social Movement*, ENCYCLOPEDIA BRITANNICA, <https://www.britannica.com/topic/social-movement> (utolsó látogatás: 2018. december 31.).

¹⁵ Lásd Scott L. Cummings, *The Puzzle of Social Movements in American Legal Theory*, 64 UCLA L. REV. 1554 (2017) (idézi Tomiko Brown-Nagin, *Elites, Social Movements, and the Law: The Case of Affirmative Action*, 105 COLUM. L. REV. 1436, 1501-11 (2005)); William N. Eskridge, Jr. *Identity-Based Social Movements and Public Law*, 150 U. PA. L. REV. 419, 419-20 (2001); Reva B. Siegel, *Constitutional Culture, Social Movement Conflict and Constitutional Change: The Case of the De Facto ERA*, 94 CAL. L. REV. 1323, 1364 (2006)); lásd még Mary Ziegler, *Framing Change: Cause Lawyering, Constitutional Decisions, and Social Change*, 94 MARQ. L. REV. 263, 280-84 (2010).

¹⁶ Gerald F. Davis & Christopher J. White, *The New Face of Corporate Activism*, STAN. SOC. INNOVATION REV. (2015 őszi), https://ssir.org/articles/entry/the_new_face_of_corporate_

Egyesült Államokban fejlődtek, és megteremtették az alapját annak, hogy a vállalatok idővel egyre nagyobb befolyással bírnak. Ezután bemutatja, hogy a munkaerőben bekövetkezett változások, valamint a fogyasztók és a vezetők növekvő hatalma arra ösztönözte a vállalatokat, hogy aktívabb szerepet vállaljanak a társadalmi kérdésekben és általában a társadalmi mozgalmakban. A társasági jog és a társaságok szerepével kapcsolatos fejlődő normák együttesen alkotják annak a jogi keretnek az alapját, hogy a társaságok részt vehetnek-e és mikor vehetnek részt a társadalmi mozgalmakban. A II. rész ezután három esettanulmányt elemez különböző társadalmi mozgalmakról, bemutatva a vállalatok válaszainak skáláját, pozitív és negatív tulajdonságait, valamint azt, hogy a vállalatok társadalmi mozgalmakra adott válaszai hogyan segítették és hogyan akadályozták őket. Ez a rész különösen a társadalmi mozgalmak elméletéből származó keretelemzést alkalmazza, hogy megvizsgálja a vállalat hatékonyságát az adott társadalmi mozgalmakban. A III. rész tárgyalja a társasági jog társadalmi mozgalmakra gyakorolt hatásának normatív következményeit, és irányadó elveket kínál arra vonatkozóan, hogy a társaságoknak mit kell figyelembe venniük, amikor ilyen mozgalmakkal vesznek részt. Ez a cikk arra a következtetésre jut, hogy a társasági jog társadalmi mozgalmakba való bevonásával járó veszélyek ellenére a társadalmi mozgalmakban való részvétel ígéretes változásra ad lehetőséget.

I. A FEJLŐDŐ VÁLLALAT ÉS A TÁRSADALMI MOZGALMAK

A. Vállalati cél

Amerika kezdete óta a vállalatok szerepe és megítélése jelentősen megváltozott. ¹⁷ Marshall főbíró úgy jellemezte a vállalatot, mint "mesterséges lényt, amely láthatatlan, megfoghatatlan, és csak a jog szemléletében létezik". ¹⁸ A vállalatokat úgy is jellemezték, mint "tisztán jogi alkotásokat, hús, vér vagy csont nélkül. Létezésüket és viselkedésüket jogi szabályok hálója határozza meg, amelyek a társasági alapokmányokban és alapszabályokban, az állami társasági joggyakorlatban és törvényekben, magánszerződésekben, valamint szövetségi és állami rendeletek sokaságában találhatók. ¹⁹ A tizenkilencedik század közepére "a társasági alapokmány a vibráló vállalkozói társadalom könnyen hozzáférhető eszközévé fejlődött" - a "gazdasági növekedés alapvető szolgáltatójává" ²⁰.

¹⁷ A kora amerikai és a tizenkilencedik századi vállalatok szerepének és megítélésének áttekintéséhez lásd Elizabeth Pollman, *Reconceiving Corporate Personhood*, 2011 UTAH L. REV. 1629 (2011). A vállalatok a rabszolga-kereskedelem óta kisebb és nagyobb mértékben egyaránt hatással vannak a társadalomra. *15 Major Corporations You Never Knew Profited from Slavery*, ATLANTA BLACK STAR (2013. augusztus 26.), <http://atlantablackstar.com/2013/08/26/17-major-companies-never-knew-benefited-slavery/>.

¹⁸ *Trs. of Dartmouth College v. Woodward*, 17 U.S. 518, 636 (1819).

¹⁹ Lynn A. Stout, *Why We Should Stop Teaching Dodge v. Ford*, 3 VA. L. & BUS. REV. 163, 176 (2008). Valóban, "[a] vállalatok jelentős mértékben jogi lények, és úgy tűnik, hogy a jog, jobban, mint a politika vagy a kormány, a legjobban képes a magánjogaik és a közfeladataik közötti határokat kijelölni". Morton Keller, *The Making of the Modern Corporation*, in

²⁰ Keller, 19. lábjegyzet, 7. pont.

a társaságokat a társasági alkotmányos jogok joggyakorlatának szemszögéből vizsgálva az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága (a Bíróság) a társaságokat egyének társulásaiként jellemezte.²¹ Amint azonban két társasági jogtudós állítja, a Bíróságnak a társaságokról alkotott nézete egészen a tizenkilencedik század végéig működött, amikor az amerikai vállalkozások drámai átalakuláson mentek keresztül.²² "[A társaságok] olyan - gyakran márkákhoz kötött - identitást vettek fel, amely valóban elkülönült az egyéni befektetőiktől, igazgatóiktól vagy vezetőiktől.

. ... "²³ A társasági forma továbbfejlődött, és elkezdtek használni szövetkezetek, klubok, érdekvédelmi egyesületek, nonprofit szervezetek és hasonlók esetében.²⁴ Aztán jött a modern üzleti társaságok felemelkedése, ahol a Bíróság "elismerte a kereskedelmi beszéd, a vállalati politikai kiadások és a vallásgyakorlás szabadságának törvényi védelmét."²⁵ Például 2010-ben a *Citizens United*

v. *FEC26* felforgatta a vállalatok fogalmát; a vállalatok mostantól "személyiséggel" rendelkeztek.²⁷ Öt a négy ellenében hozott határozatában a Bíróság úgy ítélte meg, hogy az első módosítás megtiltja a kormánynak, hogy korlátozza a vállalatok és a szakszervezetek független politikai kiadásait.²⁸ Ennek a döntésnek voltak hangos támogatói és ellenzői, és az amerikai alkotmány módosítására irányuló ^{felhívásokhoz}²⁹, a kongresszusi korrekciókat követelő ^{kiáltásokhoz}³⁰, valamint számos tudományos³¹ és nyilvános vitához vezetett.³² A közelmúltban a *Burwell kontra Hobby Lobby Stores, Inc. ügyben a Burwell kontra Hobby Lobby Stores, Inc.* a Bíróság kimondta, hogy

²¹ Lásd Margaret M. Blair & Elizabeth Pollman, *The Derivative Nature of Corporate Constitutional Rights*, 56 WM. & MARY L. REV. 1673, 1678 (2015).

²² *Id.*

²³ *Id.*

²⁴ *Id.* "A vállalatok, ahogyan azt már oly gyakran megfigyelték, társadalmi és gazdasági intézmények is, és nem szabad alábecsülni a vállalati kultúra vonzó erejét". Keller, *supra* 19. lábjegyzet, 13. o.

²⁵ Blair & Pollman, *Supra* 21. lábjegyzet, 1679. lábjegyzet. "[A] Bíróság a társasági jogokat következetesen származékos vagy instrumentális jogként kezelte". *Id.* A társasági jogok származékos és instrumentális jogként való felfogása "nem vette figyelembe a nagy, modern üzleti társaságokat, amelyek nem tekinthetők azonosítható emberek szövetségét képviselőnek". *Id.* 1742. o.

²⁶ *Citizens United kontra FEC*, 558 U.S. 310 (2010).

²⁷ 558 U.S. 310, 466.

²⁸ 558 U.S. 310, 340, 365. "Nem kevésbé szembetűnő az állam és a közvélemény megtorpanása és bizonytalansága, lassú és korlátozott teljesítménye, amikor arról van szó, hogy a vállalatokat jelentős állami ellenőrzés alá vonják". Keller, *supra* note 19, at 12.

²⁹ Paul Blumenthal, *Citizens United Constitutional Amendment Backed By Vermont Legislation*, HUFFINGTON POST (2012. április 19., 18:31), https://www.huffingtonpost.com/2012/04/19/citizens-united-constitutional-amendment-vermont_n_1439002.html.

³⁰ Liz Kennedy & Alex Tausanovitch, *Eight Years After Citizens United, It's Time for Bold Ways to Fix Democracy*, HILL (2018. január 20. 9:00), <http://thehill.com/opinion/civil-rights/369861-eight-years-after-citizens-united-its-time-for-bold-ways-to-fix>.

³¹ Lásd pl. Nadia Imtanes, *Should Corporations Be Entitled to the Same First Amendment Protections as People?*, 39 W. ST. U. L. REV. 203 (2012); Justin Levitt, *Confronting the Impact of Citizens United*, 29 YALE L. & POL'Y REV. 217 (2010); Joseph F. Morrissey, *A Contractarian Critique of Citizens United*, 15 U. PA. J. CONST. L. 765 (2013).

³² Lásd pl. Floyd Abrams, *The Citizens United Disaster That Wasn't*, WALL ST. J. (2017.

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 451
október 16., 18:56), <https://www.wsj.com/articles/the-citizens-united-disaster-that-wasnt-1508194581>; Ian Vandewalker, *The consequences of 'Citizens United'*, MSNBC (2014. január 20., 7:55), <http://www.msnbc.com/msnbc/the-consequences-citizens-united>; Ellen L. Weintraub, *Taking on Citizens United*, N.Y. TIMES (2016. március 30.), <https://www.nytimes.com/2016/03/30/opinion/taking-n-citizens-united.html>.

hogy az állami társasági jog értelmében egy vállalkozásnak nem kell kizárólag nyereségre törekednie.³³ E két közelmúltbeli bírósági ügy alapján a vállalatoknak van jogalapjuk arra, hogy társadalmi kérdésekben vagy társadalmi mozgalmakban hangot adjanak véleményüknek, mivel a részvényesi érték maximalizálása nem kell, hogy tevékenységük egyetlen mozgatórugója legyen. Amint azt a vállalati célokra vonatkozó különböző elméletekről szóló következő vitában látni fogjuk, a vállalatok bizonyos elméletek alapján is támogatást találhatnak a társadalmi mozgalmakban való részvételükhöz.³⁴

Történelmileg a részvényesek elsőbbségének elméletének (ahol a központi mozgatórugó a részvényesek profitszerzése) számos támogatója volt. A konzervatív közgazdász, Milton Friedman úgy vélte, hogy "az üzleti élet "egyetlen és egyetlen társadalmi feladata" az, hogy "felhasználja erőforrásait és olyan tevékenységeket végezzen, amelyek célja a nyereség növelése, amíg a játékszabályokon belül marad" - azaz "a lehető legtöbb pénzt keresse".³⁵ Azok a vállalati vezetők, akik elzárkóztak minden társadalmi kötelezettségtől, úgy hivatkoztak Friedman szavaira, mint amelyek felmentik őket az ilyen típusú kötelezettségek teljesítésének felelőssége alól. Friedman elméletének népszerűsítése ellenére a vállalatok befolyásolták mind a politikai, mind a társadalmi kérdések útját és kimenetelét.³⁶

Egyes jogtudósok Friedman előfeltevéseivel összhangban álló elméleteket dolgoztak ki, mások más szemszögből közelítették meg a vállalatot. Az azonban világos, hogy a jogtudósok között a vita a vállalat természetéről és céljáról tovább folyik.³⁷ A vita összetett, és nincsenek egyértelmű válaszok. A jogtudósok az idők során különböző elméleteket kínáltak a társaságról. A következőkben röviden áttekintjük a jogtudósok által a társaságokkal kapcsolatban javasolt különböző típusú elméleteket. A vita kétségtelenül sokkal árnyaltabb, mint ahogyan itt bemutatásra kerül, de a cél az egymással versengő elméletek ismertetése.

³³ Alito bíró, a Bíróság nevében írva, kijelentette, hogy:

Bár kétségtelenül igaz, hogy a nyereségerorientált vállalatok egyik központi célja a pénzszerzés, a modern társasági jog nem követeli meg a nyereségerorientált vállalatoktól, hogy minden más kárára törekedjenek a nyereségre, és sokan nem is teszik ezt. A nyereségérdekelte társaságok a tulajdonosi jóváhagyással számos jótékonyossági célt támogatnak, és egyáltalán nem ritka, hogy az ilyen társaságok humanitárius és egyéb altruista célokat támogatnak.

Burwell v. Hobby Lobby Stores, Inc., 134 S. Ct. 2751, 2771 (2014). Lásd Lyman Johnson & David Millon, *Corporate Law After Hobby Lobby*, 70 BUS. LAW. 1 (2014), a *Hobby Lobby*-ügy alaposabb elemzését az állami társasági jog szemszögéből.

³⁴ "[A] társasági forma rendkívül hasznos volt, mint a gazdasági vagy társadalmi vállalkozások jogi (és nyilvános) státuszának megteremtésének módja". Keller, *Supra* 19. lábjegyzet, 12. pont.

³⁵ Milton Friedman, *The Social Responsibility of Businesses is to Increase its Profits*, N.Y. TIMES MAG., 1970. szeptember 13.

³⁶ Lásd Nalick et al., *Supra* note 9, 384. o.; lásd még Kabrina Krebel Chang, *Starbucks for President: The Disappearing Line between Government and Business as Agents for Social Change*, 20 REVISTA EMPRESA Y HUMANISMO 35, 38 (2017).

³⁷ "A vállalat természetének újragondolásának valódi lehetőségének pillanatában vagyunk. Milyen célokat szolgálnak a vállalatok? Kinek tartoznak kötelezettségekkel? Társadalmi

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 453
értéküket úgy maximalizálják-e, hogy csak gazdasági célokra összpontosítanak, vagy szélesebb körű társadalmi és politikai kötelezettségekkel kellene őket terhelni?" Kent Greenfield, *Corporate Citizen- ship: Goal or Fear*, 10 U. ST. THOMAS L.J. 960, 973 (2013).

A múltban a részvényesek elsőbbsége volt az uralkodó elmélet a részvénytársasági tudósok körében.³⁸ E nézet szerint a társaságokat olyan "nexusnak" tekintik, amely révén a vállalkozásban lévő egyének egymással szerződést kötnek.³⁹ Erre az elméletre válaszul Margaret Blair és Lynn Stout professzorok eltérő álláspontot képviseltek a vállalatokkal kapcsolatban. A vállalatokra vonatkozó keretrendszerük alapján a di- rektorok közvetítő hierarchiaként szolgáltak a csoportos termelés elméletén alapuló közvetítő hierarchiaként.⁴⁰ Elemzésük szerint az igazgatók "nem állnak *senki* közvetlen ellenőrzése vagy felügyelete alatt, beleértve a cég részvényeseit is".⁴¹ Stephen Bainbridge professzor a vállalat egy másik konstrukcióját kínálta fel, amikor bevezette az igazgatói primátus gondolatát, amely "azt állítja, hogy a részvényesek az igazgatók bizalmi kötelezettségeinek megfelelő haszonélvezői . . . [A részvényesi érték maximalizálására vonatkozó igazgatói elszámoltathatóság továbbra is az igazgatói primátus fontos összetevője. "⁴² Van még egy keretrendszer, amely alapján a vállalatokat vizsgálhatjuk: az érdekeltek elmélete. Kent Greenfield professzor, ennek az elméletnek az egyik kidolgozója azt állítja, hogy a vállalatoknak az összes érdekelt fél érdekében kell cselekedniük.⁴³ Valójában az érdekeltek elmélete "felszólítja az amerikai vállalatokat, hogy szélesítsék ki a társadalomban betöltött szerepüket, és bővítsék ki a kötelezettségeiket, amelyekkel a következőkön túlmenően tartoznak.

³⁸ Egy üzleti cikkben a szerzők azt találták, hogy azok a vállalatok, amelyek a legsikeresebbek voltak a részvényesi érték maximalizálásában, nem a részvényesi érték maximalizálására összpontosítottak. Justin Fox & Jay W. Lorsch, *What Good Are Shareholders?*, HARV. BUS. REV., 2012. július-aug. Egyes tudósok a Dodge v. Ford Motor Company, 170 N.W. 668 (Mich. 1919) ügyet idézik a részvényesek elsőbbsége elmélet bizonyítékaként. Lásd Kent Greenfield, *Corporate Law's Original Sin*, WASH. MONTHLY, Jan./Febr. 2015, <https://washingtonmonthly.com/magazine/janfeb-2015/sidebar-corporate-laws-original-sin/>. De lásd Stout, *supra* note 19 (azzal érvelve, hogy a Dodge v. Ford rossz jog).

A részvényesek elsőbbsége ellen Steven Pearlstein érvelt a legjobban tavaly a Washington Postban. Azt írta, hogy a részvényesi érték maximalizálása "káros" ideológia, amelynek "nincs alapja sem a történelemben, sem a jogban". Majd így folytatta: "Ami az 1970-es és 80-as években az önelégült menedzseri közepszerűség hasznos korrekciójaként indult, mára romboló, önző dogmává vált, amelyet pénzügyi professzorok, pénzügyesek és túlkompensált vállalati vezetők terjesztenek."

Kent Greenfield, *If Corporations Are People, They Should Act Like It*, ATLANTIC (2015. február 1.), <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2015/02/if-corporations-are-people-they-should-act-like-it/385034/> [a továbbiakban: *If Corporations are People*] (idézi Steven Pearlstein, *Putting shareholders first*, WASH. POST, 2013. szeptember 8., G01).

³⁹ Michael C. Jensen & William H. Meckling, *A vállalat elmélete: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure*, 3 J. FIN. ECON. 305 (1976); FRANK H. EASTERBROOK & DANIEL R. FISCHER, *THE ECONOMIC STRUCTURE OF CORPORATE LAW* 12 (1991).

⁴⁰ Margaret M. Blair & Lynn A. Stout, *A Team Production Theory of Corporate Law*, 85 VA. L. REV. 247 (1999).

⁴¹ *Id.* 290. o. (kiemelés az eredetiben).

⁴² Stephen M. Bainbridge, *igazgató Elsőbbség: The Means and Ends of Corporate Governance*, 97 NW. U. L. REV. 547, 561 (2003).

⁴³ Greenfield, *Lehetnek-e a vállalatok jó polgárok?*, 13. lábjegyzet. Az érdekeltek felek elmélete már évtizedek óta létezik.

Ezek a kritikusok [a részvényesek elsőbbségi normáját] arra szólítják fel a vállalatokat, hogy úgy viselkedjenek, mintha nemcsak a magánszférában, hanem a

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 455
közsférában is szereplők lennének. Mondhatni, hogy állampolgárként
cselekedjenek. A vállalatok felszólítása arra, hogy "jó vállalati polgárként"
viselkedjenek, azt jelenti, hogy úgy kell cselekedniük, mintha szélesebb körű
kötelezettségeik lennének a politikával és a társadalommal szemben, amelyeket nem
lehet teljes mértékben kielégíteni a pénzügyi kimutatásaikra való hivatkozással.

Id.

a lényeg. Ezek a tudósok támadták a részvényesi elsőbbség normáját, és felszólították a vállalatokat, hogy ismerjék el és kövessék az összes érdekelt fél érdekeit. ⁴⁴ A progresszív társasági jogtudósok⁴⁵, akik a részvényesek érdekeit támogatják.

Az érdekeltek elméletének támogatói azzal érvelnek, hogy ez az elmélet "a legjobb lehetséges orvoslást kínálja a *Citizens United* - és valójában a korporatív hatalom egyéb kockázatai ellen, amelyeknek az elmúlt néhány évben tanúi lehettünk".⁴⁶ A vállalatnak ez a progresszív szemlélete a Lani Guinier és Gerald Torres professzorok által képviselt demospudence tágabb eszméjéhez tartozik. ⁴⁷ A demospudence ... olyan joggyakorlatról és jogértelmezésről szól, amely növeli a társadalmi életben rejlő demokratikus potenciál mennyiségét. ⁴⁸ A vállalat esetében ez a nem-elitnek hangot ad. Az Alphabet alkalmazottainak a százszázalékos tulajdonú leányvállalatán, a Google LLC-n keresztül (nagyjából 1400-an) a jelenlegi projektekkel szembeni érezhető ellenvéleménye és annak az Alphabetre gyakorolt hatása az egyik példa arra, hogy az érdekeltek (ebben az esetben az alkalmazottak) cselekedetei hogyan befolyásolják a vállalatot. ⁴⁹ Az érdekeltek elmélete az, amely a legnagyobb összhangban van azokkal a vállalatokkal, amelyek úgy döntenek, hogy részt vesznek a társadalmi mozgalmakban. A vállalatok szerepéről alkotott elképzelések folyamatosan változnak. Valóban, a fent leírt elméletek fejlődtek, és különböző mértékben igazodnak a világ és az üzleti gyakorlat valóságához. Ahogy egy tudós megjegyezte, azok a vállalatok, "amelyek nem tükrözik a munkaerő és az ügyfelek társadalmi értékeit és prioritásait, nem valószínű, hogy boldogulni fognak".⁵⁰

⁴⁴ *Id.*

⁴⁵ "A progresszív társasági jogi mozgalom alapelvei közé tartoznak azok az elvek, hogy a részvényesek nem a legfőbbek, és hogy a vállalatokat nem csak ökológiai mércékkel kell mérni." Greenfield, *Corporate Citizenship: Goal or Fear*, *supra* note 37, at 970. Greenfield professzor a döntéshozatal pluralisztikusabb formáját javasolja, hogy a vállalatok figyelembe vehessék az összes érdekelt fél érdekeit. Példaként említi Németországot, ahol a részvényesek és a munkavállalók képviselőit egyaránt képviselik. Greenfield, *If Corporations Are People (Ha a vállalatok emberek)*, 38. lábjegyzet.

⁴⁶ Greenfield, *Lehetnek-e a vállalatok jó polgárok?*, 13. lábjegyzet. *De lásd* D. Gordon Smith, *Response: The Dystopian Potential of Corporate Law*, 57 *EMORY L.J.* 985, 1010 (2008). Smith azt állítja, hogy "a társasági jog nem úgy számít, ahogyan [Greenfield] állítja, mert az erős piacok korlátozzák a vállalati döntéshozatalt", és ha "Greenfieldnek valahogyan sikerülne érdemben megváltoztatnia a vállalati döntések tartalmát, akkor feláldozná a potenciális részvényesi értéket a nem részvényes választói csoportok értékének javára. Eközben Greenfield professzor víziója a társasági jogról sok jót elpusztítana abból, amit a vállalatok tettek". *Id.*

⁴⁷ *Lásd általában* Lani Guinier & Gerald Torres, *Changing the Wind: Notes Toward a Demospudence of Law and Social Movements*, 123 *YALE L.J.* 2740 (2014).

⁴⁸ Gerald Torres, *Jogi változás*, 55 *CLEV. ST. L. REV.* 135 (2007).

⁴⁹ David Meyer, *A Tesla szondázik, a Walmart nyer, az Nvidia triplázik: CEO Daily for August 17, 2018*, *FORTUNE* (2018. augusztus 17.), <http://fortune.com/2018/08/17/google-china-tesla-sec-walmart-nvidia-ceo-daily-for-august-17-2018/>. Az alkalmazottak azzal érveltek, hogy "nagyobb átláthatóságra, egy helyre az asztalnál, valamint a világos és nyílt folyamatok iránti elkötelezettségre" van szükségük: Google employees need to know what we're building". *Id.*

⁵⁰ Davis & White, 16. lábjegyzet. Hasonlítsuk ezt össze Warren Buffett-tel, aki azt mondta:

Nem hiszem, hogy a nézeteimet 370 000 alkalmazottra és egymillió részvényesre kellene ráerőltetnem. Nem vagyok a dadájuk... [S]o úgy gondolom, hogy nagyon

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 457
óvatosnak kell lenni... Szerintem hiba lenne személyes nézeteket kialakítani és
megpróbálni ráerőltetni azokat egy szervezetre.

A progresszív társasági jog álláspontja szerint "[a]zzal, hogy a vállalatok egyre mélyebben beágyazódnak az általuk lakott vagy befolyásolt közösségekbe, a vállalat mint tisztán gazdasági szereplő felfogása helytelennek tűnik. "⁵¹ Valójában Adolf Berle és Gardiner Means alapművükben azt prognosztizálták, hogy a vállalatok a társadalmi szerveződés domináns formájaként a kormánnyal fognak versenyezni. ⁵² Ahogy Robert Monks és Nell Minow találóan rámutatott, "[a] vállalatok nem csak azt határozzák meg, hogy milyen áruk és szolgáltatások állnak rendelkezésre a piacon, hanem minden más intézménynél jobban meghatározzák a levegő minőségét, amit belélegzünk és a vizet, amit iszunk, sőt még azt is, hogy hol élünk. "⁵³ Monks és Minow a továbbiakban megállapítja: "A vállalatoknak saját életük, sőt állampolgárságuk van, a hozzájuk tartozó jogokkal és hatalmakkal. A vállalatok "személyek" az Egyesült Államok Szövetségi Alkotmánya és a Bill of Rights értelmében. "⁵⁴ A vállalatok nem csak a munkahelyek és a megélhetés forrása a választók számára, hanem nagy politikai tőkével is rendelkeznek, ami a törvényhozókra különös befolyást gyakorol a vállalatokra, amikor törvényeket hoznak. ⁵⁵ A profitra való törekvés valóban azt eredményezte, hogy a vállalatok olyan barátságos közösségi környezetet alakítottak ki, amelyben továbbra is virágozhatnak. ⁵⁶

Az Amerikai Jogi Intézet a társaságot, mint szereplőt kodifikálja mind a gazdasági és társadalmi szférában. Kimondja, hogy a vállalat céljai közé tartozik a vállalati profit és a részvényesek nyereségének növelése, az etikai kérdések mérlegelése, hogy a vállalat felelősségteljesen tudjon cselekedni, és "az erőforrások ésszerű mértékű elosztása közjóléti, humanitárius, oktatási és filantrópiai célokra "⁵⁷.

A milliárdos befektető Warren Buffett beszél a CNBC Becky Quickjével a "Squawk Box" mai adásában, CNBC (2018. február 26.) (teljes átirat), <https://www.cnbc.com/2018/02/26/full-transcript-bil-lionaire-investor-warren-buffett-speaks-with-cnbc-becky-quick-on-squawk-box-today.html>.

⁵¹ Michael R. Siebecker, *A New Discourse Theory of the Firm After Citizens United*, 79 GEO. WASH. L. REV. 161, 174 (2010).

⁵² ADOLF A. BERLE, JR. & GARDINER C. MEANS, *THE MODERN CORPORATION AND PRIVATE PROPERTY* 357 (1932).

⁵³ ROBERT A.G. MONKS & NELL MINOW, *CORPORATE GOVERNANCE* 9 (5. kiadás, 2011).

⁵⁴ *Id.* at 11.

⁵⁵ *Id.*

⁵⁶ Ezzel kapcsolatban Siebecker azt állítja, hogy:

Az, hogy a vállalatok egyre nagyobb figyelmet fordítanak a társadalmi problémákra, nem cáfolja azt az alaptételt, hogy a vállalatok azért léteznek, hogy profitot termeljenek a részvényesek számára. A pénzügyi nyereségre való törekvés azonban arra készíti a vállalatokat, hogy aktívabb szerepet vállaljanak a profitot valószínűbbé tevő, üzletileg barátságos társadalmi keretek biztosításában. Ebben az értelemben a modern vállalatok rendelkeznek egymást erősítő profitmotívummal és társadalmi fókusszal.

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 459

Siebecker, *Supra* 51. lábjegyzet, 175. lábjegyzet.

⁵⁷ JEAN JACQUES DU PLESSIS, ANIL HARGOVAN & MIRKO BAGARIC, PRINCIPLES OF CON-TEMPORARY CORPORATE GOVERNANCE 301 (2d ed. 2011).

B. Társasági jog és társadalmi normák

A fent ismertetett közelmúltbeli bírósági ügyeken és az érdekeltek elméletén kívül a vállalatok a társadalmi mozgalmakban való fellépésük jogi (vagy extralegális) alapját a vállalati joggal és normákkal foglalkozó tudományban is megtalálhatják. Melvin A. Eisenberg professzor szerint az igazgatók, tisztségviselők és jelentős részvénytulajdonosok nemcsak a felelősség elkerülése miatt motiváltak, hanem a pénzügyi haszon és a társadalmi normák kilátása miatt is.⁵⁸ Edward B. Rock és Michael

L. Wachter erre az elméletre épített, és azt javasolta, hogy a nem jogi úton kikényszeríthető szabályok és normák képezzék a csatornát a vállalat elmélete és a jog és a normák irodalma között.⁵⁹ Ebből logikusan következik, hogy ha a vállalatokkal szembeni társadalmi elvárás az, hogy társadalmi kérdésekben felszólaljanak, akkor ezt meg is kell tenniük. A társadalmi mozgalmakhoz⁶⁰ hasonlóan a vállalatok is kritikus "kreatív szerepet játszhatnak a jogi rendezésben".⁶¹ Míg a társadalmi mozgalmak segíthetnek jobban megérteni a társadalmi, gazdasági és technológiai változások folyamatát, addig a vállalatok is, mivel mindegyikhez elválaszthatatlanul kapcsolódnak.

⁶² A társadalmi mozgalmakhoz hasonlóan a vállalatok is biztosíthatnak egy olyan konstrukciót, amellyel az emberek céltudatosságot kaphatnak bizonyos gyakorlatok megváltoztatására és új normák létrehozására.⁶³ Ezt különösen a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és kérdőjeles/queer (LMBTQ) esettanulmányban fogjuk látni az alábbi II.C. szakaszban. Végezetül, ahogyan a társadalmi mozgalmak fontosak a jogi és társadalmi intézmények közötti folyamatos dinamikus kapcsolat biztosításához, hogy a jogot a változó társadalmi felfogásokhoz igazítsák,⁶⁴ úgy a vállalatok is szerepet játszhatnak ebben az átrendeződésben az általuk biztosított gazdasági és társadalmi befolyás miatt. Történelmileg a társadalmi mozgalmak járnak az élen, a bíróságok és a jogászok pedig "lemaradnak".

⁵⁸ Melvin A. Eisenberg, *Corporate Law and Social Norms*, 99 COLUM. L. REV. 1253, 1253 (1999).

⁵⁹ Edward B. Rock & Michael L. Wachter, *A tudatos hatalom szigetei: Law, Norms, and the Self-Governing Corporation*, 149 U. PA. L. REV. 1619, 1623 (2001).

⁶⁰ A társadalmi mozgalmak konceptualizálásának egyik módja öt kulcsfontosságú elemet foglal magában:

[Mindenekelőtt a meglévő struktúrák vagy hatalmi rendszerek kihívói vagy védelmezői; másodsor, inkább kollektív, mint egyéni vállalkozások; harmadszor, különböző mértékben a meglévő intézményi vagy szervezeti megállapodásokon kívül működnek; negyedszer, bizonyos fokú szervezetséggel működnek; és ötödször, jellemzően bizonyos fokú folyamatosséggal.]

DAVID A. SNOW & SARAH A. SOULE, *A PRIMER ON SOCIAL MOVEMENTS* 6 (2010). Társadalmi

A mozgalmak egyfajta "közös, kollektív cselekvés". *Id.* at 15.

⁶¹ Jack M. Balkin & Reva B. Siegel, *Principles, Practices, and Social Movements*, 154 U. PA. L. REV. 927, 948 (2006). "[M]inden nemzetünk jogtörténetének nagy része társadalmi mozgalmak termékeként írható le Az amerikai forradalom, mint sok más forradalom, egy klasszikus társadalmi mozgalom, és a bostoni teadélután a mozgósított, részvételi képességgel rendelkező lakosság paradigmátikus képét mutatja." Edward L. Rubin, *Átkelés az ajtón: Social*

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 461
Movement Literature and Legal Scholarship, 150 U. PA. L. REV. 1, 63-64 (2001).

⁶² Balkin & Siegel, 61. sz. jegyzet, 948. o.

⁶³ *Id.*

⁶⁴ *Id.*

inkább lemaradnak, mint vezetnek";⁶⁵ a vállalatok esetében azonban, amint azt a II. rész bemutatja, a kontextustól függően lemaradnak és vezetnek is.

C. Vállalatokma

Történelmileg nem szokás a vállalatokat a társadalmi mozgalmak középpontjában találni. Ehelyett Milton Friedman feltevése szerint "ésszerűen feltételezhetjük, hogy a kormányzat képes a szociális kérdéseket kezelni, és az üzleti vezetők a profit növelését helyezhetik előtérbe."⁶⁶ Sok esetben az amerikai vállalatok vezérigazgatói általában Friedman tanácsát követték, és a gazdasági kérdéseknek és a profit hajszolásának szentelték magukat.⁶⁷ A kormányok azonban egyre inkább elakadtak, beleragadtak a pártpolitikai ügyekbe, és bizonyos szempontból a választóközretük és az újraválasztás iránti vágyuk akadályozza őket.⁶⁸ Valójában az alábbi II. részben elemzett esettanulmányokban megdőbentő a szövetségi kormányzat vezető szerepének hiánya.⁶⁹ A vezetés hiányának eredményeként a vállalatok léptek be a társadalmi problémák kezelésébe, és cserébe önként és kényszerből is részt vettek a társadalmi mozgalmakban.⁷⁰

A nem is olyan régmúltban a vállalatok hallgattak a társadalmi kérdésekről.

A hallgatásnak negatív következményei lehetnek.⁷¹ Van egy társadalmi elvárás...

⁶⁵ Scott Cummings, *The Social Movement Turn in Law*, 43 L. & SOC. INQUIRY 360, 363 (2017). A jog és a társadalmi változás "új, empirikusan orientált modelljében, amelyet Cummings *mozgalmi liberalizmusnak* nevez[]", "megvizsgálja, hogy a mozgalmi liberalizmus hogyan került bemutatásra a jogtudományon belül, mint a bíróságok, az ügyvédek és a társadalmi változás közötti politikailag produktív kapcsolat "alulról felfelé" történő újbóli megerősítésének módja". *Id.* at 364.

⁶⁶ Don Mayer, *The Law and Ethics of CEO Social Activism*, 23 J.L. BUS. & ETHICS 21, 40 (2017).

⁶⁷ *Id.* De lásd Michael E. Porter & Mark R. Kramer, *Creating Shared Value*, 89 HARV. BUS. REV., Jan. 2011, 62-77. o. ("A vállalkozásoknak újra össze kell kapcsolniuk a vállalati sikert a társadalmi haladással.")

⁶⁸ E.W., *Unprecedentedly Dysfunctional*, ECONOMIST (2014. szeptember 22.), <https://www.economist.com/blogs/democracyinamerica/2014/09/political-gridlock>; *Dysfunction by Design: Why American Politics is in Gridlock*, CONVERSATION (2013. április 13.), <https://theconversation.com/dysfunction-by-design-why-american-politics-is-in-gridlock-13603>.

⁶⁹ Lásd a II. rész alatti vitát.

⁷⁰ Az aktivista vállalkozók voltak az első "üzleti" aktivisták az 1960-as és 1970-es években, akiknek nem pénzügyi céljuk volt az amerikai üzleti élet átalakítása a társadalmi mozgalmak előmozdítása, a marginalizált emberek számára szabad terek létrehozása és a kisvállalkozások demokráciájának erősítése révén. JOSHUA CLARK DAVIS, A FEJBOLTOKTÓL A TELJES ÉRTÉKŰ ÉLELMISZEREKIG: AZ AKTIVISTA VÁLLALKOZÓK FELEMELKEDÉSE ÉS BUKÁSA.

VÁLLALKOZÓK 19 (2017). Érdekes módon a Weber Shandwick és a KRC Research 2018-as felmérése szerint 2018-ban az amerikaiak mintegy fele (48%) úgy véli, hogy a vezérigazgatói aktivizmus valóban hatással van a kormányzati politikára. WEBER SHANDWICK & KRC RESEARCH, CEO ACTIVISM IN 2018: THE PURPOSEFUL CEO 9 (2018), https://www.webershandwick.com/wp-content/uploads/2018/07/CEO-Activism-2018_Purposeful-CEO.pdf [a továbbiakban PURPOSEFUL CEO REPORT].

⁷¹ "Most, a közösségi médiában zajló végtelen, valós idejű beszélgetések és a saját alkalmazottai, ügyfeleik és befektetőik részéről felbukkanó érdekvérvényesítés növekvő áradata között a semmittevés ugyanolyan veszélyes lehet - ha nem még veszélyesebb." Sam Walker, *You're a CEO-Stop Talking Like a Political Activist*, WALL ST. J. (2018. július 27.), <https://www.wsj.com/articles/youre-a-ceostop-talking-like-a-political-activist-1532683844>. A

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 463
vezérigazgatói aktivizmusról alkotott általános vélemény az elmúlt években kedvezőbbé vált, a
tavalyi 31%-os kedvező megítélésről 31%-ra emelkedett.

A 15 milliárd dollárt meghaladó éves bevétellel rendelkező vállalatok társadalmi kérdésekben is részt vesznek.⁷² A Public Affairs Council 2016-os tanulmánya szerint "[e vállalatok több mint háromnegyede] azt állította, hogy fokozott nyomást tapasztaltak arra, hogy társadalmi kérdésekben vegyenek részt."⁷³ Jellemzően a nyilvánosan jegyzett vállalatok nagyobb nyomást tapasztaltak a különböző társadalmi kérdésekben való részvételre, mint a magáncégek.⁷⁴ "Az iparágak széles skáláján működő 92 vállalat körében végzett felmérés szerint az elmúlt három év [2013-2016] során [hatvan] százalékuk tapasztalta az érdekelt felek növekvő nyomását, hogy szólaljanak fel olyan társadalmi kérdésekben, mint a diszkrimináció, a környezetvédelem, az oktatás és az emberi jogok. Egyetlen válaszadó sem számolt be arról, hogy a nyomás csökkent volna."⁷⁵ Azok, akiknek a legnagyobb befolyásuk volt egy vállalat döntésére, hogy részt vegyen-e egy adott kérdésben, a felső vezetés és az alkalmazottak voltak.⁷⁶ A fogyasztók is szerepet játszanak. A munkavállalók és a fogyasztók, különösen az ezredfordulások, elvárják, sőt akár követelik is, hogy a vállalati vezetők felszólaljanak. A vállalkozóból lett kockázati tőkés Marc Andreessen megfigyelte: "[A] fiatal vállalatoknál minden összefügg: a részvényárfolyam, az alkalmazottak morálja, az új alkalmazottak toborzásának képessége, az alkalmazottak megtartásának képessége, az ügyfélszerződések aláírásának képessége, az adósságfinanszírozás felvételi képessége, a szabályozó hatóságokkal való bánásmód képessége."⁷⁷ Egy nemrégiben végzett kutatás szerint az ezredfordulások 47 százaléka szeretné, ha a vezérigazgatók megszólalnának fontos kérdésekben.⁷⁸ Valójában

2016-ban és 2017-ben 38%-ra 2018-ban. PURPOSEFUL CEO REPORT, *supra* note 70, at 8. Az amerikaiak azonban számos kockázatot azonosítottak azzal kapcsolatban, hogy a vezérigazgatók társadalmi kérdésekben felszólalnak, például kritikát kapnak az ügyfelektől vagy az alkalmazottaktól. *Id.* 16. o. Ugyanezek a kockázatok akkor is fennálltak, ha a vezérigazgató nem szólalt meg. *Id.*

⁷² Doug Pinkham, *Why Companies Are Getting More Getting Engaged on Social Issues*, PUB. AFF. COUNCIL (2016. augusztus 30.), <https://pac.org/blog/why-companies-are-getting-more-engaged-on-social-issues>.

⁷³ *Id.*; lásd még: *Taking a Stand: How Corporations Speak Out on Social Issues*, PUB. AFF. COUNCIL (2016), <https://pac.org/wp-content/uploads/taking-a-stand.pdf>. "Összességében a vállalatok magas százaléka mondta, hogy a közelmúltban leginkább a környezet védelmére (74%); a szexuális irányultságon (59%), nemen (54%), nemi identitáson (52%) vagy faji hovatartozáson (50%) alapuló megkülönböztetés/korlátozás megszüntetésére (50%); a minőségi oktatáshoz való hozzáférés javítására (59%) és az emberi jogok külföldi védelmére (49%) tett erőfeszítésekben vett részt." Pinkham, 72. lábjegyzet.

⁷⁴ Pinkham, 72. lábjegyzet.

⁷⁵ *Id.*

⁷⁶ *Id.* 2019 augusztusában a Business Roundtable, Amerika vezető vállalatainak vezérigazgatóit tömörítő szövetség új vállalati célnyilatkozatot tett közzé, amely a korábbiakhoz hasonlóan figyelembe veszi az érdekelt feleket. *Business Roundtable Redefines the Purpose of a Corporation to Promote 'An Economy That Serves All Americans'*, BUSINESS ROUNDTABLE (2019. augusztus 19.), <https://www.businessroundtable.org/business-roundtable-rede-fines-the-purpose-of-a-corporation-to-promote-an-economy-that-serves-all-americans>.

⁷⁷ Gerald Davis, *Post-Corporate: The Disappearing Corporation in the New Economy*, THIRD WAY (2017. február 1.), <https://www.thirdway.org/report/post-corporate-the-disappearing-corporation-in-the-new-economy>.

⁷⁸ Paul Argenti, *When to Say Something: What Companies Need to Know about Engaging with Political Events and Sensitive Issues*, TUCK (2018. január 25.), <http://www.tuck.dartmouth>.

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 465

.edu/news/articles/when-corporate-communication-strategia-includes-social-media. Paul Argenti professzor kiemeli, hogy a vállalatoknak mit kell átgondolniuk, amikor állást foglalnak egy társadalmi kérdésben: a vállalat értékeihez való kapcsolódást, a vállalatot érintő kockázatokat, és azt, hogy a vállalat hogyan kommunikálja az adott kérdéssel kapcsolatos üzenetét. *Id.* A millenniumi korosztály 18 és 36 év közötti. WEBER SHANDWICK & KCR RESEARCH, CEO ACTIVISM IN 2017: HIGH NOON IN THE C-SUITE 3 (2017. július 24.), <http://www.webershandwick.com/news/article/ceo-activism-in-2017-high-noon-in-the-c-suite> [a továbbiakban HIGH NOON]. 2018-ban az amerikaiak hetvenhét százaléka az amerikai

Az ezredfordulósok 56 százaléka úgy véli, hogy "a vezérigazgatóknak és más üzleti vezetőknek ma nagyobb felelősségük van abban, hogy felszólaljanak a forrón vitatott aktuális kérdésekben, mint korábban".⁷⁹ A vállalatok tisztában vannak azzal, hogy alkalmazottaik jól ismerik a vállalat "társadalmi értékétét",⁸⁰ és azt, hogy ez hogyan érinti őket, mint a vállalat munkavállalóit vagy mint a vállalat termékeinek fogyasztóit.⁸¹

Az amerikai Munkaügyi Statisztikai Hivatal szerint kilencvenmillió ~~an~~ vállalta magát "tudatos fogyasztónak".⁸² Az Egyesült Államokban 3,2 trillió dolláros tudatos fogyasztói piac van.⁸³ A fogyasztók több mint hetvenkét százaléka számolt be arról, hogy "aktív módon olyan márkát keresnek, amely összhangban van az értékeikkel, ha az ár és a minőség megegyezik".⁸⁴ Egy tanulmányban a kutatók megállapították, hogy az értékorientált vállalatok számára nagyobb kockázatot jelenthet a tartózkodó magatartás, mint a vállaló magatartás; az eredményorientált vállalatokra ennek ellenkezője igaz.⁸⁵ "Úgy tűnik, hogy a fogyasztók elnézőek egy vállalat eltérő álláspontjával szemben, amíg a mögötte álló motivációkat nem érzékelik, hogy azok látszólagos alapokon nyugszanak."⁸⁶

A vállalatoknak két fajtája van: a reaktív⁸⁷ és a proaktív.⁸⁸ "Egyik vállalatípus sem csupán szájhősködik a társadalmi vagy értékalapú kérdések mellett; valóban tőkét, befolyást és hírnevet fektetnek be a társadalmi vagy értékalapú kérdések érdekében.

A dózisok arról számoltak be, hogy szerintük a vezérigazgatóknak fel kell szólalniuk a vállalatuk értékének védelmében. PURPOSEFUL CEO REPORT, *supra* note 70, at 9. Az ezredfordulósok mellett a nők és a technológiai iparágban dolgozó szakemberek (különösen a technológiai iparágban dolgozó nők) nagyobb valószínűséggel támogatják, hogy a vezérigazgatók felszólaljanak, ha a vállalatuk értékei veszélyben vannak, vagy ha a munkavállalók érdekében. *Id.* 19. o.; WEBER SHANDWICK & KRC RESEARCH, CEO ACTIVISM IN 2018: A TECHNOLÓGIAI HATÁS 13, 21

(2018), https://www.webershandwick.com/wp-content/uploads/2018/09/CEO-Activism-2018_Tech-Effect.pdf [a továbbiakban TECH EFFECT]. Az aktivizmus megítélése politikai szempontból is megoszlik: "a demokraták [lényegesen] nagyobb valószínűséggel mondják, hogy a vállalatoknak állást kellene foglalniuk, mint a republikánusok és a függetlenek. A republikánusok szignifikánsan nagyobb valószínűséggel mondják, hogy maradjanak az üzleti életben". PURPOSEFUL CEO REPORT, *supra* note 70, at 15.

⁷⁹ HIGH NOON, *supra* 78. lábjegyzet, 5. o. Ezzel szemben az X generációsok (37-52 évesek) és a boomerek (53-71 évesek) mindössze huszonnyolc százaléka "úgy véli, hogy a vezérigazgatóknak kötelességük felemelni a szavukat a társadalom számára fontos kérdésekről". *Id.*

⁸⁰ Davis, *What's Driving Corporate Activism*, 8. lábjegyzet.

⁸¹ A vezérigazgatói aktivizmus nagyobb valószínűséggel növeli a munkavállalók szervezet iránti lojalitását (31%), mint csökkenti azt (23%). PURPOSEFUL CEO REPORT, 70. lábjegyzet, 22. o., 22. o. Különösen a technológiai szektorban még magasabb, hetvenöt százalék volt azoknak a száma, akik szerint a vezérigazgatói aktivizmus növelné a lojalitást. TECH EFFECT, 78. sz. jegyzet, 14. o.

⁸² Dante Disparte & Timothy H. Gentry, *Corporate Activism is on the Rise*, REAL LEAD-ERS (2018. október 27.), <https://real-leaders.com/corporate-activism-rise/>.

⁸³ *Id.*

⁸⁴ *Id.* Pozitív vagy negatív, az amerikaiak közel kétharmada 2017-ben és 2018-ban tett valamilyen lépést a vezérigazgató egy adott kérdésben elfoglalt álláspontja miatt. PURPOSEFUL CEO REPORT, *Supra* note 70, 21. o., 21. o. A bojkottálás volt a leggyakoribb válasz. *Id.*

⁸⁵ Daniel Korschun, Anubhav Aggarwal, Hoori Rafieian & Scott D. Swain, *Taking a Stand: Consumer Responses When Companies Get (or Don't Get) Political* 20 (Working Paper, 2016. július 9.), <https://ssrn.com/abstract=2806476>.

⁸⁶ *Id.*

⁸⁷ A reaktív vállalatok a válságra reagálva cselekszenek. *Lásd* Disparte & Gentry, 82. l. lábjegyzet. ⁸⁸ A proaktív vállalatok még a válság bekövetkezése előtt pozitív intézkedéseket tesznek. *Lásd* Disparte & Gentry, *Supra* 82. l. lábjegyzet (a Starbucksot, amely aktívan kampányol a felmerülő társadalmi kérdésekben - még akkor is, ha ez nem a részvényesek és a gazdasági érték szempontjából a legjobb -, mint egy példa egy proaktív vállalatra).

változás. ⁸⁹ Vegyük példának a Starbucksot. Howard Schultz alatt a Starbucks "a proaktív vállalati aktivizmus példaképévé vált, olykor a részvényesek és a rövid távú gazdasági érték rovására".⁹⁰ Az Egyesült Államokban növekvő faji feszültségre reagálva⁹¹ a Starbucks elindította ellentmondásos "Race Together" kampányát, amely egész oldalas hirdetéseket és üzleten belüli kommunikációt tartalmazott. ⁹² A visszhangok ellenére "csúcshangot" ütött meg, és hitelességet mutatott. ⁹³ Bár kevesen szeretnék, hogy a baristájuk a faji kapcsolatokról beszéljen velük, széleskörű közérdeklődésre tarthat számot, ha a nagyvállalatok állást foglalnak a nemzeti jelentőségű kérdésekben. ⁹⁴ A Starbucks proaktív hozzáállása a küldetésnyilatkozatával is összhangban volt. ⁹⁵ Schultz úr azt mondta: "Nem tudsz érzelmi kötődést teremteni, ha semmiért sem állsz ki." ⁹⁶ Ez a Starbucks és más vállalatok számára azt jelentette, hogy fontos és néha ellentmondásos társadalmi és politikai kérdésekben szólalnak fel. ⁹⁷

⁸⁹ *Id.* "Nem minden téma érett a vezérigazgatói aktivizmusra. Az amerikaiak összességében a legnagyobb valószínűséggel azt mondják, hogy a vezérigazgatóknak és az üzleti vezetőknek véleményét kellene nyilvánítaniuk a munkahelyi és készségfejlesztésről (70%), az egyenlő bérezésről (67%), az egészségügyi ellátásról (62%) és a szülési vagy apasági szabadságról (61%)". HIGH NOON, *supra* 78. lábjegyzet, 11. oldal. Más témákban az amerikaiak megosztottabbak. Például a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatban negyvennyolc százalékuk szerint "a vezetőknek nyilvánosan kellene foglalkozniuk ezzel a kérdéssel, míg más témákat - amelyek vitathatatlanul politikai tölteűek - az átlag amerikai nem tart nyilvános témának: a faji kapcsolatokat (37%), az éghajlatváltozást (34%), a bevándorlást (32%), az LMBT[Q] jogokat (29%), a fegyvertartást (26%) és a menekülteket (26%)". *Id.* 2018-ban ezek a számok némileg eltolódtak, és az amerikaiak a vezérigazgatók aktivitását leginkább sürgető kérdésként a munkahelyi/készségfejlesztő képzést (80%), az egyenlő bérezést (79%) és a szexuális zaklatást (77%) jelölték meg. PUR- POSEFUL CEO REPORT, *Supra* 70. lábjegyzet, 18. o., 18. o.

⁹⁰ *Id.*

⁹¹ *Lásd pl.*, Lauren Fox, National Journal, *Obama Confronts Race Relations and Ferguson in State of the Union Address*, ATLANTIC (2015. január 20.), <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2015/01/obama-confronts-race-relations-and-ferguson-in-state-of-the-union-address/445728/>; Timothy Williams & Michael Wines, *Shootings Further Divide a Nation Torn Over Race*, N.Y. TIMES (2016. július 8.), <https://www.nytimes.com/2016/07/09/us/shootings-further-divide-a-nation-torn-over-race.html>; Jose A. DelReal, 'Get 'Em Out!' Racial Tensions Explode at Donald Trump's Rallies, WASH. POST (2016. március 12.), https://www.washingtonpost.com/politics/get-him-out-racial-tensions-explode-at-donald-trumps-rallies/2016/03/11/b9764884-e6ee-11e5-bc08-3e03a5b41910_story.html.

⁹² Disparte & Gentry, 82. lábjegyzet.

⁹³ *Id.*

⁹⁴ *Id.*

⁹⁵ *Küldetésünk*, STARBUCKS, <https://www.starbucks.com/about-us/company-information/mission-statement> (utolsó látogatás: 2018. december 31.) ("[W]e live these values: A melegség és az összetartozás kultúrájának megteremtése, ahol mindenkit szívesen látunk.")

⁹⁶ *Lásd* Chang, *Supra* 36. lábjegyzet, 36. o.; *lásd még id.* 38. o. (megjegyezve, hogy Atlanta polgármestere attól tartott, hogy az ifjabb Martin Luther King Nobel-békedíját ünneplő integrált rendezvényen kevesen vesznek részt, ezért a Coca-Cola korábbi vezérigazgatójához fordult, hogy meggyőzze az embereket, hogy vegyenek részt az eseményen, amely hamar teltházas lett).

⁹⁷ Chang megjegyzi, hogy:

Schultz és sok más üzleti vezető számára meg vannak számlálva a Milton Friedman-féle részvényesi elsőbbség elméletéhez való szigorú ragaszkodás napjai, amikor a vállalat társadalmi kérdésekben való részvételét a részvényesek ellopásának tekintik. Schultz világossá tette, hogy a vállalat úgy teremt értéket a részvényesei számára, hogy minden tranzakcióban megéli az értékeit, kezdve a Costa Rica-i kávéfarm

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 469
megvásárlásától a fenntartható gazdálkodás megteremtése érdekében, egészen addig,
hogy egy vásárlónak felszolgálja a grande, zsírmentes, szója tejeskávét. A
közelmúltban a Starbucks olyan területeken is hangot adott értékeinek, mint a
fegyvertartás ellenőrzése, az LMBT[Q] jogok és a faji kapcsolatok.

Azzal, hogy a társadalmi mozgalmakban elsőként lépett fel, a Starbucks vezető szerepet töltött be a társadalmi kérdésekben. "Miközben a vállalati aktivizmus térnyerése az amerikai közvéleményben rejlő megosztottságról árulkodik, sok aktivista cég nem pusztán a bázisát szolgálja ki, hanem inkább olyan ügyek mellett áll ki, amelyek összhangban vannak a vállalati értékrendjükkel."⁹⁸ A politikai kapcsolatok elméletében, amikor egy szervezet nyilvános nyilatkozatot tesz vagy nyilvánosan állást foglal társadalmpolitikai kérdésekben, azt vállalati társadalmi érdekérvényesítésnek (corporate social advocacy, CSA) nevezik.⁹⁹ "A CSA más stratégiát alkalmaz, jellemzően a vezérigazgató vagy más vezető közvetlenül beszél a nyilvánossággal és/vagy egy választott tisztségviselővel, mégis ugyanúgy képes befolyásolni a jogalkotást, mint a lobbizás."¹⁰⁰ A CSA hatása olyan mértékű, hogy amikor egy nagyvállalat megosztja gondolatait a sokszínűséggel és befogadással vagy a fegyverekkel kapcsolatos kérdésekről, "a beszélgetés Washington D.C.-ből a vacsoraasztalhoz kerül."¹⁰¹ A vezérigazgatók és más vezetők képessége, hogy közvetlenül a vásárlóközönséggel kommunikálnak, azt jelenti, hogy az emberek odafigyelnek. Mark Benioff, a Salesforce.com (Salesforce) vezérigazgatója megjegyezte: "nem túl nehéz egy olyan vezérigazgatónak, mint én, vagy Richard Branson, vagy Michael Dell, tweetelni valamit, és egy kis tweet hatalmas változást hozhat".¹⁰²

Id. 36. pont. Annak eldöntése során, hogy mikor kell megszólalni, "[a] kommunikációs és marketingvezetők több mint fele (53%) számolt be arról, hogy éveik idôt töltenek annak megvitatásával, hogy a vezérigazgatójuknak meg kell-e szólalnia az aktuális kérdésekről." WEBER SHANDWICK & KRC RESEARCH, CEO ACTIVISM IN 2018: INSIDE COMMS AND MARKETING 7 (2019), <https://www.webershandwick.com/wp-content/uploads/2019/01/CEO-Activism-Inside-Comms-and-Marketing.pdf>. Azok a vállalatok, amelyek arról számoltak be, hogy idôt fordítottak annak megvitatására, hogy a vezérigazgatóknak meg kell-e szólalniuk vagy sem, összességében arról számoltak be, hogy az elmúlt néhány évben nőtt az erre a kérdésre szánt idô mennyisége. *Id.* 8. o.

⁹⁸ Disparte & Gentry, 82. lábjegyzet.

⁹⁹ "Akár tervezettek ezek az állásfoglalások, mint a kommunikáció hivatalos kimenete, akár nem, mint amikor a vezérigazgató egy újságírónak tesz egy spontán megjegyzést: az eredmény az, hogy a nyilvánosság úgy érzékeli, hogy a szervezet valamilyen módon kapcsolódik az adott témához." Melissa

D. Dodd & Dustin W. Supa, *Conceptualizing and Measuring "Corporate Social Advocacy" Communication: Examining the Impact on Corporate Financial Performance*, 8 PUB. REL. J. at 5 (2014). Továbbá a vállalati társadalmi érdekérvényesítésnek különös következményei vannak, ha:

- (a) a szervezetek által kezelt társadalmi-politikai kérdések elszakadnak a szervezet számára különösen fontos kérdésektől; b) a társadalmi-politikai kérdésekben való részvétel ellentmondásos, és arra szolgál, hogy potenciálisan elszigetelje a szervezeti érdekelt feleket, miközben egyidejűleg aktivista csoportokat vonz; és
- c) ennek eredményeként különösen szükséges a szervezet pénzügyi eredményeinek hangsúlyozása.

Id. Megjegyzendő, hogy a vállalati társadalmi érdekérvényesítés különbözik a vállalati társadalmi felelősségvállalástól. A vállalati társadalmi felelősségvállalás "egy önszabályozó üzleti modell, amely segít a vállalatnak abban, hogy társadalmilag elszámoltatható legyen önmagával, az érdekeltekkel és a nyilvánossággal szemben. A vállalati társadalmi felelősségvállalás, más néven a vállalati polgárság gyakorlása révén a vállalatok tudatában lehetnek annak, hogy milyen hatást gyakorolnak a társadalom minden aspektusára, beleértve a gazdasági, társadalmi és környezeti szempontokat". *Vállalati társadalmi felelősségvállalás*, INVESTOPEDIA, <https://www.investopedia.com/terms/c/corporate-social-responsibility.asp> (utolsó

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 471

látogatás: 2018. december 31.).

¹⁰⁰ Chang, *fentebb* 36. lábjegyzet, 37. pont.

¹⁰¹ *Id.*

¹⁰² *Id.* "[A] társadalmi aktivisták a hagyományos médiát megkerülve a közösségi média segítségével színpadot teremthetnek maguknak a nyilvánosság előtt". Brayden King & Klaus Weber, *Corporate Activism Yesterday, Today, and Tomorrow*, KELLOGG INSIGHT (2014. március 3.), https://insight.kellogg.northwestern.edu/article/corporate_activism_yesterday_today_today_and_tomorrow. A vállalatok figyelik a

társadalmi

Egy olyan korban, amikor a vállalatok minden eddiginél nagyobb politikai és társadalmi hatalommal rendelkeznek, bölcs dolog jogi elemzést végezni arról, hogy a vállalatok részt vehetnek-e és kell-e venniük a társadalmi mozgalmakban. Ez a cikk most ezzel a törekvéssel foglalkozik.¹⁰³

A II. részben következő esettanulmányokban részletesebben bemutatom, hogy a vállalatok milyen mértékben alakítják a társadalmi mozgalmakat. Amint látni fogjuk, a vállalatok hatókörének határai vannak az ilyen mozgalmakon belül, valamint a részvételük pozitív és negatív eredményei.

II. ESETTANULMÁNYOK

Ez a rész elemzi a vállalatok társadalmi mozgalmakban betöltött szerepének jogi és üzleti alapjait, valamint a társadalom egészére gyakorolt szélesebb körű következményeit. Megjegyzendő, hogy e társadalmi mozgalmak mindegyikéről csak rövid vázlatot adok; néhány oldal nem elégséges az egyes mozgalmak szélességéhez és mélységéhez. Ebben a részben három esettanulmányt választottam, hogy rávilágítsak a vállalat szerepére (vagy hiányára) egy adott társadalmi mozgalomban, valamint annak a jogra és magára a vállalati formára gyakorolt hatására. Ezeket a konkrét esettanulmányokat a következő kritériumok alapján választottam ki: (1) kiemelkedő szerepet játszanak tudományos és gyakorlati körökben, és korunk legmegosztóbb társadalmi kérdései közé tartoznak; (2) a társadalmi mozgalmakban való vállalati részvétel pozitív és negatív aspektusait egyaránt szemléltetik; és (3) olyan átfogó tanulságokkal szolgálnak, amelyek iránymutatást adhatnak arra vonatkozóan, hogy a vállalatoknak hogyan kellene és hogyan nem kellene részt venniük a társadalmi mozgalmakban. A bemutatott esettanulmányok jól szemléltetik a vállalatok társadalmi mozgalmakban való érdemi részvételének fenntartásával kapcsolatos kihívásokat, amelyek tartós jogi változásokat eredményeznek. Azt is megmutatják, hogy milyen nehéz a fennálló jogi konstrukciókon belül és kívül dolgozni, miközben egyidejűleg új normákat kell létrehozni. Az esettanulmányokban az alább ismertetett keretelemzést is alkalmazom annak szemléltetésére, hogy az egyéni cselekvések hogyan olvadnak össze egy olyan szervezeti struktúrával, mint a vállalatok.

A múltban a jogtudósok és a társadalomtudósok közötti hézagok a racionális szereplők elméletével kapcsolatos eltérő kiindulópontjaikból adódhattak. A jogtudósok elfogadták Mancur Olson feltevését, miszerint a racionális szereplőkkel kapcsolatban kollektív cselekvési probléma áll fenn;¹⁰⁴ társadalomtudós ezzel szemben úgy vélte, hogy az egyéneket ideológia motiválja.¹⁰⁵ A társadalmi mozgalmi irodalom két különböző megközelítésből - az amerikai és a kontinentális megközelítésből - származik. Mancur Olson *The Logic of*

a médiát, és ezeken a csatornákon keresztül kapcsolódnak az aktivistákhoz; ezek a kapcsolatok azonban változékonyabbak és nehezebben kezelhetők. *Id.*

¹⁰³ "[A]zokat úgy kell tekinteni, mint amelyeknek szilárd társadalmi és közkötelezettségei vannak, amelyeket nem lehet a részvényárakba foglalni". Kent Greenfield, *In Defense of*

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 473
Corporate Persons, 30 CONST. COMMENT 309, 328 (2015).

¹⁰⁴ MANCUR OLSON, THE LOGIC OF COLLECTIVE ACTION 60-65 (1965); *lásd még*
SIDNEY Tarrow, POWER IN MOVEMENT: TÁRSADALMI MOZGALMAK, KOLLEKTÍV
CSELEKVÉS ÉS POLITIKA
13-16 (1994) (Olson amerikai társadalmi mozgalmak elméletére gyakorolt hatásának
bemutatása).

¹⁰⁵ Rubin, 61. lábjegyzet, 25. pont.

A *kollektív cselekvést*, az amerikai megközelítést a társadalmi mozgalmi irodalomban erőforrás-mobilizációnak nevezték. ¹⁰⁶ "E megközelítés hívei a társadalmi mozgalmak tagjait instrumentálisan racionális szereplőként kezelik, a vezetőket pedig politikai vállalkozóként, akik koherens szervezeti és politikai stratégiákat követnek." ¹⁰⁷ A kontinentális megközelítés úgy vélte, hogy az elit a gazdasági szférában meglévő befolyását arra használja fel, hogy a politikai szférát ellenőrizze. ¹⁰⁸ E nézőpont központi eleme volt az a meggyőződés, hogy a társadalmi mozgalmaknak szükségük van "az embereknek új ideológiák létrehozására és saját identitásuk újradefiniálására". ¹⁰⁹ Mindkét megközelítésnek voltak azonban hiányosságai. Az előbbiben a társadalmi mozgalomban részt vevő egyének motivációjával nem számoltak, az utóbbiban pedig hiányoztak azok a mechanizmusok, amelyekkel a közös identitással rendelkezőket társadalmi cselekvésre lehetett volna mozgósítani. ¹¹⁰ A két megközelítés összeegyeztetésére Erving Goffman kidolgozta a keretelemzést. ¹¹¹ A társadalmi mozgalmak kontextusában ez az elemzés megmagyarázza, hogy az egyének közös felfogása hogyan vezet cselekvéshez, és ezáltal az egyéni motivációt és a szervezeti struktúrát összeilleszti. ¹¹² A társadalmi mozgalmakkal foglalkozó tudósok szerint a siker érdekében az aktivistáknak úgy kell keretezniük a kérdéseket, hogy azok rezonálnak a mozgalmat támogatók vagy a potenciális toborzók identitásával, ideológiájával és kulturális felfogásával. ¹¹³ A keretek "kognitív jelzések, metaforák és szimbólumok, amelyek a kérdéseket egy bizonyos módon mutatják be, és lehetséges válaszokat javasolnak ezekre a kérdésekre." ¹¹⁴ Segítenek "közvetíteni a lehetőségstruktúrák és a cselekvés között, mivel olyan eszközöket biztosítanak, amelyekkel az emberek értelmezni tudják az előttük álló politikai lehetőségeket, és így eldönthetik, hogy hogyan követhetik legjobban céljaikat." ¹¹⁵

A II. részben a keretelemzés segítségével magyarázom el, hogy a vállalatok hogyan működnek a

társadalmi mozgalmak. Az egyénnel ellentétben azonban a vállalatok már rendelkeznek egy olyan szervezeti struktúrával, amely magába a vállalatba van beágyazva. Az *amicus* beadványok benyújtásától eltekintve nem világos, hogy a vállalatok egyedül vagy más vállalatokkal együttműködve működnek-e, amikor részt vesznek a társadalmi mozgalmakban. Úgy tűnik, hogy ha több vállalat fog össze egy közös ügy érdekében, akkor nagyobb befolyással bírnak az eredményre. Amint ez a rész bemutatja, a társadalmi mozgalmakkal összefüggésben a vállalatoknak a következő okok közül egy vagy több miatt kellett reagálniuk bizonyos társadalmi mozgalmakra vagy vezető szerepet vállalniuk bennük: (1) ez befolyásolja a vállalat tehetségtoborzási képességét; (2) a kormányzat kudarcot vallott

¹⁰⁶ *Id.* 12-13.

¹⁰⁷ *Id.*
¹⁰⁸ *Id.* 13-14. o.

¹⁰⁹ *Id.*
¹¹⁰ *Id.* 16. pont.

¹¹¹ *Id.* 16-17. o.

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 475

¹¹² *Id.* 17. *pont.*

¹¹³ John L. Campbell, *Where Do We Stand? Common Mechanisms in Organizations and Social Movements Research*, in *SOCIAL MOVEMENTS AND ORGANIZATION THEORY* 41, 48 (Gerald F. Davis et al. eds., 2005).

¹¹⁴ *Id.* 48-49.

¹¹⁵ *Id.* 49.

vagy a kormányzat átengedte az erkölcsi tekintélyt; vagy (3) a vállalatok kénytelenek úgy cselekedni, ahogy más szereplők nem, mert a közvélemény olyan azonnali igényeivel kell megküzdeniük, amelyekkel a politikusok képesek kivárni.

A. *Az elnök kihívása: Hogyan reagáltak a vállalatok a muszlimok kitiltására?*

Mielőtt az Egyesült Államok elnöke lett, Donald Trump azt ígérte, hogy távol tartja a muszlimokat az országtól. 2017. január 27-én a 13769. számú, "A nemzet védelme a külföldi terroristák Egyesült Államokba való belépésétől" című végrehajtási rendelettel megpróbálta beváltani ezt az ígértét.¹¹⁶ Gyakran "muszlimtilalomként"¹¹⁷ emlegetett rendelet megakadályozta bizonyos nem állampolgárok beutazását az Egyesült Államokba, és kilencven napra hét, muszlim többségű ország minden állampolgárát kitiltotta az Egyesült Államokba való beutazásból.¹¹⁸ A szíriai menekülteket kitiltották, és a menekültek befogadásának éves felső határát ötven százalékkal csökkentették.¹¹⁹ Létrehozott egy olyan felülvizsgálati rendszert is, amely előnyben részesítette a muszlim többségű országokban élő keresztény menekülteket.¹²⁰ A protekcionista kereskedelmi és bevándorlási politikával kapcsolatos aggodalmak által felszított öt legnagyobb technológiai vállalat piaci kapitalizációja 32 milliárd dollárral csökkent Trump végrehajtási rendeletét követően.¹²¹

Kilencvenhét technológiai vállalat nyújtott be amicus beadványt, amelyben tiltakoztak a

Muszlim tiltás, beleértve az Apple-t, a Microsoftot és a Netflixet.¹²² A vezérigazgatók válasza a határozott és a langyos nyilatkozatok között mozogtak.¹²³ A Google vezérigazgatója, Sundar Pichai, az Alphabet ügyvezető igazgatója és igazgatója a következőket mondta: "Fel vagyunk háborodva ennek a rendeletnek a hatása miatt, és minden olyan javaslat miatt, amely korlátozásokat vezethet be a

¹¹⁶ Végrehajtó. 13769. sz. rendelet, 82 Fed. Reg. 8977 (2017. január 27.).

¹¹⁷ *Lásd pl. , Timeline of the Muslim Ban*, ACLU WASHINGTON, <https://www.aclu-wa.org/pages/timeline-muslim-ban> (utolsó látogatás: 2018. december 31.); Aaron Blake, *Republicans Insist This Isn't a 'Muslim Ban'. Trump és Giuliani egyáltalán nem segítik az ügyüket.*, WASH. POST (2017. január 1.), <https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2017/01/30/republicans-insist-this-isnt-a-muslim-ban-trump-and-giuliani-arent-helping-them-make-that-case/>.

¹¹⁸ 82 Fed. Reg. 8977, 8978.

¹¹⁹ *Id.* at 8979; *lásd még* Alicia Parlapano, Haeyoun Park & Sergio Pecanha, *How Trump's Executive Order Will Affect the U.S. Refugee Program*, N.Y. TIMES (2017. január 27.), <https://www.nytimes.com/interactive/2017/01/25/us/politics/trump-refugee-plan.html>.

¹²⁰ *Lásd id.*; Michael D. Shear & Helene Cooper, *Trump Bars Refugees and Citizens of 7 Muslim Countries*, N.Y. TIMES (2017. január 27.), <https://www.nytimes.com/2017/01/27/us/politics/trump-syrian-refugees.html> (megjegyezve, hogy Trump interjúban elismerte, hogy a rendelettel "segíteni" fogják a szíriai keresztényeket).

¹²¹ Lucinda Shen, *The 5 Biggest Tech Companies Lost \$32 Billion In Value Over Donald Trump's Muslim Ban*, FORTUNE (2017. január 30.), <http://fortune.com/2017/01/30/donald-trump-muslim-ban-tech-companies/>.

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 477

¹²² Kate Conger, *97 Companies File Opposition to Trump's Immigration Order*, TECHCRUNCH (2017. febrúar 5.), <https://techcrunch.com/2017/02/05/twitter-airbnb-and-others-to-file-opposition-to-trumps-immigration-order/>.

¹²³ Casey Newton, *Silicon Valley's Responses to Trump's Immigration Executive Orders, From Strongest to Weakest*, VERGE (2017. janúar 28.), <https://www.theverge.com/2017/1/28/14426550/silicon-valley-trump-immigration-response>.

Googlerek és családjaik, vagy ami akadályozhatja, hogy nagyszerű tehetségeket hozzanak az Egyesült Államokba[.]”¹²⁴ Az Apple esetében Tim Cook, az Apple vezérigazgatója azt mondta: "Ez az ország azért erős, mert bevándorlói háttérrel rendelkezünk, és mert népként képesek vagyunk és képesek vagyunk befogadni mindenféle háttérű embereket. . . .

Ez tesz minket különlegessé. ”¹²⁵ Bár Cook úr a nyilatkozat megtételekor ezt nem mondta, a kormányzati adatokból kiderült, hogy az Apple legjobb és legokosabb alkalmazottai közül sokan a H-1 B vízumprogramon keresztül érkezett bevándorlók voltak. ¹²⁶ Egy felmérés, amely a végrehajtási rendeletre adott vállalati válaszokat követte nyomon, "megállapította, hogy 84%-ukat közvetlenül a vezérigazgatók adták ki, és 73%-uk egyértelműen a tilalom ellen foglalt állást. A vezérigazgatók nem maradtak a háttérben, amikor az érdekeltek részéről egyre nagyobb nyomás nehezedett rájuk, és nagyobb felelősségre vonást követeltek a csúcsvezetők részéről. ”¹²⁷ Nancy Koehn, a Harvard Business School történésze szerint a beutazási tilalomra adott vállalati válasz semmi mással nem hasonlítható össze "léptékben vagy gyorsaságban".¹²⁸ E cikk szempontjából azonban hasznos példát szolgáltat arra, hogy a vállalatok hogyan viselkedhetnek a jövőben. Egy újságíró megjegyezte: "Nem meglepő, hogy a Szilícium-völgy az ellenvélemény első vállalati központja lett, figyelembe véve az iparág munkaerőjének liberális hajlamát és a külföldön született tehetségekre való támaszkodását. Kevésbé világos, hogy hány nem technológiai vállalat fog csatlakozni a kórushoz, amelyeknek globálisan kiterjedt tevékenységük van. ”¹²⁹

A vállalati válasz túlmutatott a vezérigazgatók muszlim betiltás elleni nyilatkozatain és az amicus beadványokon; a vállalatok más típusú forrásokat is biztosítottak. Egyes vállalatok üzleti és pénzügyi kötelezettségvállalásokat tettek. A Starbucks vállalta, hogy 10 000 menekültet vesz fel. ¹³⁰ A Google 4 millió dollárt ígért a muszlimok kitiltása által érintettek megsegítésére; ¹³¹ arról számolt be, hogy 187 vállalatának

¹²⁴ Jack Nicas, *Google Criticizes Impact on Staff of Trump Immigration Order*, WALL ST. J. (2017. január 28.), <https://www.wsj.com/articles/google-criticizes-impact-on-staff-of-trump-migration-order-1485596067>.

¹²⁵ Walker, 71. lábjegyzet.

¹²⁶ *Lásd id.*

¹²⁷ HIGH NOON, 78. lábjegyzet, 2. pont.

¹²⁸ Jena McGregor, *Why Silence Now Has a Cost*, WASH. POST (2017. február 20.), <https://www.washingtonpost.com/amhtml/news/on-leadership/wp/2017/02/20/why-silence-now-has-a-cost/>.

¹²⁹ Tory Newmyer, *Non-Tech Companies Mostly Silent on Trump's Travel Ban*, FORTUNE (2017. január 30.), <http://fortune.com/2017/01/30/companies-silent-trump-travel-ban/>. A technológiai szektor vezérigazgatói általában véve a leghangosabbak a társadalmi kérdésekben: a technológiai vállalatok kommunikációs és marketingvezetőinek 45%-a számolt be saját vezérigazgatója aktivizmusáról, míg a többi iparágban ez az arány 33-37%. WEBER SHANDWICK & KRC RESEARCH, VEZÉRIGAZGATÓI AKTIVIZMUS 2018-BAN: INSIDE COMMS AND MARKETING 20 (2019), <https://www.webershandwick.com/wp-content/uploads/2019/01/CEO-Activism-Inside-Comms-and-Marketing.pdf>.

¹³⁰ Phil Wahba, *A Starbucks válaszolt Trump elnök bevándorlási tilalmára: Hire 10,000 Refugees*, FORTUNE (2017. január 29.), <http://fortune.com/2017/01/29/donald-trump-muslim-starbucks/>. "Mély aggodalommal, nehéz szívvel és határozott ígérettel írok ma önöknek" - írta Schultz a Starbucks összes alkalmazotjának címzett levelében. "Példátlan időket élünk, olyan időket, amikor tanúi vagyunk annak, hogy országunk lelkiismerete és az amerikai álom

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 479
ígérete megkérdőjeleződik". *Id.*

¹³¹ Jacob Siegal, *Google Fights Trump's Immigration Ban with \$4 Million Crisis Fund*, BGR (2017. január 30.), <http://bgr.com/2017/01/30/google-crisis-fund-immigration-ban-aclu/>.

a személyzetet érintette a muszlimok kitiltása.¹³² A Lyft emellett jelentős összeggel támogatta az Amerikai Polgári Szabadságjogi Uniót (ACLU).¹³³ Az Airbnb ingyenes szállást ajánlott fel menekülteknek vagy a muszlim kitiltás által érintetteknek.¹³⁴ "[A] rendelet és az, amit képvisel, közvetlenül ellentétes az Airbnb alapvető küldetésével és az általa értékesített termékkel. [Az Airbnb] kinyilvánított célja ... az összetartozás ... [,] hogy összehozza az embereket, és hogy "bárki bárhová tartozhat".¹³⁵ Az Airbnb vezetői valóban úgy hivatkoznak a platformjára, mint "ENSZ a konyhaasztalnál".¹³⁶ A listáinak mindössze tizenhat százaléka és a tíz legnépesebb városuk közül kettő (Los Angeles és New York) található az Egyesült Államokban.¹³⁷ Az Airbnb menekülteket segítő erőfeszítései nem új keletűek, sőt, 2015-ben kezdődtek, "amikor ingyenes szállást kezdett felajánlani a Görögországban, Szerbiában és Macedóniában segélymunkásoknak, és egy adományozási eszközt is hozzáadott a weboldalához, amellyel a platform tagjai hozzájárulhattak. [Az Airbnb] azt mondja, hogy eddig 3000 munkásnak adott szállást és 1,6 millió dollárt gyűjtött össze."¹³⁸ Az olyan kísérleti programok, mint a "'megélhetési' program Jordániában .. segít a táborokban élő menekülteknek jövedelemhez jutni azzal, hogy túrákat tartanak és más "helyi élményeket" nyújtanak a Jordániába látogató utazóknak."¹³⁹

Azonban nem minden amerikai vállalat adta hangot ellenállását a Muszlimok kitiltása.¹⁴⁰ Valójában a Szilícium-völgyön kívül nem sok szó esett róla.¹⁴¹ "[A]z Apple vezetői . . . , a Google és a Facebook ... e-mailben elítélték munkatársaiknak az amerikai menekültprogram felfüggesztését és a hét muszlim többségű országból érkező bevándorlók leállítását..."¹⁴² Ezzel szemben "sokan a

¹³² Joseph Hincks, *Google is Putting Up \$4 Million to Help Those Affected by Trump's Immigration Order*, FORTUNE (2017. január 30.), <http://fortune.com/2017/01/30/google-four-million-crisis-fund-immigration-ban/>. "A 4 millió dollárt - amely egy, a Google által felállított 2 millió dolláros alapból, valamint további 2 millió dollárig terjedő, a dolgozók által felajánlott adományokból tevődik össze - az American Civil Liberties Union, a Bevándorlók Jogi Forrásközpontja, a Nemzetközi Mentőbizottság és az ENSZ menekültügyi szervezete (UNHCR) számára adományozzák.", *Id.*

¹³³ Darrell Etherington, *Lyft Donates \$1 Million to the ACLU, Condemns Trump's Immigration Actions*, TECHCRUNCH (2017. január 29.), <https://techcrunch.com/2017/01/29/lyft-donates-1m-to-the-aclu-condemns-trumps-immigration-actions/>.

¹³⁴ Leigh Gallagher, *Trump elnök távol akarja tartani őket. Airbnb is Inviting Them In*, FORTUNE (2017. január 30.), <http://fortune.com/2017/01/29/donald-trump-muslim-ban-airbnb/>.

¹³⁵ *Id.*

¹³⁶ *Id.*

¹³⁷ Harriet Taylor, *How Airbnb is Growing a Far-Flung Global Empire*, CNBC (2016. június 8.), <https://www.cnbc.com/2016/06/01/how-airbnb-is-growing-a-far-flung-global-empire.html>.

¹³⁸ Gallagher, 134. lábjegyzet.

¹³⁹ *Id.* "Emellett a leteleptési ügynökségekkel együtt olyan programokon dolgozik, amelyek azonosítanák azokat az amerikai és máshol található befogadókat, akik érdekeltek lennének a menekültek ideiglenes elhelyezésében." *Id.* Megjegyzendő, hogy egyesek cinikusan azt mondhatják, hogy a cégek a jó PR-ért vállaltak ilyen segítséget, és nem önzetlen motivációból.

¹⁴⁰ Fortune Editors & Reuters, *Outside Silicon Valley, Not Much Outcry Against Immigration Ban*, FORTUNE (2017. január 30.), <http://fortune.com/2017/01/30/outside-silicon-valley-not-much-outcry-against-immigration-ban/> [a továbbiakban *Outside Silicon Valley*].

¹⁴¹ *Id.*; lásd még Newmyer, *supra* note 129 (megjegyezve, hogy csak néhány nem

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 481

vállalat szólalt fel a muszlimok kitiltása ellen, köztük a Ford, a General Electric, a Goldman Sachs, a JPMorgan, a Morgan Stanley és a Starbucks).

¹⁴² *Outside Silicon Valley*, 140. lábjegyzet. Sergey Brin, a Google társalapítója még a San Franciscó-i nemzetközi repülőtéren tartott tüntetésekhez is csatlakozott, személyes minőségében. T.C. Sottek, *A Google társalapítója, Sergey Brin csatlakozik a San Franciscó-i bevándorlási rendelet elleni tiltakozáshoz.*

más iparágakban működő társaik vagy nem nyilatkoztak, vagy olyan vállalati nyilatkozatokkal válaszoltak, amelyekben megismételték a sokszínűség iránti elkötelezettségüket. ¹⁴³

A csúcstechnológiai vállalatok néhány leghangosabb tagjának - az Airbnb, az Apple és az Alphabet - küldetésnyilatkozatát vizsgálva nyilvánvaló kapcsolat van e vállalatok küldetésnyilatkozata vagy sokszínűsége és befogadásra vonatkozó nyilatkozatai és az általuk egyénileg hozott intézkedések között. Az Airbnb küldetésnyilatkozata idővel fejlődött, és végül két szóba foglalható: "Tartozz bárhová". ¹⁴⁴

Az Apple sokszínűsége és befogadásra vonatkozó nyilatkozata így szól: "Nyitott. Az emberiség többes számban van, nem egyes számban. A világ úgy működik a legjobban, ha mindenki benne van. Senki sincs kint." ¹⁴⁵

A Google magatartási kódexében a következő állt: "Ne légy gonosz." ¹⁴⁶ A Google vállalati átszervezése után az Alphabet Inc. alatt a magatartási kódexet a következőre módosították: "Tedd a helyes dolgot." ¹⁴⁷ Végül az Alphabet (és más csúcstechnológiai vállalatok) felfogása szerint a Szilícium-völgy életerejébe a bevándorlók. Ez a megértés jelentős szerepet játszott abban, hogy ez a közösség a bevándorlók védelmére kelt. ¹⁴⁸ Így módon a csúcstechnológiai vállalatok cselekedeteit részben gyakorlati megfontolások motiválhatták, például a bevándorló tehetségek vonzásának fenntartása. ¹⁴⁹ A National Foundation for American Policy, egy nonprofit, pártoktól független közhasznú szervezet 2016-os jelentése szerint

Repülőter, VERGE (2017. január 28.), <https://www.theverge.com/2017/1/28/14428262/google-sergey-brin>.

¹⁴³ *Outside Silicon Valley*, 140. lábjegyzet.

¹⁴⁴ Leigh Gallagher, *How Airbnb Found a Mission-and a Brand*, FORTUNE (2016. december 22.), <http://fortune.com/airbnb-travel-mission-brand/>; *Diversity and Belonging*, AIRBNB, <https://www.airbnb.com/diversity>. Az Airbnb kiterjedt küldetésének legjobb összefoglalója Brian Chesky vezérigazgatótól származik: "Küldetésünk középpontjában az az elképzelés áll, hogy az emberek alapvetően jók, és minden közösség egy olyan hely, ahová tartozni lehet. Őszintén hiszem, hogy [a diszkrimináció] a legnagyobb kihívás, amellyel vállalatként szembe kell néznünk. A lényegét érinti, hogy kik vagyunk és milyen értékeket képviselünk." *Id.*

¹⁴⁵ *Befogadás és sokszínűség*, APPLE, <https://www.apple.com/diversity/>.

¹⁴⁶ Peter Ward, *What Google's 'Don't Be Evil' Slogan Can Teach You About Creating Your Company's Motto*, FORBES (2018. január 5.), <https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2018/01/05/what-googles-dont-be-evil-slogan-can-teach-you-about-creating-your-companys-motto>.

¹⁴⁷ *Id.*

¹⁴⁸ Ethan Baron, *H-1B: A jelentés szerint a külföldi állampolgárok alkotják a szilícium-völgyi technológiai munkaerő közel háromnegyedét*, MERCURY NEWS (2018. január 17.), <https://www.mercurynews.com/2018/01/17/h-1b-foreign-citizens-make-up-nearly-three-quarters-of-silicon-valley-tech-workforce-report-says/> ("A Völgyben a technológiai alkalmazottak mintegy 71 százaléka külföldi születésű.

. . ."); Ian Hathaway, *Almost Half of Fortune 500 Companies Were Founded By American Immigrants or Their Children*, BROOKINGS: THE AVENUE (2017. december 4.), <https://www.brookings.edu/blog/the-avenue/2017/12/04/almost-half-of-fortune-500-companies-were-founded-by-american-immigrants-or-their-children/> ("Immigrants found . . . half of Silicon Valley high-tech startups.").

¹⁴⁹ *Lásd* Mark Latonero, *Tech Companies Should Speak Up for Refugees, Not Only*

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 483
Highly-Skilled Immigrants, HARV. BUS. REV. (2017. május 16.), <https://hbr.org/2017/05/tech-companies-should-speak-up-for-refugees-not-only-high-skilled-immigrants>.

politikai kutatószervezet szerint az összes amerikai székhelyű unikornis¹⁵⁰ több mint felét bevándorlók alapították vagy társalapították.¹⁵¹

A Starbucks, mint a világ egyik leghíresebb vállalata (bár nem csúcstechnológiai vállalat), egyértelműen kijelentette, hogy ellenzi a muszlimok kitiltását. Ha megnézzük a Starbucks küldetésnyilatkozatát és a befogadás iránti elkötelezettségét a weboldalán, egyértelmű, hogy a muszlim betiltás elleni felszólalás mindkettővel összhangban volt. A vállalat küldetési nyilatkozata így szól: "Az emberi szellem inspirálása és ápolása - egyszerre egy ember, egy csésze és egy környék".¹⁵² A Starbucks hitvallása szerint a sokszínűség érték és megbecsült érték. A befogadás iránti elkötelezettségét a Starbucks weboldalán így határozza meg: "[e]mbracing diversity ... enhances our work culture ... [és] elősegíti üzleti sikerünket.

. . . [E] sokféle tapasztalat és perspektíva bevonása afelelhasználás kultúráját [teremt meg], amely elősegíti az innovációt, a gazdasági növekedést és az új ötleteket."¹⁵³

A Starbucks érdekes példája egy olyan vállalatnak, amelynek nem volt nyílt érdeklősége ebben a mozgalomban. Azonban, ahogyan az első rész rámutat, az ezredfordulások ma már elvárják a vállalatoktól, hogy kiálljanak valamiért - ahogyan a Starbucks is teszi -, és ezzel a Starbucks úgy tűnik, hogy igazodik a stakeholder-elmélet értékéhez. A Starbucks nem csak a részvényesek érdekeinek előmozdításán dolgozik, hanem igyekszik javítani alkalmazottai (egyetemi ösztöndíjakon keresztül)¹⁵⁴ és az általa kiszolgált közösségek életét is (környezetvédelmi kezdeményezések, a veteránok és immi- ták számára biztosított munkalehetőségek stb. révén).¹⁵⁵ Valójában a Starbucks társadalmi kérdésekben való részvétele jóval túlmutat a bevándorlásokon, és magában foglalja a II. részben ismertetett társadalmi mozgalmak mindegyikét.¹⁵⁶

¹⁵⁰ Jennifer S. Fan, *Az egyszerűak szabályozása: A nyilvánosságra hozatal és az új magángazdaság*, 57

B.C. L. REV. 583 (2016).

¹⁵¹ STUART ANDERSON, *IMMIGRANTS AND BILLION DOLLAR STARTUPS 1* (2016), <https://nfap.com/wp-content/uploads/2016/03/Immigrants-and-Billion-Dollar-Startups.NFAP-Policy-Brief.March-2016.pdf>.

¹⁵² Lawrence Gregory, *Starbucks Coffee's Vision Statement & Mission Statement*, PANMORE INSTITUTE (2017. január 31.), <http://panmore.com/starbucks-coffee-vision-statement-mission-statement>.

¹⁵³ *Inclusion at Starbucks*, STARBUCKS, <https://www.starbucks.com/responsibility/community/diversity-and-inclusion>.

¹⁵⁴ Ben Rooney, *Starbucks to Give Workers a Full Ride for College*, CNN MONEY (2015. április 6.), <http://money.cnn.com/2015/04/06/pf/college/starbucks-college-tuition-arizona-state/in dex.html>.

¹⁵⁵ *Starbucks Makes Global Commitment to Hire 10,000 Refugees By 2022*, STARBUCKS, <https://www.starbucks.com/responsibility/community/refugee-hiring>.

¹⁵⁶ *Lásd a II.B. és II.C. szakaszok alatti vitát.* Megjegyzendő azonban, hogy csak azért, mert egy adott vállalat vezető szerepet tölt be a szociális kérdésekben, ez nem jelenti mindig azt, hogy a dolgokat jól csinálja. Bizonyára vannak tévedések az út során. Vegyünk például egy 2018. áprilisi esetet, amelyről a média is beszámolt, amikor két afroamerikai férfit letartóztattak, mert a pennsylvaniai Philadelphiában egy Starbucksnál vártak a barátjukra. Phil McCausland, *Protests Follow Outrage After Two Black Men Arrested at Philly Starbucks*, NBC (2018. április 15.), <https://www.nbcnews>.

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 485
com/news/us-news/protests-follow-outrage-after-two-black-men-arrested-philly-starbucks-n8
66141.

Az is szembetűnő, hogy a muszlimok kitiltása ellen felszólaló vállalatok akkoriban mind magán- (például az Airbnb¹⁵⁷ és az Uber¹⁵⁸), mind pedig állami vállalatok voltak (Alphabet,¹⁵⁹ Amazon,¹⁶⁰ Apple,¹⁶¹ és Facebook¹⁶²). ¹⁶³ A magáncégek, különösen az egyszarvúak súlya még nyilvánvalóbbá válik a társadalmi mozgalmakban, mivel némelyikük még Amerika legikonikusabb vállalatainál is ismertebb. ¹⁶⁴

A muzulmán beutazási tilalom első bevezetésekor kialakult közfelháborodás és káosz hatására 2017 márciusában módosított beutazási tilalmat adtak ki a többségi muzulmán országokra vonatkozóan.¹⁶⁵ A változtatások között szerepelt Irak törlése a listáról, és annak tisztázása, hogy az ilyen országokból származó vízummal rendelkezők továbbra is beléphetnek az Egyesült Államokba. ¹⁶⁶ Amellett, hogy szűkebbre szabták, a nemzetbiztonsági indoklást is részletesebben fogalmazták meg. ¹⁶⁷ Válaszul ötvennyolc csúcstechnológiát képviselő vállalat

¹⁵⁷ Nem világos, hogy az Airbnb mikor fog tőzsdére menni. *Lásd* Sriram Iyer & Ruqayyah Moynihan, "Nem döntöttük el, hogy 2019-ben tőzsdére megyünk-e": Airbnb Cofounder Hints at IPO Timing, BUSINESS INSIDER INDIA (2019. március 13., 9:37), <https://www.businessinsider.com/exclusive-airbnb-may-defer-its-ipo-plan-2019-3>.

¹⁵⁸ *Lásd* America's Largest Private Companies, FORBES, <https://www.forbes.com/companies/uber/> (az Uber az ötvenedik helyen szerepel) (utolsó látogatás 2019. február 3.). A muszlimok kitiltásának idején az Uber magáncég volt. A tőzsdére lépést 2019. április 11-én jelentette be. Uber Technologies, Inc. regisztrációs nyilatkozat (Form S-1) (2019. április 11.). Jelenleg tőzsdei vállalat.

¹⁵⁹ *Lásd* Alphabet Replaces Google as Publicly Traded Company, N.Y. TIMES (2015. október 2.), <https://www.nytimes.com/2015/10/03/business/alphabet-replaces-google-as-publicly-traded-company.html>.

¹⁶⁰ *Lásd* Peter Cohan, Amazon is a publicly-traded startup - Get Over It! , FORBES (2014. október 24.), <https://www.forbes.com/sites/petercohan/2014/10/24/amazon-is-a-publicly-traded-startup-get-over-it/>.

¹⁶¹ *Lásd* Jeff Sommer & Karl Russell, Az Apple minden idők legértékesebb részvénytársasága. De vajon mekkora rekord ez? , N.Y. TIMES (2017. december 21.), <https://www.nytimes.com/interactive/2017/12/05/your-money/apple-market-share.html>.

¹⁶² *Lásd* Julianne Pepitone, Facebook Trading Sets Record IPO Volume, CNN MONEY (2012. május 18.), <http://money.cnn.com/2012/05/18/technology/facebook-ipo-trading/index.htm>.

¹⁶³ A Washingtoni Egyetem akadémikusainak egy csoportja nemrégiben létrehozott egy "liberalizmus" minősítési skálát a vállalatok számára, amely a szervezeti politikai ideológiát - a vállalat társadalmi felelősségvállalásának támogatását - méri az alkalmazottaknak az Egyesült Államok két nagy politikai pártjának tett adományai alapján. *Lásd* Abhinav Gupta, Forrest Briscoe & Donald C. Hambrick, Red, Blue, and Purple Firms: Organizational Political Ideology and Corporate Social Responsibility, 38 STRATEGIC MGMT. J. 1018 (2017). Megállapították, hogy a liberális irányultságú vállalatok hajlamosak több olyan tevékenységet folytatni, amely összhangban van a vállalati társadalmi felelősségvállalás erőteljes támogatásával, mint konzervatív társaik. *Id.* A 2012-es választási ciklus adatait felhasználva azt találták, hogy a Google 89, az Amazon 84, a Facebook 79, a Starbucks 77, a Microsoft 76, az Apple 72, az Intel pedig 61 ponttal a legliberálisabbnak bizonyult. Abhinav Gupta, a University of Washington Foster School of Business adjunktusának e-mailje Jennifer S. Fan, a University of Washington School of Law adjunktusának (2018. október 25., 14:16) (a szerzőnél van).

¹⁶⁴ *Breakthrough Brands 2017*, FORTUNE (2016. december 22.), <http://fortune.com/breakthrough-brands-marketing-2017/>.

¹⁶⁵ Végrehajtó. 13,780. sz. rendelet, 82 Fed. Reg. 13,209 (2017. március 6.); Colin Lecher, *Trump Tries Again with Revised Immigration Ban*, VERGE (2017. március 6.), <https://www.theverge.com/2017/3/6/14828624/trump-immigration-ban-revised-order>.

¹⁶⁶ Kim Soffen & Darla Cameron, *What Trump Changed in the New Travel Ban*, WASH. POST (2017. március 6.), <https://www.washingtonpost.com/graphics/politics/trump-compare->

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 487
travel-ban/.

¹⁶⁷ Az újonnan kiadott rendelet csak az Iránból, Líbiából, Szomáliából, Szudánból, Szíriából és Jemenből érkező új vízumokra vonatkozott; emellett (ideiglenesen) lezárta az amerikai menekültprogramot. Josie Cox, *Donald Trump beutazási tilalma: Ducens of Companies Including Airbnb, Lyft and Pinterest Take Fresh*

panies benyújtott egy másik amicus beadványt tiltakozásul.¹⁶⁸ Ezúttal azonban az Alphabet, az Apple, a Microsoft és a Netflix (mind tőzsdén jegyzett vállalatok) nem szerepeltek e vállalatok között. Ehelyett magánvállalkozások (amelyek közül néhány mostanra már tőzsdére lépett) álltak az élre; a Lyft, az Airbnb és a Dropbox is e csoportba tartozott.¹⁶⁹ Az amicus beadvány szerint a felülvizsgált tilalom "jelentős és helyrehozhatatlan károkat okozna az amerikai vállalkozásoknak és alkalmazottaiknak".¹⁷⁰ A kezdeti, hangos támogatásuk után a legismertebb csúcstechnológiai vállalatok közül néhányan feltűnően hiányoztak; a tőzsdén jegyzett vállalatok nem vállaltak tartós vezető szerepet ebben a társadalmi mozgalomban. Ez az egyik veszélye a vállalatok társadalmi mozgalmakba való bekapcsolódásának - nem biztos, hogy mindig állhatatos partnerek lesznek. Ehelyett, míg a kritikus kezdeti szakaszokban erőforrásokat biztosíthatnak, a vállalati támogatás csökkenhet, és az idő múlásával, amikor az adott kérdés már nem kerül a sajtó figyelmének középpontjába, más dolgok felé fordulhatnak.

Amikor a második muzulmán kitiltás miatt indított két meghatározó per először került a Bíróság elé,¹⁷¹ 161 technológiai vállalat nyújtott be amicus beadványt a kormány álláspontja ellen.¹⁷² Később, 2018 márciusában 112 vállalat, köztük technológiai cégek, újabb amicus beadványt nyújtottak be Hawaii folytatólagos perének támogatására, miután kiadták a második muszlim betiltást kibővítő és felváltó 9645. számú elnöki proklamációt.¹⁷³ A bíróság végül helybenhagyta Trump elnök harmadik változatát a muszlim kitiltásról. Roberts főbíró öt-négy szavazattal a következőket írta: "A beutazás felfüggesztése olyan aktus, amely bőven a végrehajtó hatalmon belül van, és bármely más elnök által is megtehető lett volna...

Legal Action, INDEPENDENT (2017. március 16.), <https://www.independent.co.uk/news/business/news/donald-trump-travel-ban-muslims-latest-airbnb-lyft-pinterest-companies-hawaii-immigration-us-a7632561.html>.

¹⁶⁸ Brief of Amici Curiae Technology Companies and Other Businesses in Support of Plaintiff's Motion for a Temporary Restraining Order, Hawai'i v. Trump, 241 F. Supp. 3d 1119 (D. Haw. 2017) (No. 1:17-cv-00050-DKW-KSC).

¹⁶⁹ *Id.* A Lyft 2019. március 29-én kezdte meg a nyilvános kereskedést, megelőzve az Ubert a tőzsdére lépésért folytatott versenyben. *DealBook Briefing*: N.Y. TIMES (2019. március 29.), <https://www.nytimes.com/2019/03/29/business/dealbook/lyft-ipo.html?searchResultPosition=66>; lásd még Andrew J. Hawkins, *Lyft becomes the first ride-hail company to go public, beating Uber*, VERGE (2019. március 1.), <https://www.theverge.com/2019/3/1/18246328/lyft-ipo-ride-share-bikescooters-uber-public-sec>. A Dropbox 2018 márciusában lépett a tőzsdére. *Lásd* Matthew Lynley, *Dropbox Soars More Than 40% in its Debut as a Publicly-Traded Company*, TECHCRUNCH (2018. március 23.), <https://techcrunch.com/2018/03/23/dropbox-pops-more-than-40-in-its-public-debut-as-a-publicly-traded-company/>.

¹⁷⁰ Az Amici Curiae technológiai cégek és más vállalkozások által a felperes ideiglenes távoltartási végzés iránti kérelmét támogató levél (Brief of Amici Curiae Technology Companies and Other Businesses in Support of Plaintiff's Motion for a Temporary Restraining Order at 1), Hawai'i kontra Trump, 241 F. Supp. 3d 1119 (D. Haw. 2017) (No. 1:17-cv-00050-DKW-KSC).

¹⁷¹ Trump kontra Int'l Refugee Assistance Project, 137 S. Ct. 2080 (2017); Trump kontra Hawaii, 138 S. Ct. 2392 (2018).

¹⁷² Brief of 161 Technology Companies as Amici Curiae in Support of Respondents, Trump v. Int'l Refugee Assistance Project, 137 S. Ct. 2080 (2017) & Trump v. Hawaii, 138 S. Ct. 2392 (2018) (No. 16-436 & 16-1540).

¹⁷³ Brief of U.S. Companies as Amici Curiae in Support of Respondents, *Trump v. Hawaii*, 138 S. Ct. 2392 (2018) (No. 17-965); Enhancing Vetting Capabilities and Processes for Detecting Attempted Entry Into the United States by Terrorists or Other Public-Safety Threats, Proclamation No. 9645, 82 Fed. Reg. 45,161 (2017. szeptember 27.).

ident - az egyetlen kérdés az, hogy az adott elnök cselekedeteit értékeljük egy egyébként érvényes proklamáció kihirdetésekor. ¹⁷⁴ A döntést követően nem szólalt meg olyan sok technológus vezető. ¹⁷⁵ A Microsoft elnöke, Brad Smith a következőket írta egy tweetben: "Bár csalódottak vagyunk a mai [bíróági] beutazási tilalmi döntés miatt, továbbra is támogatni fogjuk alkalmazottaink és családjaik törvényes jogait." ¹⁷⁶ Az Airbnb vezérigazgatója, Brian Chesky, akihez két társalapítója is csatlakozott, közleményt adott ki: "Mélységesen megdöbbenett bennünket a Legfelsőbb Bíróság döntése, hogy helybenhagyta a beutazási tilalmat - egy olyan politikát, amely ellentétes a küldetésünkkel és az értékeinkkel. Az utazás korlátozása egy személy nemzetisége vagy vallása alapján helytelen." ¹⁷⁷

A muszlimok kitiltása elleni tiltakozással összefüggésben, amely csak egy része a nagyobb bevándorlók jogait védő mozgalomnak, csak egy adott iparág vállalatainak egy szegmense fejezte ki ellenállását. Mindazonáltal, tekintettel ezen iparágak láthatóságán szinte naponta jelentettek a muszlim betiltás egyesek által károsnak ítélt hatásainak felszámolására tett lépésekről. ¹⁷⁸ A társadalmi mozgalmakból származó keretelemzést alkalmazva a kivetített keret a muszlimok kitiltása elleni tiltakozás volt, amely az emberek egy bizonyos csoportját vallásuk és származási országuk alapján tiltotta el az Egyesült Államokba való belépéstől. A keret résztvevői ebben az esetben a csúcstechnológiai vállalatok voltak, amelyek mindegyike jelentős számú bevándorló alkalmazottal rendelkezett; sőt, több vállalat vezérigazgatója maga is bevándorló volt. Ezek a vállalatok összefogtak, hogy ügyvédek egész seregét mozgósítsák az amicus beadványok benyújtására. ¹⁷⁹ De nem csak a törvényre támaszkodtak. Ehelyett felerősítették fellépésük hatását azzal, hogy segítséget ígértek a bevándorlóközösségnek munkahelyek és a következők finanszírozása formájában

¹⁷⁴ Trump kontra Hawaii, 138 S. Ct. 2392, 2423 (2018).

¹⁷⁵ "A Google, az Apple, a Facebook és az Uber mind elutasította, vagy nem válaszolt a megkeresésünkre." Robinson Meyer, *The Tech Industry Is Fighting Trump-and Mostly Losing*, AT-LANTIC (2018. június 27.), <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2018/06/tech-compan-ies-travel-ban-muslim/563786/>.

¹⁷⁶ *Id.*

¹⁷⁷ Brian Chesky (@bchesky), TWITTER (2018. június 26. 10:07), <https://twitter.com/bchesky/status/1011657266473234433>.

¹⁷⁸ *Lásd pl.* Erin Schrode, *10 Concrete Ways to Take Action Against the Muslim Ban*, HUFFINGTON POST (2017. január 29.), https://www.huffingtonpost.com/entry/10-concrete-ways-to-take-action-against-the-muslim-ban_us_588e205ce4b017637794fdcf; Rachel Abrams et al., *Starbucks, Exxon, Apple: Companies Challenging (or Silent on) Trump's Immigration Plan*, N.Y. TIMES (2017. január 30.), <https://www.nytimes.com/interactive/2017/business/trump-immigration-ban-company-reaction.html>; Tory Newmyer, David Morris, Madeline Farber & Lu-cinda Shen, *23 Huge Companies That Have Responded to President Trump's Immigration Ban*, FORTUNE (Jan. 31, 2017), <http://fortune.com/2017/01/31/donald-trump-immigration-ban-responses/>; Janko Roettgers, *Apple May Take Legal Action Against Trump Travel and Immigration Ban*, VARIETY (2017. február 1.), <http://variety.com/2017/digital/news/apple-trump-travel-ban-1201975518/>.

¹⁷⁹ Conger, *supra* note 122; Chaim Gartenburg, *Airbnb, Lyft, and 56 Other Tech Companies File Brief Opposing Trump's Revised Travel Ban*, VERGE (Mar. 15, 2017), <https://www.theverge.com/2017/3/15/14935530/airbnb-lyft-file-amicus-brief-opposing-trumps-revised-travel-ban>.

nonprofit szervezetek, amelyek szakértelemmel rendelkeznek ezeken a területeken.¹⁸⁰ Ebben a konkrét példában a vállalatok több szálon is segítették a bevándorlók jogait védő társadalmi mozgalmat: jogi, gazdasági, társadalmi és politikai téren. Támogatásuk nyílt és burkolt volt. Érdekes, hogy e konkrét mozgalom tekintetében a vállalatok fogták a gyepelőt, és akcióba léptek, miközben bőséges erőforrásaikat (mind pénzügyileg, mind a rendelkezésükre álló embercsapatok tekintetében) arra fordították, hogy a jogi lépésekben vezető szerepet vállaljanak. Eközben nonprofit szervezetek (amelyek közül néhányat végül a vállalatok finanszíroztak) önkénteseket toboroztak, együttműködtek a vállalatok belső jogászaival, és finanszírozást kerestek, hogy segítsenek a muszlimok kitiltása által a repülőtereken és másutt érintetteknek.¹⁸¹ Végül azonban a muszlim kitiltást még a vállalatok támogatásával sem sikerült hatályon kívül helyezni. Nehéz megmondani, hogy az összes olyan vállalat tartós elkötelezettsége, amely a muszlim betiltás első hatálybalépésekor részt vett (még ha csak a csúcstechnológiai vállalatokra korlátozódott is), változtatott volna-e valamit.

B. Az erkölcsi talaj megtalálása: Hogyan találtak szerepet a vállalatok a fegyvertartási mozgalomban?

Az Egyesült Államokban minden egymillió emberből harmincegy hal meg fegyverrel elkövetett gyilkosságban¹⁸² - "ez az év minden napján 27 lelőtt embernek felel meg".¹⁸³ 1968 óta, amikor Dr. Martin Luther King Jr. és Robert F. Kennedy szenátort meggyilkolták, legalább 1,6 millió amerikai halt meg fegyverrel (öngyilkosság vagy gyilkosság áldozataként); ez több, mint ahány amerikai országunk összes háborújában összesen meghalt.¹⁸⁴

A tömeges lövöldözések, különösen az iskolai lövöldözések egyre gyakoribbá válnak. A connecticuti Newtownban 2012-ben történt Sandy Hook általános iskolai lövöldözés óta, ahol egy fegyveres huszonhat embert (húsz első osztályos tanulót és hat felnőttet) ölt meg, országszerte 239 iskolai lövöldözés történt, amelyek közül

¹⁸⁰ Lásd a 130-137. lábjegyzetekben foglaltakat.

¹⁸¹ Jonah Engel Bromwich, *Ügyvédek mozgósítanak a nemzet repülőterein Trump rendelete után*,

N.Y. TIMES (2017. jan. 29.), <https://www.nytimes.com/2017/01/29/us/lawyers-trump-muslim-ban-immigration.html> (leírja, hogy hány nonprofit szervezet, ügyvédi iroda ügyvédje segített a tilalom által érintett bevándorlóknak); Lucy Westcott, *Thousands of Lawyers Descend on*

U.S. Airports to Fight Trump's Immigrant Ban, NEWSWEEK (2017. január 29.), <http://www.newsweek.com/lawyers-volunteer-us-airports-trump-ban-549830> (megjegyezve, hogy több mint 4000 ügyvéd jelentkezett, hogy segítsen az International Refugee Assistance Project nevű nonprofit társaságon keresztül).¹⁸² Kevin Quealy & Margot Sanger-Katz, *Comparing Gun Deaths by Country: The U.S. Is*

in a Different World, N.Y. TIMES (2016. június 13.), <https://www.nytimes.com/2016/06/14/upshot/compare-these-gun-death-rates-the-us-is-in-a-different-world.html>.

¹⁸³ *Id.* "Az emberölések között szerepelnek a tömeges lövöldözésekből származó veszteségek, mint a vasárnapi Las Vegas-i at-tack, a 2016. júniusi orlandói (Florida) éjszakai klublövöldözés vagy a 2015. decemberi San Bernardino-i (Kalifornia) lövöldözés. És természetesen az országban jóval gyakoribb, egy áldozatot követelő gyilkosságokat is

tartalmazzák". *Id.*

¹⁸⁴ Clyde Haberman, *Van esélye az erősebb fegyvertörvényeknek? Ez egy felemás csata volt*, N.Y. TIMES (2018. április 29.), <https://www.nytimes.com/2018/04/29/us/gun-control-laws-retro-report.html> (amely szerint az ország által vívott összes háborúban körülbelül 1,4 millió amerikai halt meg).

2016 júniusáig 438 embert lőttek meg és 138-at öltek meg.¹⁸⁵ A lövöldözést követően az amerikai szenátus nem folytatta a támadófegyverekre és tárakra vonatkozó törvényhozást, és még a háttérelenőrzésre vonatkozó törvényt sem tudta elfogadni a felhívított formában.¹⁸⁶ A Sandy Hook-i lövöldözést követően a testületek kevés intézkedést hoztak.¹⁸⁷

Ezzel szemben a floridai Parklandben 2018-ban történt középiskolai lövöldözést követően a diákok aktivizmusának, az online ismereteknek és a jelenlegi politikai légkörnek a "tökéletes vihara" egy olyan új normát hozott létre, amelyben a fegyverviselési tilalom a főáramba került.¹⁸⁸ A fiatal aktivisták segítettek abban, hogy a fegyvertartási vita normája nem volt mainstream, hanem azzá vált.¹⁸⁹ A ThinkProgress, egy nonprofit társaság,¹⁹⁰ 2018. február 20-án közzétette az NRA-val kapcsolatban álló harminckét cég listáját,¹⁹¹ ¹⁹² számos

¹⁸⁵ Jugal K. Patel, *After Sandy Hook, More Than 400 People Have Been Shot in Over 200 School Shootings*, N.Y. TIMES (2018. február 15.), <https://www.nytimes.com/interactive/2018/02/15/us/school-shootings-sandy-hook-parkland.html>. De lásd Chris Wilson, *This Chart Shows the Number of School Shooting Victims Since Sandy Hook*, TIME (2018. február 22.), <http://time.com/5168272/how-many-school-shootings/> (rámutatva a Time tanulmánya és a New York Times tanulmánya közötti eltérésekre a lövöldözések számában).

¹⁸⁶ "Ez egy mélységesen keserű nap volt, amelyet Obama a kongresszust szidalmazott a cselekvés elmulasztása miatt." Jason Cherkis & Sam Stein, *How Congress Utterly Failed In Its Response To The Sandy Hook Shooting*, HUFFINGTON POST (2017. július 5.), https://www.huffingtonpost.com/entry/congress-sandy-hook-newtown_us_5952822de4b0da2c731ed66b. Ezzel szemben néhány állam lépéseket tett a Sandy Hook után. Massachusetts 1968 óta ír elő fegyverviselési engedélyt, és már 2013-ban, a Sandy Hook-i lövöldözés idején is az ország legszigorúbb fegyvertartási törvényeivel rendelkezett. Jonathan Cohn, *This Is The Toughest Gun Law In America*, MSN (2018. május 6.), <https://www.msn.com/en-us/news/us/this-is-the-toughest-gun-law-in-america/ar-AAwPfaZ>. A Sandy Hook után azonban Massachusetts megerősítette fegyvertörvényeit azzal, hogy a rendőrök mérlegelési jogkörét kiterjesztette a fegyvertartási engedélyek kiadására puskákra és sörétes puskákra. A fegyveres erőszak visszaszorítására vonatkozó törvény, 2014 Mass. Acts ch. 284.

¹⁸⁷ *Lásd pl.* Saya Weissman, *Bad Brand Social Responses to Sandy Hook Tragedy*, DIGIDAY (2012. december 17.), <https://digiday.com/marketing/bad-brand-social-responses-to-sandy-hook-tragedy/>.

¹⁸⁸ Derek Thompson, *Miért fordulnak végre a vállalatok az NRA ellen?*, ATLANTIC (2018. február 26.), <https://www.theatlantic.com/business/archive/2018/02/nra-discounts-corporations/554264/>.

¹⁸⁹ "A fiatal túlélők ékesszóló, gyors észjárású csoportja új politikai és erkölcsi áramlatot hozott létre. Mindössze két hét alatt a támadófegyverek szabályozása - amelyet a törvényhozók évekig meghúsiítottak és kitáncoltak körülötte - sürgős és általános problémává vált." Heidi N. Moore, *Corporations Only Break with the Gun Industry When It's Cheap and Easy*, WASH. POST (2018. március 1.), <https://www.washingtonpost.com/news/posteverything/wp/2018/03/01/dont-be-fooled-companies-cut-ties-to-the-nra-only-when-its-cheap-and-easy/>.

¹⁹⁰ Jedd Legum, *Welcome To The New ThinkProgress*, THINKPROGRESS (2016. augusztus 8.), <https://thinkprogress.org/welcome-to-the-new-thinkprogress-14fd01bda9cc/>.

¹⁹¹ Kira Lerner & Josh Israel, *The NRA is Being Supported by These Companies*, THINKPROGRESS (2018. február 20.), <https://thinkprogress.org/corporations-nra-f0d8074f2ca7/>. Az NRA egy adómentes státuszú nonprofit társaság. Alexandra F. O'Neill & Daniel P. O'Neill, *The NRA, a Tax-Exempt Loaded with Private Interest*, THE COALITION TO STOP GUN VIOLENCE, <https://www.csgv.org/nra-tax-exempt-loaded-private-interest/>.

¹⁹² A nevek közzététele "mozgalmat indított el, ami arra készítette az embereket országsgzerte, hogy a telefonjaikhoz és a közösségi médiához nyúljanak, és felszólítsák ezeket a vállalatokat, hogy szakítsák meg a kapcsolatot a hatalmas fegyverlobbicsoporttal". Danielle McLean, *How Corporate Pressure Changed the National Conversation on Gun Control*,

THINKPROGRESS (2018. március 2.), <https://thinkprogress.org/corporate-pressure-gun-control-2932cf771931/>.

Továbbá, "[a] tüntetések azóta széleskörű jelenséggé váltak, a közvélemény nyomására a legkülönfélébb vállalatok kényszerültek a...".

vállalatok szakították meg hosszú távú kapcsolataikat az NRA-val, köztük a Budget, a Delta Airlines (Delta), a Dick's Sporting Goods és a Symantec.¹⁹³ A Delta, amely 33 000 embert foglalkoztat Georgia államban, bejelentette, hogy megszünteti az NRA-tagoknak nyújtott kedvezményeket.¹⁹⁴ Ez az intézkedés gyors megtorlást váltott ki a republikánusok által ellenőrzött Georgia állam törvényhozásából;¹⁹⁵ megszüntette a repülőgép-üzemanyagra javasolt adókedvezményt, amely a becslések szerint 40 millió dollár megtakarítás a Delta számára.¹⁹⁶ A Walmart, egy delaware-i vállalat, azt mondta, hogy huszonegy évre emeli a lőfegyverek vásárlásának alsó korhatárát, és eltávolítja a weboldaláról bizonyos, a támadófegyverekhez hasonló termékeket.

a vállalatok többféle módon is részt vehetnek a fegyvertartásról szóló vitában." *Id.* 2018. március 2-ig huszonnegy vállalat szüntette meg kapcsolatát az NRA-val. *Id.*

¹⁹³ Melina Delkic, *Here Are the Businesses Boycotting Guns or the NRA*, NEWSWEEK (2018. február 28.), <http://www.newsweek.com/here-are-businesses-boycotting-guns-nra-823697> (felsorolva azon vállalkozások nevét, amelyek "a Marjory Stoneman Douglas High School-i lövöldözés nyomán leállították a fegyverek értékesítését; megszakították a kapcsolatot vagy leállították a kedvezményes programokat az NRA-val; vagy valamilyen módon bojkottálták a fegyveres erőszakot"). "Az NRA-t elhagyó cégek lavinája csak a legújabb fejezete a közszféra minden négyzetcentiméterének fokozatos átpolitizálódásának, amely a hagyományosan párton kívüli cégeket arra kényszerítette, hogy egyik pártos álláspontot a másik után képviseljék"." Thompson, *supra* note 188 (további példákat hoz fel, amelyek között szerepel, hogy az Uber akkori vezérigazgatója, Travis Kalanick a beutazási tilalom után kilépett a Fehér Ház tanácsadó testületéből; Elon Musk, a Tesla vezérigazgatója és Bob Iger, a Disney vezérigazgatója ugyanebből a testületből távozott, miután Trump elnök kilépett a párizsi klímaegyezményből; Kenneth Frazier, a Merck vezérigazgatója pedig elhagyta a gyártási tanácsot, miután Trump elnök nem volt hajlandó elítélni a Charlottesville-ben tüntetőket). A pontosítás kedvéért: a Symantec egy kiberbiztonságra szakosodott vállalat. *Technology Overview*, SYMANTEC, <https://www.symantec.com/about/corporate-profile/technology> (utolsó látogatás: 2018. december 31.). Hasonló módon a Strategy & Policy Forum és a Manufacturing Council - két, Trump elnöknek tanácsot adó, vezető amerikai vállalati vezetőkből álló üzleti tanácsadó testület - feloszlatta magát válaszul Trumpnak a charlottesville-i erőszakkal kapcsolatos kétértelmű megjegyzéseire 2017 augusztusában. Jena McGregor & Damian Paletta, *Trump's Business Advisory Councils Disband as CEOs Abandon President Over Charlottesville Views*, WASH. POST (2017. augusztus 16.), <https://www.washingtonpost.com/news/on-leadership/wp/2017/08/16/after-wave-of-ceo-departures-trump-ends-business-and-manufacturing-councils/>. Olyan vállalatok vezérigazgatói, mint a JP Morgan, a Campbell Soup, a 3M, a General Electric, a Merck és a Johnson & Johnson lemondtak a tanácsokból, vagy a rasszizmus és a fehér felsőbbrendűség elleni nyilatkozatokat tettek, hogy ellensúlyozzák Trump üzenetét. *Id.*

¹⁹⁴ Scott Neuman, *Georgia Lawmakers Punish Delta Air Lines over NRA Feud*, NPR (2018. március 2.), <https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2018/03/02/590149921/georgia-law-makers-punish-delta-air-lines-over-nra-feud>. Megjegyzendő, hogy a Deltának évente több mint 100 millió belföldi utasa van; az NRA-nak csak néhány millió tagja van, és nem mindegyikük utazik repülővel. *Lásd* Thompson, 188. lábjegyzet. 2018 júniusában a Delta vezérigazgatója, Ed Bastian a Fortune CEO Initiative konferenciáján kijelentette, hogy a vállalat értékei alapján megszakította a Delta és az NRA kapcsolatát, és nem egyeztetett az igazgatótanáccsal, mielőtt meghozta volna a döntését; az igazgatótanács a nyilatkozatát követően támogatóan nyilatkozott. Beth Kowitz, *Delta CEO Didn't Check with Board Before Cutting Ties With NRA*, FORTUNE (2018. június 26.), <http://fortune.com/2018/06/26/delta-ceo-nra-parkland-board-of-directors/>. A kedvezményre 2018-ban mindössze tizenhárman jelentkeztek. *Id.*

¹⁹⁵ *Lásd* Neuman, *fentebb* 194. lábjegyzet.

¹⁹⁶ *Id.* Néhány alkotmányjogász rámutatott, hogy a georgiai állami törvényhozás intézkedései az Első Alkotmánymódosítás megsértésének tekinthetők, mivel a Deltát a szabad

véleménynyilvánításért büntették, de az a tény, hogy a Delta még nem rendelkezett adókedvezménnyel, árnyaltabbá tette az elemzést. Miriam Valverde, *Casey Cagle tweetje a Delta, az NRA és az adókedvezményekről. Törvényes?*, POLITIFACT (2018. március 1.), <http://www.politifact.com/georgia/article/2018/mar/01/does-casey-cagles-tweet-delta-suggest-constitution/>.

puskák, beleértve a nem halálos légpuskákat és játékokat is.¹⁹⁷ A Maine állambeli L.L.Bean nevű ismert ruházati vállalat bejelentette, hogy többé nem ad el fegyvereket vagy lőszeret huszonegy év alatti személyeknek. A Kroger, egy ohioi szupermarket-ipari vállalat követte a példát, kijelentve, hogy a Fred Meyer üzleteiben huszonegy éves korra emeli a fegyvervásárlás és a lőszer vásárlásának alsó korhatárát.¹⁹⁸ Az elmúlt néhány évben a fegyvereladások csökkentek.¹⁹⁹ Azzal a ténnyel együtt, hogy a fegyvertartás támogatása huszonöt éve a legmagasabb, és az NRA egyre inkább kikerül a közvélemény kegyeiből, a vállalatok nagyrészt a fegyvertartási mozgalom mellé álltak.²⁰⁰ Robert Spitzer, a New York-i Cortlandi Állami Egyetem professzora, aki a bűnözéssel, a joggal és a politikával, valamint a fegyvertartás ellenőrzésével foglalkozik, kijelentette, hogy a vállalatok azért tudják befolyásolni a fegyvertartás ellenőrzéséről szóló nemzeti vitát, mert általában nem vesznek részt a politikai csatározásokban: "Úgy tűnik, érzik, hogy Amerika nagy közepe felbolydult és megmozdult, hogy az NRA-t egyre marginálisabbnak, dogmatikusabbnak és bizonytalanabbnak tekintik, így [a vállalatoknak] mind [PR], mind kereskedelmi okuk van arra, hogy a közelmúltban kialakított nyilvános álláspontjukat kijelöljék."²⁰¹

Egyes kommentátorok megjegyzték, hogy e vállalatok által hozott intézkedések

"[voltak] nem egy bátor erkölcsi kiállítás az amerikai vállalati szektor részéről. A vállalatok megértik, hogy ez egy tranzakció "²⁰² Valójában pénzügyi okokból,

egyedülállóan úgy döntöttek, hogy a szokásos módon folytatják az üzletmenetet. A FedEx például fegyvereket szállít (és szállít továbbra is) az NRA, valamint nyolcvanhat lőfegyvergyártó és -kereskedő számára.²⁰³ A FedEx kijelentette, hogy "'soha nem állapította meg vagy változtatta meg a díjszabást világszerte több millió ügyfelünk számára a politikájuk, meggyőződésük vagy a kérdésekkel kapcsolatos álláspontjuk alapján", és hogy az NRA egyike annak a "több száz szervezetnek", amelyek kedvezményes díjat fizetnek a szállításért."²⁰⁴ A széles fogyasztói bázissal rendelkező csúcstechnológiai vállalatok, mint például az Amazon és az Apple, nehezen találták meg a középútat ezekben a rendkívül feszült vitákban.²⁰⁵

¹⁹⁷ Melanie Zanona, *Corporate America Throws Weight Behind Gun Controls*, HILL (2018. március 3.), <http://thehill.com/business-a-lobbying/business-a-lobbying/376517-corporate-america-throws-weight-behind-gun-controls>.

¹⁹⁸ *Id.*

¹⁹⁹ *Lásd* Moore, 189. lábjegyzet.

²⁰⁰ *Id.*

²⁰¹ Dominic Rushe, *Vajon a fegyverek elleni vállalati visszahatás valóban változtat valamit?*, GUARDIAN (2018. március 2.), <https://www.theguardian.com/us-news/2018/mar/02/will-corporate-backlash-against-guns-actually-change-anything>.

²⁰² Moore, 189. lábjegyzet. "Ezeknek a vállalatoknak szinte semmibe sem kerül, ha nem kínálnak többé diszkontokat az NRA viszonylag csekély tagságának, cserébe pedig a vezetők olyan hírnév-növelést és vásárlói jóindulatot nyerhetnek, amit nem lehet megfizetni." *Id.*

²⁰³ *Id.*

²⁰⁴ Julia Horowitz, *FedEx and UPS Go Go Back and Forth Over the NRA*, CNN MONEY (2018. február 28.), <http://money.cnn.com/2018/02/28/news/companies/fedex-ups-nra->

fight/index.html.²⁰⁵ "A kérdés az NRA TV, egy ingyenes, fegyverpárti tartalmakra összpontosító online csatorna, amelyet számos technológiai vállalat kínál streaming-szolgáltatásain és eszközein keresztül olyan ~~ipari~~ lehetőségek mellett, mint a Netflix, az ESPN és az HBO." A vita tárgya. Spencer Soper & Selina Wang, *Amazon, Apple Struggle to Sit out NRA Gun-Control Debate*, BLOOMBERG (2018. február 28.), <https://www.>

Egyesek azzal érvelhetnek, hogy a vállalatok részvétele a társadalmi mozgalmakban, például a fegyvertartási mozgalomban, pozitív fejlemény, mert intézményeink kudarcot vallottak. Ez az intézményi kudarc vákuumot hozott létre, amelyet most a vállalatok töltenek be. "[A]z a tény, hogy a vállalatok, és nem a kongresszus vagy a bíróságok váltanak az Egyesült Államokban a politikai aktivizmusra válaszul, valami mélyreható mond - az amerikai törzsökösödésről, a politikai együttműködés leépüléséről és egyfajta liberális korporatokrácia felemelkedéséről. "²⁰⁶ Más szóval, a vállalatok azért mozdultak cselekvésre és vezető szerepvállalásra, mert olyan módon tudnak dolgokat elérni, ahogyan a bíróságok vagy a kongresszus nem. Nem egyértelmű azonnal, hogy ez normatív szempontból pozitív vagy negatív fejlemény. Amennyiben a vállalatok egyébként olyan szerepet töltenek be, amelyet más szervezeteknek kellett volna betölteniük, de nem tették meg, akkor azzal lehet érvelni, hogy a vállalatok részvétele jó dolog a pathhelyzet megelőzése érdekében. Mások azt állítják, hogy a vállalat szerepe az üzleti életben van, és a vállalatoknak nem kellene részt venniük a társadalmi mozgalmakban. Valójában van egy ellenérv, miszerint a vállalatok bevonása feleslegesen bonyolíthatja még jobban az amúgy is bonyolult ügyeket.

Érdekes módon az egyik olyan vállalat, amely a leghatározottabban kiállt a fegyvertartás ellen, nem egy vállalat, hanem egy szövetség volt. A REI, egy seattle-i székhelyű outdoor szövetség bejelentette, hogy felfüggeszti a sízeművegek, vizes palackok, kerékpáros sisakok és más termékek rendelését olyan jól ismert márkáktól, mint a CamelBak, a Giro és a Bolle, mivel az anyavállalatuk, a Vista Outdoor lőszerket és támadó típusú puskákat gyárt. ²⁰⁷ A REI az alábbi közleményt adta ki akciójával kapcsolatban: "[I]t a fegyvereket és lőszerket gyártó és értékesítő vállalatok feladata, hogy olyan józan megoldásokon dolgozzanak, amelyek megakadályozzák a Floridában történt erőszakos cselekménytípusokat A Vista nem

tervezi, hogy nyilvános nyilatkozatot tesz, amely világos cselekvési tervet vázol fel. "²⁰⁸ A REI intézkedései jól összhangban vannak küldetésnyilatkozatával, amely kimondja: "Célorientált szövetségként a REI üzleti és alapvető céljai összefonódnak - üzleti tevékenységünket a céljaink előmozdításával növeljük. Elkötelezettek vagyunk a környezeti felelősségvállalás és a szabadtéri kikapcsolódáshoz való hozzáférés növelése mellett. "²⁰⁹

A parklandi lövöldözést követően a BlackRock, a világ legnagyobb befektetési cége közölte, hogy felülvizsgálja a fegyvergyártókban és fegyverkereskedőkben lévő részesedését. ²¹⁰ Ez a legnagyobb részvényese a Sturm Ruger és a

.bloomberg.com/news/articles/2018-02-28/amazon-apple-struggle-to-sit-out-nra-gun-control-debate.

²⁰⁶ *Lásd* Thompson, 188. lábjegyzet.

²⁰⁷ Gene Johnson, *Bike Helmets, Ski Goggles Swept up in Gun Control Debate*, U.S. NEWS (2018. március 2.), <https://www.usnews.com/news/business/articles/2018-03-02/bike-helmets-ski-goggles-swept-up-in-gun-control-debate>.

²⁰⁸ *Id.*

²⁰⁹ REI, *REI áttekintés*, <https://www.rei.com/about-rei/business>.

²¹⁰ A BlackRock több billió dollárt kezel a befektetők számára, a nagy nyugdíjtársaságoktól kezdve az alapítványokon át az anya- és kisbefektetőig. Chris Isidore, *BlackRock Turns Up the Pressure on Gun Makers*, CNN MONEY (2018. március 2.), <http://money.cnn.com/2018/03/02/investing/blackrock-gunmakers/index.html>.

American Outdoor Brand, a Smith & Wesson (mindkét fegyvergyártó) tulajdonosa, és a Vista Outdoor második legnagyobb részvényese.²¹¹ Ezen túlmenően a BlackRock bejelentette, hogy "elkezdte felajánlani az ügyfeleknek a lőfegyvergyártókat és kiskereskedőket kizáró alapokba való befektetés lehetőségét."²¹² A BlackRock azt is közölte, hogy aktívabban fog együttműködni a fegyvergyártókkal, és bizonyos körülmények között a vállalatvezetés kívánsága ellenére is szavazhat.²¹³ Az alapkezelők történelmileg úgy tekintettek a szerepükre, mint "a befektetők pénzének kezelői, nem pedig társadalmi vagy politikai aktivisták."²¹⁴ Larry Fink, a BlackRock vezérigazgatója azonban 2018 elején, a Parkland-ügy előtt jelezte, hogy más szerepet képzel el a vállalatok számára. A vezérigazgatókhoz intézett éves levelében, amelynek címe "Sense of Purpose", Fink úr azt mondta: "Úgy látjuk, hogy sok kormány nem készül fel a jövőre, a nyugdíjazástól és az infrastruktúrától kezdve az automatizáláson át a munkavállalók átképzéséig terjedő kérdésekben. Ennek eredményeképpen a társadalom egyre inkább a magánszektorhoz fordul, és azt kéri, hogy a vállalatok válaszoljanak a szélesebb körű társadalmi kihívásokra."²¹⁵ Fink úr így folytatta: "A közvélemény elvárásai az Ön vállalatával szemben soha nem voltak nagyobbak. A társadalom megköveteli, hogy a vállalatok, mind az állami, mind a magánvállalatok, társadalmi célokat szolgáljanak. Ahhoz, hogy hosszú távon prosperálni tudjon, minden vállalatnak nemcsak pénzügyi teljesítményt kell nyújtania, hanem azt is meg kell mutatnia, hogyan járul hozzá pozitívan a társadalomhoz."²¹⁶ Levelében Fink úr a társasági jog érdekelt felek elméletét képviselte, rámutatva, hogy "[a] vállalatoknak valamennyi érdekelt fél javát kell szolgálniuk, beleértve a részvényeseket, a munkavállalókat, a vásárlókat és a közösségeket, ahol működnek."²¹⁷ Fink úr levele valóban megegyezik azzal, ami mellett a progresszív vállalati tudományok régóta érvelnek: a vállalatoknak valamennyi érdekelt felet figyelembe kell venniük döntéseik meghozatalakor. A levél fényében bizonyos szempontból nem volt meglepő, hogy a BlackRock a fegyvertartás kérdésében úgy foglalt állást, ahogyan tette.²¹⁸

²¹¹ *Id.*

²¹² *Id.*

²¹³ *Id.*

²¹⁴ Liz Moyer, *BlackRock Says It's Time to Take Action on Guns, May Use Voting Power to Influence*, CNBC (2018. március 2.), <https://www.cnbc.com/2018/03/02/blackrock-says-its-time>.

-a-fegyverek-felvételére-az-hatás-az-szavazati-hatalom-az-befolyásolásra-használhatja.html.

²¹⁵ Larry Fink, *A Sense of Purpose: Larry Fink éves levele a vezérigazgatóknak*, BLACKROCK, <https://www.blackrock.com/corporate/investor-relations/larry-fink-ceo-letter>. Hasonlítsuk össze Warren Buffett, a Berkshire Hathaway vezérigazgatója, és vitathatatlanul minden idők egyik leghíresebb befektetője, aki egy kérdésre válaszolva, miszerint üzletet köt-e fegyvertulajdonosokkal, azt válaszolta: "Nem hiszek abban, hogy politikai véleményemet rá kellene erőltetnem a vállalkozásaink tevékenységére. . . Nem hiszem, hogy a Geico biztosítási nyomtatványán [azt] kellene kérdeznünk: 'Őn tagja az NRA-nak? És ha igen, akkor nem elég jó nekünk.' Vagy valami ilyesmi." Fred Imbert, *Warren Buffett Pleases Berkshire Hathaway's Crowd with Answer on Not Imposing a Litmus Test on Gun Ownership*, CNBC (2018. május 5.), <https://www.cnbc.com/2018/05/05/warren-buffett-doubles-doubles-down-on-doing-business-with-gun-owners.html>.

²¹⁶ *Lásd* Fink, 215. lábjegyzet.

²¹⁷ *Id.*²¹⁸ Ahogy egy üzleti tudós és volt vezérigazgató rámutatott:

A részvényesi érték annak az eredménye, hogy világos küldetéssel és értékrenddel rendelkezünk, amely motiválja az alkalmazottakat az ügyfelek kiszolgálására. Azok a vállalatok, amelyek a "részvényesi érték maximalizálása" mantrájával indulnak el, végső soron éppen azt a részvényesi értéket rombolják le, amelyet

William Klepper, a Columbia Business School professzora, a vállalati vezetés szakértője megjegyezte, hogy "[a] vállalatoknak még gyorsabban kell reagálniuk a politikai válságokra, mint a politikai pártoknak".²¹⁹ Megjegyzi, hogy "[a] politika versenyképes, de a versenyt korlátozza az idő (pl. a választások csak két, négy vagy hatévente történnek), a földrajz (pl. a körzetek kijelölése) és a pártosodás, amelyben minden kérdés gyakran arra fut ki, hogy "a másik oldal rosszabb"."²²⁰ A vállalatok nem engedhetik meg maguknak azt a luxust, hogy a versenytársakra vonatkozó ilyen korlátok közül bármelyik is fennálljon. "A politikusok azt feltételezik, hogy kivárthatják a felháborodást, de a nemzeti vállalatoknak reagálniuk kell a kereslet azonnali megjelenésére[.]"²²¹ A közösségi média stratégiai felhasználása az okos diákvezetők által olyan dinamikát teremtett, amely azonnali cselekvést követelt a vállalatoktól. "A dühös tweetek és Facebook-mémek segítenek a politikai csoportoknak a düh és a vélt gazemberség köré csoportosulni; de emellett elkerülhetetlen választási lehetőséget teremtenek a multinacionális vállalatok számára, amelyeknek a politikai válságokra úgy kell reagálniuk, hogy oldalt választanak."²²²

A Park-land nyomán kialakult politikai környezetnek köszönhetően a vállalati fellépés kezdetben számos iparágban gyors volt. Azon kívül, hogy megváltoztatták a vállalati politikát a fegyverek eladására vonatkozóan, és felbontották az NRA-tagok számára kötött megállapodásokat, a vállalatok nem kezdeményeztek jogi változtatásokat, és nem nyújtottak be amicus beadványokat sem. Ez a konkrét társadalmi mozgalom jól mutatja a vállalatok jogi szempontból történő szerepvállalásának korlátait, amikor a kérdés nem érinti a munkavállalóikat. Ehelyett a parklandi diákok voltak azok, akik a fegyvertartási mozgalom élére álltak.²²³ A közösségi média ügyes fogyasztóiként a #NeverAgain lett a gyülekezési kiáltás.²²⁴ Az egész országban szervezett séták és felvonulások zajlottak.

próbnak létrehozni, mert nem hajlandók a fenntartható részvényesi érték megertereméséhez szükséges hosszú távú befektetéseket végrehajtani.

Bill George, *Why BlackRock CEO Larry Fink Is Not A Socialist*, FORBES (2018. március 12.), <https://www.forbes.com/sites/hbsworkingknowledge/2018/03/12/why-blackrock-ceo-larry-fink-is-not-a-socialist/2/#203f3cef457c> (kiemelés az eredetiben).

²¹⁹ Thompson, 188. lábjegyzet.

²²⁰ *Id.*

²²¹ *Id.*

²²² *Id.*

²²³ A lövöldözést túlélő parklandi diákok, Emma Gonzalez és David Hogg rendszeres szereplői lettek a hírcsatornáknak, és segítettek kiszélesíteni a mozgalmat, bevonva a fegyveres erőszak által érintett más közösségeket is. *Lásd* Saba Hamedy, *The Parkland Kids Keep Checking Their Privilege*, CNN (2018. március 25.), <https://www.cnn.com/2018/03/24/politics/march-for-our-lives-students-checking-privilege-trnd/index.html>; Lori Aratani, *Parkland student Emma Gonzalez Demonstrates the Power of Silence*, WASH. POST (2018. március 24.), <https://www.washingtonpost.com/local/2018/live-updates/politics/march-for-our-lives/parkland-student-emma-gonzalez-demonstrates-the-power-of-silence/>; David Hogg & Emma Gonzalez, *Since Parkland, We've Been Demanding Action. Most it az ideje, hogy csatlakozzanak hozzánk.*, WASH. POST (2018. november 5.), <https://www.washingtonpost.com/outlook/2018/11/05/since-parkland-weve-been-demanding-action-now-its-time-join-us/>.

²²⁴ Alyssa Newcomb, *How Parkland's Social Media-Savvy Teens Took Back the Internet -*

ország, ²²⁵ A 2018. márciusi fegyvertartási tüntetések résztvevőinek száma meghaladta a 2018. januári női felvonulásokét, amelyeket a #MeToo mozgalom támogatására tartottak. ²²⁶ A diákok cselekvésre készítették a vállalatokat; ők azok, akik a fegyvertartási mozgalmat is fenntartják. A diákok továbbra is a mozgalom élére állnak, további munkabeszüntetéseket szerveznek, ²²⁷ gyakran megjelennek a médiában, ²²⁸ és az állami törvényhozókhöz fordulnak a törvények megváltoztatása érdekében. ²²⁹

Ennek a konkrét társadalmi mozgalomnak az esetében a kivetített keret a fegyvertartás ellenőrzése volt, és a keret résztvevőinek összehangolása azoktól a diákoktól származott, akik másokat, köztük vállalatokat is, cselekvésre mozgósítottak. A közösségi média és a világháló erejét kihasználva a diákok széles körben hallatták véleményüket. ²³⁰ A diákok ügyesen erkölcsi kérdésként fogalmazták meg a kérdést, majd ezen az alapon fellebbeztek a vállalatokhoz, miközben

²²⁵ Sarah Gray, *What to Know About March for Our Lives and Other Student-Led Gun Control Protests*, TIME (2018. március 12.), <http://time.com/5165794/student-protests-walkouts-florida-school-shooting/>.

²²⁶ Compare Ryan Sit, *More Than 2 Million in 90 Percent of Voting Districts Joined March for Our Lives Protests*, NEWSWEEK (Mar. 26, 2018), <http://www.newsweek.com/march-our-lives-how-many-2-million-90-voting-district-860841> (beszámoló arról, hogy több mint kétmillió ember vett részt a felvonulásokon, hogy a szigorúbb fegyvertörvények mellett érveljenek); with Hannah Golden, *How Big Were The 2018 Women's Marches? The Numbers Are Massive*, ELITE DAILY (2018. január 24.), <https://www.elitedaily.com/p/how-big-were-the-2018-womens-marches-the-numbers-are-massive-8001200> (beszámoló arról, hogy 1,5 millió ember vett részt a női felvonulásokon); C.K., *Gun Politics After Parkland*, ECONOMIST (2018. március 3.), <https://www.economist.com/blogs/democracyinamerica/2018/05/neveragain>.

²²⁷ A parklandi lövöldözést követően "mintegy 3000 iskola több tízezer diákja vett részt a #ENOUGH nemzeti iskolai sztrájkban, hogy szigorúbb fegyvertartási szabályokat követeljen". Keith Coffman, *U.S. Students Walk Out Again to Protest Gun Violence*, REUTERS (2018. április 20.), <https://www.reuters.com/article/us-usa-guns/u-s-students-walk-out-again-to-protest-gun-violence-idUSKBN1HR1DG>. Ezt követte a 2018. március 24-i "March For Our Lives" (Március az életünkért) gyűlések, amelyek az Egyesült Államok városaiban zajlottak; ezek "az elmúlt évtizedek legnagyobb amerikai ifjúsági tüntetéseinek közé tartoztak, ahol több százezer amerikai fiatal és támogatóik vonultak az utcára". *Id.* 2018. április 20-án a Columbine iskolai lövöldözésekben megölték tiszteletére szerveztek gyalogos felvonulást. *Id.*

²²⁸ Julie Turkewitz & Anemona Hartocollis, *Highlights*: TIMES (2018. február 20.), <https://www.nytimes.com/2018/02/20/us/gun-control-florida-shooting.html>.

²²⁹ A diákok által szervezett társadalmi mozgalom számos állami törvényhozást készítetett cselekvésre. *Lásd* Madison Park, *New Jersey Is One of the Latest States to Enact New Gun Control Measures*, CNN (2018. június 13.), <https://www.cnn.com/2018/04/09/us/gun-laws-since-park-land/index.html> (a parklandi lövöldözés óta intézkedő állami törvényhozásokról nyújt tájékoztatást). Egyes államok újszerű taktikát alkalmazva saját maguk kezdeményeznek intézkedéseket. New Jersey esetében, amely már más és szigorú fegyvertörvényekkel rendelkezik, közzéteszi az Alkohol-, Dohány-, Lőfegyver- és Robbanóanyag-ügyi Hivatal lőfegyver-kereskedelmi adatait. Közölte például, hogy "a 2018 első negyedévére vonatkozó fegyver-nyomkövetési adatok mutatják, hogy a New Jerseyben elkövetett bűncselekményekben használt fegyverek 77 százaléka az államon kívülről származik". Mike Catalini, *Quick Release of Gun Data Called Trailblazing and Troubling*, AP NEWS (2018. május 13.), <https://apnews.com/2b91456c75b24c899a1e3aad0d7a6790>.

²³⁰ "[A] közösségi média és a világháló megváltoztatta az üzleti környezetet azáltal, hogy olcsóbbá és könnyebbé tette az aktivisták számára, hogy összefogjanak véleményük kifejezésére, és átláthatóbbá tette a vállalatok tevékenységét." Davis, *Supra* note 8. A diáktaktivisták közösségi médiahasználatának egyik példája akkor történt, amikor felfedezték, hogy Pence alelnök részt vesz az NRA kongresszusán, és nem lehet lőfegyvereket használni. Cameron Kasky így kommentálta az iróniát: "Az NRA önmaga ilyen vicces paródiájává fejlődött". Cameron

együttal a média reflektorfényébe helyezve őket, cselekvésre kényszerítve a vállalatokat. Érdekes módon a fegyvertartás elleni küzdelem esetében a vállalatok úgy büntették meg a diákok által rossz szereplőként azonosított személyeket, hogy megvonják a pénzügyi támogatásukat olyan szervezetektől, amelyeket becsmérőnek tartottak azokra a személyekre nézve, akik a mozgalom arcai lettek. Ezeknek a rejtett akcióknak azonnali hatása volt. Amikor például a Fox News műsorvezetője, Laura Ingraham kigúnyolta David Hoggot, a parkföldi lövöldözés túlélőjét, közel húsz hirdető cég vonta vissza hirdetését a műsorból.²³¹

Az idő múlásával azonban a közvélemény-kutatások azt mutatják, hogy a fegyvertartás ellenőrzése ma már nem olyan sürgető kérdés, mint a parklandi lövöldözés idején volt;²³² ez egy következetes mintázat a korábbi tömeges lövöldözésekkel kapcsolatban.²³³ Ennek ellenére tudósok és kommentátorok megjegyzik, hogy ez a diákok által vezetett mozgalom fordulópontot jelenthet a fegyvertartás ellenőrzésében. Például olyan együttműködésekhez vezetett, mint a Levi Strauss Safer Tomorrow Fund, amely "a következő négy évben több mint 1 millió dollárnyi filantrópiai támogatást fog nyújtani a Levi Strauss & Co. cégtől, hogy a nonprofit szervezetek és ifjúsági aktivisták munkáját támogassa, akik azon dolgoznak, hogy véget vessenek a fegyveres erőszaknak Amerikában."²³⁴ Eric Orts, jogi tanulmányok és

Kasky (@cameron_kasky), TWITTER (2018. április 28. 6:16), https://twitter.com/cameron_kasky/status/99021816852525377536.

²³¹ A szponzorációjukat visszavonó hirdető teljes listája a következő: Az alábbi cégek sorolhatók fel: Bayer, Hulu, Johnson & Johnson, Liberty Mutual, Wayfair, TripAdvisor, Nestle, Nutrish, Ruby Tuesday, Atlantis Re- sort, Office Depot, Jenny Craig, Expedia Group, Miracle-Ear, Ace Hardware, Stitch Fix, Principle Financial Group, Honda és Entertainment Studios. Carol Wolf, *Laura Ingraham Returns, with Far Fewer Advertisers*, CBS NEWS (2018. április 9.), <https://www.cbsnews.com/news/laura-ingraham-returns-with-far-fewer-advertisers/>. A műsor elvesztette az adáson belüli hirdetőinek körülbelül ötven százalékát. *Id.*

²³² *Lásd: Gun Politics After Parkland, Supra* note 226.

²³³ *Id.*

És még ha meg is van a változtatásra való akarat, ez akkor is kevésbé befolyásolja a politikai döntéshozatalt. Az amerikaiak többsége támogatja, hogy minden fegyvervásárlót ellenőrizzenek, és a ~~h~~ támadó fegyverek betiltását szeretné, de egyiket sem vezették be. A Pew Research szerint a floridai tragédia előtt még a fegyvertulajdonosok többsége is támogatta a fegyvereladások nyomán követésére szolgáló szövetségi adatbázis létrehozását. A kongresszus nem mutatott hajlandóságot egy ilyen törvény elfogadására.

Id. A fegyvertartási mozgalom támogatóinak még egy alcsoportja is van, akiknek fegyvere van. *Lásd* Jess Bidgood & Sabrina Tavernise, *Do Gun Owners Want Gun Control? Yes, Some Say, Post-Parkland*, N.Y. TIMES (2018. április 24.), <https://www.nytimes.com/2018/04/24/us/gun-owners-laws-parkland.html>.

²³⁴ Chip Bergh, a Levi Strauss vezérigazgatója: *Why Business Leaders Need to Take a Stand on Gun Violence*, FORTUNE (2018. szeptember 4.), <http://fortune.com/2018/09/04/levi-strauss-gun-violence-parkland/>. Emellett a Levi Strauss az Everytown for Gun Safety és olyan vállalatvezetőkkel, mint Michael Bloomberg, partnerségre lépett, hogy megalakítsák az Everytown Business Leaders for Gun Safety szervezetet, "egy olyan üzleti vezetőkből álló koalíciót, akik úgy vélik ... hogy az üzleti életnek kritikus szerepe és erkölcsi kötelessége, hogy tegyen valamit az országban tapasztalható fegyveres erőszak járvány ellen". *Id.* Bergh szerint az üzleti vezetők "egyszerűen nem nézhetik tétlenül azokat a kérdéseket, amelyek a közösségek szerkezetét fenyegetik, ahol élünk és dolgozunk. Bár a kiállás egyesek számára népszerűtlen lehet, a semmittevés többé nem opció". *Id.* Nemrégiben a Levi Strauss a nyilvánosság elé lépett. Alan Murray & David Meyer, *Apple Announcements, Obamacare*

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 507
Gamble, Brexit Votes: CEO Daily for March 26, 2019, FORTUNE (2019. március 26.),
<http://fortune.com/2019/03/26/apple-announcements-obamacare-gamble-brexit-votes-ceo-daily-for-march-26-2019/>. A fegyvertartással kapcsolatos fellépése csak egy része volt annak a nagyon hosszú történetnek, amikor a közcélokot beépítette üzleti stratégiáiba. *Id.* Egy évtizeddel a Jim Crow-törvények eltörlése előtt a vállalat deszegregálta a déli gyárakat. *Id.* A vállalat az egyik korai alkalmazója volt az egészségmegőrzésnek is.

a Wharton üzleti etika professzora szerint a #Never-Again kampányra adott vállalati válaszok "meglehetősen összetettek", és több tényezőt is magukban foglalnak.²³⁵ E tényezők közé tartozik az üzleti felelősségérzet, a fogyasztói aktivizmus (például bojkott), valamint az, hogy a befektetők csökkenteni akarják a potenciális kockázatot, amelyet az olyan vállalatokba történő befektetésük jelent, amelyek nem állnak a fegyverviselési vita jó oldalán.²³⁶ Orts professzor azt jósolta, hogy "egy mozgalom . . . hasonlót, mint amit a fosszilis tüzelőanyagokkal kapcsolatban láttunk az egyetemi kampuszokon [a] befektetői felelősségvállalással kapcsolatban".²³⁷ Továbbá úgy vélte, hogy a kiskereskedők megszakítanák kapcsolataikat azokkal a beszállítókkal, akik nem hajlandók támogatásukról biztosítani a fegyveres erőszak elleni küzdelmet.²³⁸ Brian Berkey professzor, aki szintén a Wharton jogi tanulmányok és üzleti etika professzora, megjegyezte, hogy "a nyilvánosság tagjai szélesebb körben alapító szerepet játszottak abban, hogy a vállalkozásokat új politikák elfogadására készítsék".²³⁹ Ahogyan a vállalatok az LMBTQ-jogokkal összefüggésben tették, amit alább részletesebben tárgyalunk, úgy dönthetnek úgy, hogy a szövetségi törvények által előírtak helyett magasabb normát állítanak fel a fegyverek ellenőrzésére. Ezáltal a vállalatok pontosan beleilleszkednek az érdekeltek elméletébe, mivel most már nem csak a részvényesek érdekeit veszik figyelembe, hanem az alkalmazottaikat és a környező közösségeket is.

C. *A siker építőkövei: Hogyan segítették elő a vállalatok az LMBTQ-jogi mozgalom céljait?*

Az esettanulmányokban tárgyalt társadalmi mozgalmak közül az LMBTQ-közösség jutott a legmesszebbre és a legfejlettebb. A nem is olyan távoli múltban azonban az LMBTQ-jogok jövője borúsnak tűnt. 1961-ben "huszonkilenc államban és a Columbia körzetben előírták a "pszichopata személyek" kórházi ~~kódját~~ *kódját*, amely kifejezés gyakran a homoszexuálisok kódja volt."²⁴⁰ Huszonöt évvel később a Bíróság a *Bowers kontra Hardwick* ügyben megerősítette a szodómiaellenes törvények alkotmányosságát.²⁴¹ Ez csapást jelentett az LMBTQ-jogi mozgalomra. A döntést követően az LMBTQ-jogi mozgalom építői az állami szintű érdekérvényesítésre összpontosítottak.²⁴²

az azonos nemű partnerek számára nyújtott juttatásokat, és leállította a cserkészek finanszírozását, miután az betiltotta a melegeket. *Id.* Bergh úgy vélte, hogy "éhesek az olyan vállalatokra, amelyek elkötelezettek az erkölcsi iránytű mellett, amelyek elkötelezettek a helyes cselekedetek iránt". *Id.*

²³⁵ *Fegyverellenőrzés Parkland után: Mit tehetnek a cégek?*, KNOWLEDGE@WHARTON (2018. március 12.), <http://knowledge.wharton.upenn.edu/article/ethical-debate-guns/>.

²³⁶ *Id.*

²³⁷ *Id.*

²³⁸ *Id.*

²³⁹ *Id.*

²⁴⁰ Eskridge, 15. lábjegyzet, 428. o.

²⁴¹ 478 U.S. 186 (1986). Hardwick megtámadta Georgia szodómiaellenes törvényének alkotmányosságát, miután megfigyelték és vádat emeltek ellene, amiért otthonában egy másik

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 509

felelőssel személyes konszenzusos homoszexuális szodómiát folytatott. *Id.*

²⁴² Scott Cummings, *Jog és társadalmi mozgalmak: WISC 2018: Reimagining the Progressive Canon*, 2018 WISC. L. REV. 101, 130 (2018).

1992-ben az LGBTQ-jogi mozgalom helyzete kezdett megváltozni. A Lotus Development lett az első amerikai állami vállalat, amely az LGBTQ alkalmazottak számára házastársi juttatásokat biztosított. ²⁴³ Ez akkoriban radikálisnak számított, mert nagyon kevés cég fogadott el ilyen ~~plá~~ ²⁴⁴ "Még néhány olyan vállalat is, amely kifejezetten a meleg közösséget célozta meg, óvakodott attól, hogy juttatásokat nyújtson az élettársaknak." ²⁴⁵ A United Automobile Workers szakszervezet erőfeszítéseinek köszönhetően a Ford, a General Motors és a Chrysler 1999-ben elfogadta az élettársi juttatásokat, ²⁴⁶ az élettársi juttatások bekerültek a főáramba. 2013-ban a Walmart - "Amerika messze legnagyobb munkáltatója - kénytelen volt elfogadni a házastársi társaknak járó juttatásokat, miután kiderült, hogy szinte az utolsó nagy kiskereskedelmi vállalat volt, amelyik ezt megtette" ²⁴⁷.

Több mint húsz évvel ezelőtt, amikor Bill Clinton elnök hivatala megpróbálta rávenni a vállalatvezetőket, hogy támogassák a melegjogi kezdeményezéseket, ellenállásba ütközött. ²⁴⁸ De aztán váltás következett be.

Végül "a vállalatok hozzájárultak ahhoz, hogy az Egyesült Államokban a közvélemény gyorsan fejlődött, és az amerikaiak többsége ma már nemcsak a házassági egyenlőséget támogatja, hanem a melegekkel szembeni diszkriminációt megakadályozó törvényeket is." ²⁴⁹ 2002-ben a Human Rights Campaign elkezdte kiadni a Vállalati Egyenlőségi Indexet, amely a nagyvállalatokat az LGBTQ-politikájuk alapján rangsorolja. ²⁵⁰ Az induláskor a 319 vizsgált vállalat közül 13 kapott tökéletes pontszámot. ²⁵¹

2015-ben, még szigorúbb követelményekkel, 781 vállalatból 366 kapott tökéletes pontszámot, "köztük a *Fortune* amerikai legnagyobb vállalatokat rangsoroló első húsz helyezettje közül tizennégy". ²⁵² A kérdés a következő:

"Miért tértek át a vállalatok a szegregációval és más megosztó társadalmi kérdésekkel kapcsolatos "helyi szokások betartásától" a "választott tisztviselők megfélemlítésére" az LGBT[Q] jogok támogatása érdekében?"

²⁵³ Erre a kérdésre több lehetséges válasz is létezik. A válasz egy része az LGBTQ közösség 800 milliárd dollárra becsült vásárlóerejében rejlik. ²⁵⁴ Emellett egy tanulmány szerint azt találták, hogy nincs lényeges különbség a

²⁴³ Davis & White, 16. lábjegyzet.

²⁴⁴ *Id.* A házastársi juttatások a kreatív vagy technológiai vállalatokra korlátozódtak. *Id.*

²⁴⁵ *Id.* "Abban az időben a legtöbb államban legális volt a melegség miatt kirúgni az alkalmazottakat, így az outing támogatóként valós költségekkel járhatott". *Id.* Azokat az államokat bemutató térképet, ahol még mindig legális az alkalmazottak LGBTQ létük miatti kirúgása, lásd: *Equality Maps: State Non-Discrimination Laws*, MOVEMENT ADVANCEMENT PROJECT, http://www.lgbtmap.org/equality-maps/non_discrimination_laws (utolsó látogatás: 2019. március 8.).

²⁴⁶ Davis & White, 16. lábjegyzet.

²⁴⁷ *Id.* ("A társadalmi vállalkozók korai akciói végül megváltoztatták a testületi Amerika formáját és a családok számának meghatározását.")

²⁴⁸ Richard Socarides, *Corporate America's Evolution on L.G.B.B.T. Rights*, NEW YORKER (2015. április 27.), <https://www.newyorker.com/business/currency/corporate-americas-evolution-on-l-g-b-t-rights>.

²⁴⁹ *Id.*

²⁵⁰ *Id.*

²⁵¹ *Id.*

²⁵² *Id.*

²⁵³ Davis, 8. lábjegyzet.

²⁵⁴ Eric Berger & Nicole Douillet, *What's the Effect of Pro-LGBT Policies on Stock Price?*

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 511
, HARV. BUS. REV. (2014. július 2.), <https://hbr.org/2014/07/whats-the-effect-of-pro-lgbt-policies-on-stock-price>.

LMBTQ-kérdésekkel kapcsolatos álláspontja alapján, és az LMBTQ-gyakorlatok és -politikák bevezetése nem befolyásolja hátrányosan a részvények teljesítményét.²⁵⁵ Egy másik válasz a közvélemény megváltoztatásában rejlik. A Pew Research Center 2001-ben végzett felmérése szerint az amerikaiak ötvenhét százalékkal harmincöt százalék ellenében elleneztek az azonos neműek házasságát.²⁵⁶ A Pew Research Center által végzett 2017-es felmérésben a számok megfordultak: hatvankét százalék támogatta az azonos neműek házasságát, harminckét százalék pedig ellenezte.²⁵⁷ Röviden, az LMBTQ-közösség fogyasztói befolyása, az LMBTQ-politikák végrehajtása esetén a részvények teljesítményére gyakorolt lényeges hatások hiánya, valamint az LMBTQ-jogok közvélemény általi fokozott támogatása mind szerepet játszott a vállalati viselkedés megváltoztatásában és egy új viselkedési norma kialakításában, amelyben az agresszívebb taktikák elfogadhatóak.

Az LMBTQ-közösség számára a közelmúltban elért bírósági győzelmek hozzájárultak ahhoz, hogy az LMBTQ-jogi mozgalom céljainak előmozdítása is.²⁵⁸ Közel 380 vállalat és munkáltatói szervezet csatlakozott ahhoz az amicus beadványhoz, amelyben azt sürgetik, hogy a Bíróság nyilvánítsa alkotmányellenesnek a melegházasság állami tilalmát az *Egyesült Államok kontra Windsor* ügyben.²⁵⁹ Az Amazon, a Bristol-Meyers Squibb, a Citigroup, a The Coca-Cola Company, az eBay, a General Mills, az Intel, a Procter & Gamble és a Target csak néhány volt azon vállalatok közül, amelyek aláírták a beadványt.²⁶⁰ Az amicus brief egyik legmeglepőbb aspektusa az volt, hogy milyen sok vállalat csatlakozott hozzá, és hogy számos különböző iparágban tevékenykedtek. Ezzel szemben a muszlimok kitiltását ellenző amicus beadványokhoz sokkal kevesebb vállalat csatlakozott, és azok, amelyek csatlakoztak, elsősorban a csúcstechnológia területéről érkeztek.²⁶¹

A közelmúltban vita alakult ki a vallásszabadság és a LMBTQ jogok. Amikor Michael Pence akkori kormányzó megpróbálta törvénybe iktatni Indiana vallásszabadságról szóló törvényeit, az Apple vezérigazgatója, Tim Cook, az első nyíltan meleg

²⁵⁵ *Id.*

²⁵⁶ Davis, 8. lábjegyzet.

²⁵⁷ *Id.* (kimutatja, hogy az azonos neműek házasságának támogatottsága nőtt a különböző közösségek, fajok és ideológiák körében).

²⁵⁸ *Obergefell v. Hodges*, 135 S. Ct. 2584 (2015) (megállapítva, hogy az azonos nemű párok nem lehet megfosztani a házasságkötéshez való joguktól); *Hollingsworth v. Perry*, 570 U.S. 693 (2013) (helybenhagyva az alsóbb fokú bíróság döntését, miszerint az azonos neműek házasságát tiltó kaliforniai törvény alkotmányellenes); *United States v. Windsor*, 570 U.S. 744 (2013) (megállapítva, hogy a házasság védelméről szóló szövetségi törvény házasságra vonatkozó meghatározása - mint egy férfi és egy nő közötti törvényes szövetség - alkotmányellenes); *Lawrence kontra Texas*, 539 U.S. 558 (2003) (megállapítva, hogy a szódómia állami tiltása alkotmányellenes).

²⁵⁹ 570 U.S. 744 (2013); Alexander C. Kaufman, *Here Are The 379 Companies Urging The Supreme Court To Support Same-Sex Marriage*, HUFFINGTON POST (2017. december 6.), https://www.huffingtonpost.com/2015/03/05/marriage-equality-amicus_n_6808260.html.

²⁶⁰ *Id.*

²⁶¹ *Lásd*: Brief of Amici Curiae Technology Companies and Other Businesses in Support of Plaintiff's Motion for a Temporary Restraining Order, *Hawai'i v. Trump*, 241 F. Supp. 3d

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 513
1119 (D. Haw. 2017) (No. 1:17-cv-00050-DKW-KSC); Brief of 161 Technology Companies,
as Amici Curiae in Support of Respondents, *Trump v. Int'l Refugee Assistance Project*, 137 S.
Ct. 2080 (2017) & *Trump v. Hawaii*, 138 S. Ct. 2392 (2018) (No. 16-436 & 16-1540); Brief of
U.S. Companies as Amici Curiae in Support of Respondents, *Trump v. Hawaii*, 138 S. Ct.
2392 (2018) (No. 17-965).

egy nagy állami vállalat vezérigazgatója,²⁶² azzal érvelt, hogy az ilyen törvények ellentétesek a vállalat értékeivel. A Salesforce felajánlotta, hogy kifizeti az Indiana állambeli alkalmazottak költözési költségeit, ha azok a javasolt törvényre való tekintettel úgy döntenek, hogy elköltöznek.²⁶³ Marc Benioff, a Salesforce vezérigazgatója úgy véli, hogy "a Milton Friedman-féle részvényesi elsőbbség szigorú betartásának napjai lejártak: "ma a vezérigazgatóknak nemcsak a részvényeseikért kell kiállniuk, hanem az alkalmazottaikért, az ügyfeleikért, a partnereikért, a közösségért, a környezetért, az iskolákért; mindenkiért".²⁶⁴ Benioff tulajdonképpen az LMBTQ-jogi mozgalom mögé állt, miután az összes érdekelt fél érdekeit figyelembe vette, nem csak a Salesforce részvényeseinek érdekeit.²⁶⁵

A Business Roundtable - egy vezérigazgatókból álló szervezet, amely az egészséges gazdaság előmozdításán és a közpolitikán keresztül több ~~húg~~ megteremtésén dolgozik minden amerikai számára²⁶⁶ - által meghatározott elvek általában nem adnak konkrét útmutatást a társadalmi aktivizmusra vonatkozóan; helyett a vállalati stratégiát és a kockázatot tekinti általános iránymutatásnak, és azt állítja, hogy a vezérigazgató társadalmi kérdésekkel kapcsolatos nyilvános nyilatkozatainak illeszkedniük kell a vállalat általános stratégiájához, és nem szabad indokolatlan kockázatot jelenteniük.²⁶⁷ A Salesforce esetében az LMBTQ-kérdésekben való állásfoglalás összhangban volt az egyenlőséggel kapcsolatos alapvető értékekkel.²⁶⁸ Hasonlóképpen, Tim Cook LMBTQ-jogok melletti hangos kiállása a vállalati stratégia szempontjából értelmes, tekintettel az Apple sokszínűség iránti erős elkötelezettségére.²⁶⁹ Újabb fordulatot jelentett, hogy 2019 márciusában az IBM vezérigazgatója, Ginny Rometty az Üzleti Kerekasztal Oktatási és Munkaerő Bizottságának vezetőjeként közvetlen levelet írt a Kongresszusnak, amelyben az egyenlőségi törvény elfogadására szólította fel őket.²⁷⁰ Az egyenlőségi törvény módosítaná a meglévő szövetségi polgárjogi törvényeket, hogy

²⁶² Disparte & Gentry, 82. lábjegyzet.

²⁶³ Charles Riley, a *Salesforce vezérigazgatója*: CNN MONEY (2015. április 2.), <http://money.cnn.com/2015/04/01/news/salesforce-benioff-indiana-religious-freedom-law/index.html>.

²⁶⁴ Chang, *fentebb* 36. lábjegyzet, 41. pont.

²⁶⁵ Az indianai törvényi vitára válaszul több mint három tucat technológiai vállalat vezérigazgatója és felsővezetője közös nyilatkozatot adott ki, amelyben arra kéri az állami törvényhozókat, hogy a szexuális orientációt és a nemi identitást vegyék fel az állami polgárjogi törvények által védett osztályok listájára. Nick Wingfield, *Tech Leaders Call for Anti-Discrimination Laws to Protect Gays in all 50 States*, N.Y. TIMES: BITS (2015. április 1.), <https://bits.blogs.nytimes.com/2015/04/01/tech-leaders-call-for-anti-discrimination-laws-to-protect-gays-in-all-50-states/>. Levelükben a következőket írták: "A vallásszabadság, a befogadás és a sokszínűség együtt létezhet, és mindenkit, beleértve az L.G.B.T.[Q.] embereket és a hívó embereket is, meg kell védeni az államuk polgárjogi törvényei alapján". *Id.*

²⁶⁶ *About Us*, BUSINESS ROUNDTABLE, <https://www.businessroundtable.org/about-us> (utolsó látogatás: 2018. december 31.).

²⁶⁷ Nem világos, hogy azok a vezérigazgatók, akik bizonyos társadalmi mozgalmakat támogató nyilvános nyilatkozatokat tettek, kérték-e igazgatótanácsuk vagy albizottságaik útmutatását, mielőtt ilyen nyilatkozatokat tettek.²⁶⁸ *Equality*, SALESFORCE, <https://www.salesforce.com/company/equality/> (utolsó látogatás: 2018. december 31.).

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 515

("Hisszük, hogy a vállalkozások a társadalmi változások erőteljes platformjai lehetnek, és hogy magasabb célunk az egyenlőség előmozdítása mindenki számára.")

²⁶⁹ *Inclusion & Diversity*, APPLE, <https://www.apple.com/diversity/> (utolsó látogatás: 2018. december 31.).

²⁷⁰ Ina Fried, *IBM CEO, Business Group Call on Congress to Pass LGBT Rights Bill*, AXIOS (2019. március 7.), <https://www.axios.com/ibm-chief-1551972283-d2868b8c-7681-4b18-aca6-f265f416e988.html>. A levélben Rometty kijelentette:

a szexuális irányultság és a nemi identitás kifejezett felvétele a védett osztályok listájára.²⁷¹

2015 márciusában az arkansasi törvényhozás elfogadta az 1228. számú képviselőházi törvényjavaslatot,²⁷² amely lehetővé tette volna az LMBTQ-k "vallásszabadságon alapuló" megkülönböztetést.²⁷³ Az állam második legnagyobb munkáltatójának, a Walmartnak a vezérigazgatója,²⁷⁴ arra biztatta a kormányzót, hogy vétőzza meg a törvényjavaslatot.²⁷⁵ "Nem meglepő módon, tekintettel [a Walmart] státuszára az államban és a vállalati visszhangra, amely egy hasonló indianai törvényt kísért, a kormányzó engedelmesskedett, és végül aláírta a módosított törvényjavaslatot."²⁷⁶

Észak-Karolina 2016-ban elfogadott "fürdőszobatorvénye" esetében az egész államra kiterjedő diszkriminációellenes védelem kizárta a nemi identitást és a szexuális irányultságot, és előírta, hogy a transzneműek a születési anyakönyvi kivonatukban szereplő nemnek megfelelő illemhelyeket használjanak a középületekben.²⁷⁷ Az Associated Press elemzése szerint ez a törvényjavaslat az előrejelzések szerint több mint 3,7 milliárd dollár veszteséget okoz az államnak egy tucat év alatt.²⁷⁸ A törvényjavaslat miatti felháborodás miatt koncerteket, konferenciákat, sporteseményeket és hasonlókat mondtak le. A PayPal lemondott egy projektet Charlotte-ban, amely a következő eredményekkel járt volna

Amerika vezető vállalatai munkáltatóként tudják, hogy gazdaságunk akkor működik a legjobban, ha munkavállalóink azzá válhatnak, akik, és nem kell félniük az előítéletektől, a megkülönböztetéstől vagy az egyenlőtlenségektől - sem a munkahelyen, sem a közösségükben. Amerikaikként pedig szilárdan elköteleztettek vagyunk az egyenlőség és a méltányosság elvei mellett, amelyek nemzetünket az alapítása óta jellemzik. Az Üzleti Kerekasztal támogatja az Egyenlőség Törvényt, és sürgeti, hogy a Kongresszus haladéktalanul fogadja el.

Id. ²⁷¹ *Az egyenlőségi törvény, HUMAN RIGHTS CAMPAIGN,* <https://www.hrc.org/resources/the-equali>

ty-act (utolsó frissítés: 2019. március 20.). Az egyenlőségi törvény védelmet nyújtana a diszkriminációval szemben a foglalkoztatás, a lakhatás, a hitelezés, az oktatás, a közterületek és szolgáltatások, a szövetségileg finanszírozott programok és az esküdtszéki szolgálat tekintetében. *Id.*

²⁷² H.B. 1228, 90. általános közgyűlés, reg. ülészak (Ark. 2015).

²⁷³ *Lásd* Davis, 8. lábjegyzet.

²⁷⁴ ARK. ECON. DEV. COMM'N STRATEGIC PLANNING & RESEARCH DIV., ARKANSAS'S'S LARGEST EMPLOYERS - 2015 (2015), <https://www.arkansasedc.com/docs/default-source/compare-arkansas/arkansas-largest-employers-2015.pdf>.

²⁷⁵ A Walmart vezérigazgatója a következőket tweetelte: "A HB1228 mai elfogadása azzal fenyeget, hogy aláássa a befogadás szellemét, amely Arkansas állam egész területén jelen van, és nem tükrözi azokat az értékeket, amelyeket büszkén képviselünk". Walmart Newsroom (@WalmartNewsroom), TWITTER (2015. március 31., 15:36), <https://twitter.com/WalmartNewsroom/status/583032659787448320>.

²⁷⁶ Davis, *Supra* note 8; Laura E. Monteverdi, *Ark. Governor Won't Sign 'Religious Bill' as is*, USA TODAY, (2015. ápr. 1.), <https://www.usatoday.com/story/news/politics/2015/04/01/govt-and-business-leaders-object-to-ark-religion-bill/70757942/>; Eric Bradner, *Arkansas Governor Signs Amended 'Religious Freedom' Measure*, CNN (2015. ápr. 2.), <https://www.cnn.com/2015/03/31/politics/arkansas-religious-freedom-anti-lgbt-bill/index.html>. Ezzel szemben Bobby Jindal, Louisiana kormányzója elítélte a választott tisztségviselők "megfélemlítését". Bobby Jindal, *Bobby Jindal: N.Y. TIMES* (2015. április 23.), <https://www.nytimes.com/2015/04/23/opinion/bobby-jindal-im-holding-firm-against-gay-marriage.html>.

²⁷⁷ *'Bathroom Bill' to Cost North Carolina \$3.76 Billion*, CNBC (2017. március 27.),

<https://www.cnn.com/2017/03/27/bathroom-bill-to-cost-north-carolina-376-billion.html>.

²⁷⁸ *Id.* Az észak-karolinai "fürdőszobatörvény" esetében az egész államra kiterjedő diszkriminációellenes rendelkezések kizárták a nemi identitást és a szexuális irányultságot, és arra kötelezték a transznemű embereket, hogy a születési anyakönyvi kivonatukban szereplő nemnek megfelelő illemhelyeket használják a középületekben. 2015 N.C. H.B. 2B (N.C. 2015).

400 munkahelyen.²⁷⁹ Más vállalatok, például a Deutsche Bank és az Adidas is visszalépett az észak-karolinai üzletektől a törvényjavaslat elfogadása után.²⁸⁰ Több mint 80 vállalat vezetői írtak alá egy nyilvános levelet, amelyben a kormányzót a törvény visszavonására szólították fel.²⁸¹ "Ha 80 vállalat fenyegeti egyetlen állam gazdaságát, az *államközi* kereskedelemre gyakorolt negatív hatás jelentős lehet. Így a Coca-Cola, a Disney és más megavállalatok továbbra is hatalmas hatalommal rendelkeznek a társadalmpolitika alakításában."²⁸²

Bár Észak-Karolina "fürdőszobatörvényét" 2017 márciusában hatályon kívül helyezték, és az új törvény értelmében a transzneműek használhatták az általuk választott fürdőszobát, a kihívások továbbra is fennmaradtak: nem volt jogorvoslati lehetőség, ha bármely személy, vállalkozás vagy állami szerv nem tette lehetővé a transzneműek számára, hogy ezt tegyék.²⁸³ Ez a helyzet jól szemlélteti, hogy hiába van a vállalatoknak hatalmuk egy adott társadalmi mozgalomról szóló vita befolyásolására, az nem biztos, hogy a remélt eredménnyel végződik. Csakúgy, mint a vállalatok ~~száma~~ külső társadalmi mozgalmak esetében, a változás lehet, hogy fokozatos lesz, és nem olyan átfogó, mint amilyenre a mozgalmak törekszenek. Pozitívumként azonban elmondható, hogy történt némi előrelépés - csak nem olyan mértékű, mint amilyenre a társadalmi mozgalmak egyes szervezetei törekedtek.

2016-ban "a törvényhozók legalább huszonöt államban . . . több mint száz olyan törvényjavaslatot terjesztettek elő, amelyek korlátozzák az [LMBTQ] jogokat, gyakran a vallásszabadság védelmének álcája alatt; Észak-Karolina, Georgia és Mississippi olyan törvényeket fogadott el, amelyek különböző módon legalizálják az L.G.B.T.[Q.]-ellenes diszkriminációt."²⁸⁴ Amerika legnagyobb vállalatai visszavágtak. A Dow, a General Electric és a Pepsi úgy támadták az ilyen törvényt Mississippiben, mint ami "rossz a munkavállalóinknak és rossz az üzletnek."²⁸⁵ A Disney azzal fenyegetőzött, hogy leállítja a filmgyártást Georgiában, ha a kormányzó aláírja a törvényt.²⁸⁶ Végül a Disney üzletének elvesztésével fenyegetve Georgia kormányzója megvétózta a vallásszabadságról szóló törvényt.

²⁷⁹ Jon Kamp & Valerie Bauerlein, *PayPal Cancels Plan for Facility in North Carolina, Citing Transgender Law*, WALL ST. J. (2016. április 5.), <https://www.wsj.com/articles/paypal-cancels-plans-for-operations-center-400-jobs-over-north-carolinas-transgender-law-14598722> 77.

²⁸⁰ "Bathroom Bill" to Cost, 277. lábjegyzet.

²⁸¹ James Surowiecki, *Unlikely Alliances*, NEW YORKER (2016. április 25.), <https://www.newyorker.com/magazine/2016/04/25/the-corporate-fight-for-social-justice>. A levelet aláíró vállalatok között volt az Apple, a Marriott, a Microsoft és a Pfizer is. *Id.*

²⁸² Danielle Weatherby, *Corporate America Just Became the LGBT Community's Most Powerful Ally*, FORTUNE (2016. április 2.), <http://fortune.com/2016/04/02/corporate-america-lgbt-community/>.

²⁸³ Richard Fausset, *Bathroom Law Repeal Leaves Few Pleased in North Carolina*, N.Y. TIMES (2018. március 30.), <https://www.nytimes.com/2017/03/30/us/north-carolina-senate-acts-to-repeal-restrictive-bathroom-law.html>.

²⁸⁴ Surowiecki, 281. lábjegyzet.

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 519

²⁸⁵ Allen Smith, *Mississippi 'Religious Freedom' Law Worries Businesses*, SHRM (2016. április 8.), <https://www.shrm.org/resourcesandtools/legal-and-compliance/state-and-local-updates/pages/mississippi-religious-freedom-law.aspx>.

²⁸⁶ Daniel Miller, *A Disney azzal fenyegetőzik, hogy leállítja a forgatásokat Georgiában, ha a melegellenes törvényjavaslat törvényerőre emelkedik*, L.A. TIMES (2016. március 23.), <http://www.latimes.com/entertainment/envelope/cotown/la-et-ct-disney-georgia-anti-gay-20160323-story.html>.

számla.²⁸⁷ Az ilyen típusú fellépés nem teljesen példa nélküli. Az 1960-as évek polgárjogi mozgalma során a helyi vállalkozások a helyi közigazgatásnak a deszegregációval szembeni ellenállásával és a tiltakozások elfojtásával szemben a mérsékletességre buzdítottak.²⁸⁸ "A mai harcot a nemzeti vállalatok vezetik, és ők vannak az élen: nincs szövetségi törvény, amely az L.G.B.T.[Q.] embereket védené a diszkriminációtól, de a Fortune 500 cégek háromnegyede rendelkezik olyan irányelvekkel, amelyek tiltják azt."²⁸⁹

Az LMBTQ-jogok esetében úgy tűnik, hogy az állami kormányzókra gyakorolt vállalati nyomásgyakorlás hatékony taktika volt e társadalmi mozgalom céljainak eléréséhez.²⁹⁰ "Most a vállalatok a fogyasztói aktivisták helyébe lépnek, mint az állami gazdaságok "szuperfogyasztói".²⁹¹ Pénzügyi értelemben a vállalatok befolyása az állami gazdaságokra szignifikánsan nagyobb, mint a szociálisan tudatos fogyasztók összessége.²⁹²

A vállalatok LMBTQ-kérdésekben való részvétele, akárcsak a fenti II.A. szakaszban tárgyalt bevándorlásjogi mozgalom, nem teljesen önzetlen. Üzleti okok állnak annak hátterében, hogy a vállalatok az ilyen kérdések élére állnak. "A vállalatok egyre inkább elkötelezik magukat az LMBT[Q] jogok mellett és diverzifikálják a munkaerejüket, mert ... "a gazdasági előnyük függ ettől".²⁹³ Az LMBTQ-kérdések esetében a vállalatok azt szeretnék, hogy mindenkit befogadó környezetként tekintsenek rájuk, kortól, nemtől, fajtól vagy szexuális irányultságtól függetlenül.²⁹⁴ A vállalatokat az motiválja, hogy a lehető legjobb embert találják meg a munkára, és ez azt jelenti, hogy túllépnek az implicit előítéleteken azokkal szemben, akik idősebbek, nők, nem fehérek, vagy az LMBTQ közösség tagjaként azonosítják magukat.²⁹⁵ "[A]z [m]ultinacionális vállalatok

²⁸⁷ Surowiecki, 281. lábjegyzet. A politikusok nem lelkesednek a vállalatok szerepvállalása miatt. Josh McKoon, Georgia állam szenátora például arra panaszkodott, hogy Marc Benioff, a Salesforce vezérigazgatója "a nagyvállalati vezérigazgatók főkolompója ... akik a gazdasági fenyegetéseket arra használják, hogy nagyobb hatalmat gyakoroljanak a közpolitika és a demokratikus folyamatot használó választók felett". Monica Langley, *Salesforce's Marc Benioff Has Kicked Off New Era of Corporate Social Activism*, WALL ST. J. (2016. május 2.), <http://www.wsj.com/articles/salesforces-marc-benioff-has-kicked-off-new-era-of-corporate-social-activism-1462201172>.

²⁸⁸ Surowiecki, 281. lábjegyzet.

²⁸⁹ *Id.*

²⁹⁰ *Id.*

²⁹¹ Weatherby, *fentebb* 282. lábjegyzet.

²⁹² *Id.*

²⁹³ Marcie Bianco, *The Simple Reason so Many US Businesses Openly Support LGBT Rights*, QUARTZ (2016. június 26.), <https://qz.com/710643/the-business-sense-of-supporting-lgbt-rights/>.

²⁹⁴ Lásd például az LMBTQ-közösséghez tartozó munkavállalók számára legmegfelelőbb vállalatok listáját. Jacquelyn Smith, *A 25 legjobb vállalat az LMBT alkalmazottak számára*, BUS. INSIDER (2014. március 6.), <http://www.businessinsider.com/best-companies-for-lgbt-employees-2014-3>; Corey Barger, *These Companies Promote Gay-Friendly Ideals*, RANKER, <https://www.ranker.com/list/gay-friendly-companies/coreybarger> (utolsó látogatás: 2019. február 2.). Vannak vállalati egyenlőségi indexek is. Lásd: *Vállalati egyenlőségi index*, HUMAN RIGHTS CAMPAIGN, <https://www.hrc.org/campaigns/corporate-equality-index> (utolsó látogatás: 2019. február 2.).

²⁹⁵ Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a vállalatok nem mutatnak implicit

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 521
előítéleteket. *Lásd pl.* Jennifer S. Fan, *Innovating Inclusion: The Impact of Women on Private Company Boards*, 46 FLA. ST. U. L. REV. 345 (2019) (a nőkkel szembeni implicit előítéletek bemutatása a kockázati tőke világában); Grace Donnelly, *Study: Just the Perception of Implicit Bias Takes a Toll on*

a vállalatok egyedülálló és erős befolyással rendelkeznek, amikor a polgári jogok védelméről van szó, mert az államok és az országok azt akarják, hogy az ő üzletük legyen.
 avállalatok jogbiztonságát és az emberi jogok tiszteletben tartását a polgárok kéz a kézben járnak."''²⁹⁶

Az LMBTQ-jogok mozgalmának kerete az LMBTQ-közösség tagjai jogainak elismerése és tiszteletben tartása volt; a mozgalom célja az volt, hogy ugyanolyan jogokat és kiváltságokat élvezzenek, mint bárki más. Az általunk tárgyalt keret résztvevői a társadalmi mozgalmi szervezetekből és a társadalmi mozgalmi szerveződések területéről származtak. A társadalmi mozgalmi szervezeti mező szempontjából a vállalatok az LMBTQ-jogok mozgalmának élére álltak, ahogyan a muszlimok kitiltása esetében is. A muszlim betiltással ellentétben azonban a vállalatok, amelyek részt vettek az LMBTQ-jogi mozgalmakban, sok különböző iparágból és nagyobb számban érkeztek. Amint azt fentebb tárgyaltuk, a vállalatok segítettek új társadalmi normát teremteni azzal, hogy elsőként biztosítottak egészségügyi ellátást az LMBTQ-alkalmazottak partnereinek - ez jóval azelőtt történt, hogy az élettársi kapcsolatokra és az azonos neműek házasságára vonatkozó törvényeket elfogadták volna. A mozgalmat keretbe foglaló jogászok sikeresen teremtettek olyan kulturális változást, amely megalapozta az LMBTQ-jogi mozgalom számos sikerét. Elit szövetségeseik is voltak a vállalatok formájában, akik a mozgalom jogászaival mellett dolgoztak a törvényi változások ösztönzésén. A vállalatok gazdasági eszközökkel is ösztönözték az államokat arra, hogy bizonyos módon cselekedjenek. Például azzal, hogy megtagadták az üzleti tevékenységet olyan államokban, amelyek olyan törvényeket akartak elfogadni, amelyek diszkriminálják az LMBTQ közösség tagjait, vagy azzal, hogy kivonultak a meglévő üzleti kapcsolatokból, a vállalatok visszatartották az államokat attól, hogy olyan diszkriminatív törvényeket vezessenek be, mint a vallásszabadságról szóló törvények, amelyek káros hatással lettek volna az LMBTQ közösségre. Fontos bírósági győzelmek is hozzájárultak az LMBTQ-jogok megszilárdításához. A három tárgyalt társadalmi mozgalom közül az LMBTQ-jogi mozgalom többek között azért volt a legsikeresebb, mert stratégiája nemcsak a korai szakaszban mozgósította a vállalati erőforrásokat, hanem a mozgalom érlelődésével párhuzamosan fenntartotta és növelte is ezeket az erőforrásokat. Bár sok vállalat támogatja az LMBTQ-jogi mozgalmat, vannak olyanok is, amelyek ellenzik azt. Ilyen például a gyorséletteremlanc, a Chick-fil-A, Inc. (Chick-fil-A), egy családi vállalkozás, amelyet S. Truett Cathy alapított.²⁹⁷ Vállalati célja a következő: "Dicsőíteni Istent azáltal, hogy hűséges gondnokai vagyunk mindannak, amit ránk bízott, és pozitív hatást gyakoroljunk

Companies, FORTUNE (2017. július 13.), <http://fortune.com/2017/07/13/implicit-bias-perception-costs-companies/>; Lisa Mundy, *Why Is Silicon Valley So Awful to Women?*, ATLANTIC (2017. ápr.), <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2017/04/why-is-silicon-valley-so-awful-to-women/517788/>.

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 523

²⁹⁶ Aimee Hansen, *LMBTQ jogok: GLASS HAM- MER* (2017. június 19.), <http://theglasshammer.com/2017/06/19/lgbtq-rights-companies-leading-charge/>.

²⁹⁷ *History*, CHICK-FIL-A, <https://www.chick-fil-a.com/About/History> (utolsó látogatás: 2019. február 2.).

mindazokra, akik kapcsolatba kerülnek a Chick-fil-A-val. ²⁹⁸ A Chick-fil-A alapítóinak van egy jótékonyági alapítványa, a WinShape Foundation, amelyet a Chick-fil-A-ból származó vagyonukból finanszíroznak, gyakran együttműködnek a Chick-fil-A-val, ²⁹⁹ és több millió dollárral járultak hozzá a melegellenes csoportokhoz. ³⁰⁰ Más, regionálisabb vállalatok is támogatják a LBMTQ-ellenes törekvéseket, de jellemzően nem kerülnek be a hírekbe. ³⁰¹ Bár a média beszámolt a Chick-fil-A LBMTQ-ellenes álláspontjáról, úgy tűnik, hogy az nem befolyásolta tartósan negatívan az üzletét. ³⁰² A Hobby Lobby egy másik példa olyan vállalatra, amely LBMTQ-ellenes nézeteket vall. Egy konkrét esetben a Hobby Lobby újra összeolvadt, hogy lehetővé tegye egy transznemű alkalmazott számára a női mosdó használatát az egyik illinois-i üzletében. ³⁰³ Végül egy állami közigazgatási bíró az alkalmazott javára döntött, mivel a Hobby Lobby megsértette az Illinois-i emberi jogi törvényt. ³⁰⁴ Az Under Armour, Inc. (Under Armour) népszerű sportruházati márka szintén tűz alá került a LBMTQ-ellenes incidensekhez való kötődése miatt. ³⁰⁵

III. NORMATÍV AGGÁLYOK, A BEVONÁS OKAI

TÁRSASÁGOK ÉS VEZÉRELVEK

Amint azt a fenti esettanulmányok is mutatják, a vállalatok befolyásolhatják a társadalmi mozgalmak pályáját és lendületét. Hasonlóképpen a társadalmi mozgalmak is befolyásolhatják a vállalatok viselkedését. ³⁰⁶ Az I. rész azt vizsgálta, hogy a bírósági ügyek

²⁹⁸ *Who We Are*, CHICK-FIL-A, <https://www.chick-fil-a.com/About/Who-We-Are> (utolsó megtekintés 2019. február 2.) (megjegyezve, hogy a vállalat vasárnap zárva tart).

²⁹⁹ *Lásd pl. , Be Our Guest*, WINSHAPE FOUNDATION, <https://winshape.org/be-our-guest/> (utolsó látogatás: 2019. március 8.) ("Izgatottan ajánljuk ezeket az átalakító lehetőségeket [Win-Shape Marriage és WinShape Team retreats] barátainknak a Chick-fil-A-nál."); *About Win-Shape Camps*, WINSHAPE CAMPS, <https://camps.winshape.org/about/> (utolsó látogatás: 2019. március 8.) ("WinShape Camps partnersége a Chick-fil-A-kkal országsherte, hogy tábort hozzanak a közösségeikbe.").

³⁰⁰ David W. Miller, *Chick-fil-A and the Question of Faith in Business*, HARV. BUS. REV. (Aug. 9, 2012), <https://hbr.org/2012/08/chick-fil-a-and-the-question-o> (megjegyezve, hogy a Win-Shape Foundation olyan csoportokat támogat, amelyek a csak férfi és férfi közötti házasságot és az ex-gay megteréseket támogatják).

³⁰¹ *Lásd* Katherine Peralta, *Frissített lista: OBSERVER* (2016. május 19.), <https://www.charlotteobserver.com/news/business/article72407477.html> (a HB 2 mellett is ellen kiálló vállalkozások felsorolása). ³⁰² *Lásd* Alicia Kelso, *Chick-fil-A's Growth Fueled By Demand For Simplicity*, FORBES (2018. április 3.), <https://www.forbes.com/sites/aliciakelso/2018/04/03/chick-fil-as-growth-trajec-tory-fueled-by-demand-for-simplicity/#399fb94f5612> (megjegyezve, hogy a Chick-fil-A "on a staggering growth course to become the third-large quick-service restaurant in the country").

³⁰³ *Sommerville v. Hobby Lobby Stores*, Ill. Hum. Rts. Comm'n Rep. 2011CN2993, 2011CN2994 (2015. május 15.).

³⁰⁴ *Id.*

³⁰⁵ Az Under Armour például továbbra is együttműködött a "Buck Commander"-rel, a Duck Dynasty spin-offjával, még azután is, hogy a sorozat egyik tagja homofób megjegyzéseket tett; az A&E Networks ezzel szemben határozatlan időre szüneteltette az adott szereplőt. Steve Charing, *Under Armour Staying with 'Duck Dynasty'*, WASHINGTON BLADE (2013. december 23.), <http://www.washingtonblade.com/2013/12/23/armour-staying-duck-dynasty/>.

³⁰⁶ "A legújabb kutatások azt mutatják, hogy a társadalmi mozgalmak képesek

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 525
befolyásolni a kor- poratív viselkedést, kezdve a káros mérgező kibocsátások visszaszorításától
a munkavállalók azonos-

és a vállalatok szerepével kapcsolatos változó normák vezettek a modern gazdasági társaságokhoz. A vállalatok növekvő befolyása megalapozta a vállalatok társadalmi mozgalmakban való részvételét. A II. rész három esettanulmányon keresztül mutatta be a vállalatok társadalmi mozgalmakra gyakorolt szerepét és hatását. Ez a rész a vállalatok eltérő hatását és a különböző - jogi és nem jogi - stratégiákat tárgyalja, amelyeket a vállalatok alkalmaznak, amikor részt vesznek bizonyos társadalmi mozgalmakban. A III. rész a vállalatok társadalmi mozgalmakban való részvételével kapcsolatos normatív aggályokat és a részvételük mögöttes okait tárgyalja. Ezt követően vezérelveket dolgoz ki arra vonatkozóan, hogy a vállalatoknak mit kell figyelembe venniük, mielőtt részt vesznek az ilyen mozgalmakban. Végül a cikk e része bemutatja, hogy a vállalatok hogyan segíthetik elő a társadalmi mozgalmak legitimitását nem csak jogi, hanem pénzügyi taktikákkal is, és hogyan érhetnek el kívánt eredményeket egy új normatív keretben. E rész célja szerény: párbeszédet kíván indítani a vállalatok társadalmi mozgalmakban betöltött szerepéről; nem nyújt kimerítő felsorolást arról, hogy a vállalatok milyen módon vehetnek részt az ilyen mozgalmakban.

A. Normatív aggályok

1. Titkos érdekérvényesítés

A vállalatok közvetlen érdekérvényesítéssel, bizonyos ügyekhez vagy jelöltekhez való pénzügyi hozzájárulással, lobbizással és politikai reklámmal gyakorolnak ~~pl~~ befolyást.³⁰⁷ Rejtett módon a vállalatok "gyakran finanszíroznak érdekvédelmi csoportokat, kereskedelmi szervezeteket vagy agytrösztöket, amelyek a közvélemény támogatását igyekeznek megszerezni különböző technikákkal, a közvetlen levélkampányoktól kezdve a népszerű televíziós műsorok szakértői kommentárjáig."³⁰⁸ A vállalatok támogatásának rejtett jellege az, ami a vállalatok társadalmi mozgások alakításában való részvétele ellen szólhat.³⁰⁹ Például egy gyorséttermi vállalat létrehozhatna egy olyan nonprofit szervezetet, amelynek bevándorlásellenes platformja van.³¹⁰

a nemi belföldi partnerség előnyei a politikailag kockázatos országokból való kivonuláshoz " Mary-

Hunter McDonnell, Brayden G King & Sarah A. Soule, *A Dynamic Process Model of Private Politics: Activist Targeting and Corporate Receptivity to Social Challenges*, 83 AM. SOC. REV. 654 (2015), <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0003122415581335>.

³⁰⁷ Wendy L. Hansen & Neil J. Mitchell, *Disaggregating and Explaining Corporate Political Activity: Domestic and Foreign Corporations in National Politics*, 94 AM. POL. SCI. REV. 891 (2000) (a vállalati politikai tevékenységek széles körének vizsgálata).

³⁰⁸ Siebecker, *Supra* 51. lábjegyzet, 177. lábjegyzet. A vállalatok akár nonprofit csoportokat is felhasználhatnak arra, hogy nemzetközi tisztviselőkhöz jussanak. *Lásd* Melissa J. Durkee, *Astroturf Activism*, 69 STAN. L. REV. 201, 204 (2017).

³⁰⁹ Brayden King és Klaus Weber a vállalati aktivitás két további rejtett gyakorlatát írja le: "astroturfing" és "nyilvános tanácsadók". King & Weber, *Supra* note 102. Az astroturfing a vállalatok kísérlete arra, hogy megismételjék az alulról szerveződő mozgalmakat, míg a nyilvános tanácskozókat a vállalatok fizetik azért, hogy közösségekbe menjenek és beszélgetéseket kezdeményezzenek a számukra fontos dolgokról, amelyeket aztán

továbbítanak a vállalati szponzoroknak. *Id.*

³¹⁰ Ezt néha "sötét pénznek" nevezik. *Lásd pl.* Jack Gillum, Chad Day & Stephen Braun, *Árnyékos cégek, nagy pénzek*: BUS. IN-

Az átláthatóság hiányával kapcsolatos aggályok ellen több érv is felhozható. Először is, az információ nem titkos, ha nyilvánosan hozzáférhető. A fenti példa esetében valaki megszerezhetné a nonprofit társaság adóbevallását, hogy megállapítsa, mely szervezetek járultak hozzá. Ha az illető hajlandó lenne rá, nyilvánosságra hozhatná az információt a média vagy a megfigyelőcsoportok megkeresésével, amelyek szélesebb körben is terjeszthetnék a vállalat részvételét.

Másodszor, ha a nonprofit társaság megfelelően alakult, és az azt finanszírozó nyereségérdekelt társaság a megfelelő protokollt követte (azaz megszerezte a szükséges hozzájárulást), akkor a nyereségérdekelt társaság a társasági jog keretein belül jár el. Az a tény, hogy a for-profit társaság a nonprofit társaságot mindenféle felhajtás nélkül finanszírozta, nem teszi törvénytelené a tevékenységét.

2. Túl sok energia

Egyesek úgy vélik, hogy a vállalatoknak túl nagy hatalmuk van. ³¹¹ Egy 2012-es felmérés szerint az amerikaiak 83 százaléka úgy vélte, hogy túl sok politikai hatalom és befolyás összpontosul a vállalatok és a vállalatvezetők kezében. ³¹² Lehet azzal érvelni, hogy ha a vállalatok nagyobb szerepet játszanának a társadalmi mozgalmakban, akkor a vállalatok befolyása negatívan befolyásolhatná az ilyen mozgalmak céljait.

Ezt az aggodalmat azzal lehet cáfolni, hogy bár néhány vállalat rossz dolgokat tett a megnövekedett hatalommal, sokan sok jót is tettek. A vállalatok a társadalmi mozgalmakkal együtt jelentős változásokat idéztek elő, amelyek széleskörű hatással voltak társadalmunkra. Sokkal mozgékonyabbak, mint a kormányzati intézmények, és ez a rugalmasság lehetővé teszi a vállalatok számára, hogy gyorsan felülvizsgálják politikájukat egy mozgalom igényeinek megfelelően. Például "sok Fortune 500 cég jóval az állami vagy szövetségi kormányok előtt támogatta az LMBT[Q] kérdéseket, és a Fortune 500 cégek progresszívebbek voltak bizonyos LMBT[Q] kérdésekben, mint az amerikai közvélemény többsége. ³¹³ Az LMBTQ jogok ilyen mértékű támogatása valószínűleg az LMBTQ jogok mozgalma és a vállalatok közötti kapcsolatból ered. ³¹⁴ Mivel a kapcsolat-

SIDER (2016. február 3.), <https://www.businessinsider.com/ap-shadowy-companies-big-bucks-election-mystery-money-returns-2016-2>; Paul Blumenthal, *Dark Money Groups Are Funded By Dark Money Groups That Fund Dark Money Groups That Fund...*, HUFFINGTON POST (2013. november 9.), https://www.huffingtonpost.com/2013/11/09/dark-money-networks_n_4234206.html.

³¹¹ Liz Kennedy, *Corporate Capture Threatens Democratic Government*, CTR. FOR AM. PROGRESS (2017. március 29.), <https://www.americanprogress.org/issues/democracy/news/2017/03/29/429442/corporate-capture-threatens-democratic-government/> (a "corporate capture of government" veszélyeit tárgyalja).

³¹² *Id.*

³¹³ Brayden King, *It's Time to Study how Corporate Targets Influence Activists*, MOBILIZING IDEAS (2015. július 6.), <https://mobilizingideas.wordpress.com/2015/07/06/its-time-to-study-how-corporate-targets-influence-activists/>.

³¹⁴*Id.*

A kettő közötti kapcsolat elmélyült, és valószínűleg mindegyik befolyásolta a másikat, különösen a társadalmi mozgalmak erőforrások iránti igényét tekintve.³¹⁵

Továbbá, amikor az aktivisták kihívást jelentenek, és cselekvésre kényszerítik őket, mint a fenti fegyvertartási esettanulmányban, a vállalatok olyan szociális menedzsment-de-viceket fogadnak el, mint például bizonyos struktúrák vagy gyakorlatok, amelyek segítenek nekik fenntartani a nyilvános imázsukat.³¹⁶ Azáltal, hogy a vállalat ilyen társadalmi menedzsmenteszközöket alkalmaz, egyre fogékonyabbá válik a jövőbeli aktivista követelésekre.³¹⁷ Ezért a társadalmi mozgalmak politikai környezetéből kinövő politikai lehetőségek dinamikusak, és az aktivista kihívások változásával idővel fejlődnek.³¹⁸

Miközben a társadalmi mozgalmak a társasági jogot úgy alakítják, hogy a vállalatokat a mozgalom céljait segítő cselekvésre ösztönzik, a dolognak van egy másik oldala is. Azok az aktivisták, akik kapcsolatokat alakítanak ki azokkal a vállalatokkal, amelyekre hatást kívánnak gyakorolni, nem mentesülnek a vállalatok befolyása alól.³¹⁹ Sőt, a vállalatok némelyike fel is vehet ilyen aktivistákat, vagy kérheti a tanácsukat, amikor hasonló kérdésekkel foglalkozik a jövőben.³²⁰ A "korábbi célponttal való partnerség" a siker egy formája, mivel azt jelzi, hogy most már erős szereplővel ülnek egy asztalnál. A vállalati vezetők hajlandósága az aktivistákkal való együttműködésre a befogadás egy olyan formája, amelyet az aktivisták ritkán kapnak meg a kormányzati intézményekben.³²¹ A vállalatok folyamatos részvétele a társadalmi mozgalmakban tehát szükséges mind a vállalatok javára, mind pedig maguknak a társadalmi mozgalmaknak a céljai eléréséhez.

Emellett a vállalati részvétel megnövekedett erőforrásokkal járhat. Mivel a vállalatok egyre nagyobb szerepet játszanak a társadalmi mozgalmakban, biztosíthatják a szükséges forrásokat. Ez pedig elősegíti az állami támogatást, hogy az adott mozgalom fejlődése során lendületet adjanak és segítsenek fenntartani azt (de nem mindig).³²² Az erőforrások sokféle formát ölthetnek.³²³ Ezek közé tartoznak, a legáltalánosabban, az emberek és a pénz, valamint bizonyos fokú legitimitás a releváns szereplők egy vagy több csoportján belül, mint például a mozgalom választói vagy a szélesebb nyilvánosság.³²⁴ A vállalatok esetében, amint azt a II. rész bemutatja, a vállalatok jogi, ökológiai, társadalmi (például hírnév és kultúra) és politikai erőforrásokat biztosítanak a társadalmi mozgalmak számára. Jogi téren a vállalatok belső jogászaik segítségével amicusokat nyújtanak be.

³¹⁵ "A társadalmi mozgalmak ... nagymértékben függenek az erőforrásoktól a kollektív cselekvés és a változás mozgósítása érdekében. Az, hogy a mozgalmak hogyan fejlődnek, minden bizonnyal attól függ, hogy ezek az erőforrások honnan származnak." *Id.*

³¹⁶ McDonnell et al., *fentebb* 306. lábjegyzet, 671. lábjegyzet.

³¹⁷ *Id.* 654.

³¹⁸ *Id.* 655.

³¹⁹ *Id.* 674.

³²⁰ King, 313. lábjegyzet.

³²¹ *Id.*

³²² Az 1970-es évek közepén John McCarthy és Mayer Zald kidolgozták az erőforrás-

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 531

mobilizáció feltevését, amely szerint a társadalmi mozgalmi tevékenység kialakulása és fenntartása attól függ, hogy mennyi erőforrás áll rendelkezésre a mozgalom mozgósításához és tevékenységéhez. SNOW & SOULE, *supra* 60. lábjegyzet, 87-88. o.

³²³ *Id.* 88.

³²⁴ *Id.* 89.

tájékoztatók. Gazdasági szempontból nézve a vállalatok gazdasági eszközöket használtak arra, hogy más szervezeteket, illetve helyi vagy állami kormányzatokat rávegyenek egy bizonyos magatartásra. Társadalmi fronton a vállalatok a társadalmi mozgalmakban a hírnevük és a normákra gyakorolt hatásuk révén vesznek részt. A vállalatok például a médiát használták arra, hogy bizonyos kérdéseket hangsúlyosabbá tegyenek a köztudatban. A vállalatok egy új norma alapjait is megteremthetik azáltal, hogy a társadalmi mozgalmak által elérni kívánt társadalmi normák változását a vállalaton belül hajtják végre.³²⁵ Végül a vállalatok lobbizás vagy más eszközök révén befolyásolhatják a politikai légkört.

A vállalatok hatalma még széles hatókörük ellenére sem határtalan. A társadalmi mozgalmakkal összefüggésben pedig végképp nem korlátlan. A vállalatok befolyása szabályozási reformokkal ellenőrizhető. A kérdés az, hogy milyen mértékben akarjuk ösztönözni ezt a befolyást, illetve akadályozni vagy semlegesíteni a hatásait. Az Egyesült Államok Munkaügyi Minisztériuma (DOL), amely az ERISA (Employee Retirement Income Security Act) hatálya alá tartozó munkavállalói juttatási programokat felügyeli, a szabályozási reform egyik ilyen példája. Az ERISA általánosságban megköveteli, hogy a program befektetéseit kezelő bizalmi személyek olyan "gondossággal, szakértelemmel, óvatossággal és körültekintéssel" járjanak el, amelyet egy ilyen ügyekben jártas személy tanúsítana.³²⁶ A DOL által 2018 áprilisában kiadott szabályozási útmutató részletesebben ismerteti ezt az általános szabályt, és azt ajánlja, hogy a vagyongazdálkodóknak dokumentált költség-haszon elemzéssel kell rendelkeznie, mielőtt jelentős költségeket vállalna egy környezeti, társadalmi vagy vállalatirányítási (ESG) vonatkozású kérdésben. A DOL "tisztázza", hogy amikor a bizalmi vagyongazdálkodók befektetési döntéseket hoznak, nem hozhatnak ilyen döntéseket a hozam rovására, és nem vállalhatnak nagyobb kockázatokat sem azért, hogy elősegítsék a járulékos ESG-politikai célokat.³²⁷ A DOL a továbbiakban kijelentette, hogy "a bizalmi vagyongazdálkodók nem kezelhetik túl könnyen az ESG-tényezőket az adott befektetési döntések szempontjából gazdaságilag relevánsnak"³²⁸, és hogy "az IB nem azt akarta sugallni, hogy a tervek bizalmi vagyongazdálkodóinak, beleértve a kijelölt befektetési menedzsereket is, rendszeresen jelentős tervköltségeket kellene viselniük például a részvényesi határozatokkal kapcsolatos érdekvédelemért, sajtó- vagy levelezési kampányok finanszírozása, rendkívüli részvényesi közgyűlések összehívása, vagy a környezetvédelmi vagy társadalmi kérdésekkel kapcsolatos proxy-csaták kezdeményezése vagy aktív támogatása érdekében."³²⁹ Ezért az ESG-kérdésekre összpontosító vállalatoknak (mint például a BlackRock) újra kell gondolniuk, hogyan tudnak megfelelni a törvénynek, miközben teljesítik ESG-céljaikat.

A DOL közelmúltbeli fejleménye nem kedvező a vállalatok számára, amelyek aktívan részt kívánnak venni a szociális kérdésekben. Ugyanakkor azt is mutatja, hogy a kormányzat hogyan tompíthatja a vállalatok társadalmi mozgalmakban való részvételét azáltal, hogy átminősíti, mit tehet és mit nem tehet egy vállalat. Korlátozások

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 533

³²⁵ *Lásd például* a 344. lábjegyzetben szereplő Fan-t.

³²⁶ 29 U.S.C. § 1104 (2018).

³²⁷ USA MUNKAÜGYI MINISZTERIUMA, TERÜLETI SEGÍTSÉGNYÚJTÁSI BULL. NO. 2018-01 (2018).

³²⁸ *Id.*

³²⁹ *Id.* Az "IB" a Munkaügyi Minisztérium által kiadott Interpretive Bulletin 2016-01-re utal, amelynek célja, hogy "segítséget nyújtson a terv megbízottjainak az ERISA szerinti kötelezettségeik megértésében". *Id.*

a vállalatoknak a társadalmi mozgalmakban való részvétele során saját belső korlátaik és a változó közvélemény miatt is nehézségekbe ütközhetnek. Például a muszlimok kitiltása kapcsán a csúcstechnológiai vállalatok kezdetben láthatóak voltak, de támogatásuk a mozgalom előrehaladtával csökkent. Csak találgatni tudunk, hogy miért van ez így. Talán azért, mert figyelmük más, sürgetőbb ügyekre terelődött. Vagy talán a csökkenő közérdeklődést tükrözte a csökkenő fellépésük. Bármi is legyen a válasz, tény, hogy az aktivisták még a vállalatok segítségével sem tudták sikerrel megdönteni a muszlimok kitiltását.

3. Önérdékűek és nem a változás előmozdítói

A társadalmi mozgalmak lényege, hogy megkérdőjelezzék a status quo-t. "A társadalmi vagy társadalmi átalakulás stratégiája olyan taktikákat igényel, amelyek éles megvilágításba helyezik a társadalmi struktúrák és ~~mentek~~ vagy különböző társadalmi gyakorlatok, például egy adott közösség (például a bevándorlók vagy az LMBTQ közösség tagjai) hátrányos megkülönböztetését"³³⁰. Ezzel szemben azzal lehet érvelni, hogy a vállalatokat gyakran nem tekintik a változás előmozdítóinak, és csak akkor cselekszenek, ha önérdékük fűződik hozzájuk.³³¹

Bár ez jogos aggodalom, az egyik válasz erre az, hogy bizonyos mértékig az, hogy a vállalatok nem a változás ágensei, nem jelenti azt, hogy nem segíthetnek valamilyen módon egy mozgalmat. Például az e-mail és a tweetek segítenek az információk gyors terjesztésében. Ha egy tweet egy jól ismert vállalat vezérigazgatójától származik, az üzenet még szélesebb körben elterjed. Valójában a külső környezet kritikus szerepet játszik mind a

³³⁰ SNOW & SOULE, *supra* note 60, 168. o. (kiemelés az eredetiben).

³³¹ Egyes vállalatok a társadalmi mozgalmak támogatását kiszámított piaci lépésként használhatják. Gondoljunk például az eltérő véleményekre arról, hogy a Nike és a Colin Kaepernick közösen indított reklámkampány célja a mozgalom támogatása volt-e, vagy csak beszélgetést váltott ki. Stephen Bainbridge ezt a kampányt a "társadalmi igazságosság harcos [(SJW)] vezérigazgatók" egyre növekvő erőfeszítései közé sorolja, amelyekkel a "felébredt tengerparti millenniumiakhoz" akarnak igazodni. Bainbridge úgy véli, hogy a kampány egyszerűen a vállalati vezetők eredendően liberálisabb értékeit tükrözheti, mivel "a társadalmi igazságosság harcos vezérigazgatók, mint például [a Nike korábbi vezérigazgatója] Phil Knight értékei, meggyőződése és ízlése radikálisan eltér a vörös állam populistáinak értékeitől". Sok esetben egyszerűen nem jutna eszébe a Knighthoz hasonló SJW-knek, hogy vannak olyan emberek, akik megsértődnének a Kaepernick-reklámon". Stephen Bainbridge, *Woke Business: Putting the Nike-Kaepernick Ad Controversy into Context: The Problem of Social Justice Warrior CEOs*, PROFESSORBAINBRIDGE.COM (2018. szeptember 5.), <https://www.professorbainbridge.com/professorbainbridge.com/2018/09/woke-business-putting-the-nike-kaepernick-ad-controversy-into-context-the-problem-of-social-justice-.html>. Ann Liptonnak azonban fenntartásai vannak ezzel az állítással kapcsolatban, mivel "nehéz elhinni, hogy Knight *nem volt tudatában annak, hogy ez egy ellentmondásos lépés; úgy tűnik, hogy úgy tervezték, hogy ellentmondásos legyen*". Ann Lipton, *The Revolution Will Be Marketed*, BUSINESSLAWPROFBLOG (2018. szeptember 8.), https://lawprofessors.typepad.com/business_law/2018/09/the-revolution-will-be-marketed.html. Valóban, ha a részvényárfolyamok és a nyereség valamilyen jelzést adnak, a Nike a kampányból származó bármilyen visszhang ellenére a vártnál valamivel jobb negyedévet zárt. Kevin Kelleher, *Don't Blame Kaepernick, But Nike Stock Dropped 4% After Its Earning Report Was Released*, FORTUNE (2018. szeptember 25.), <http://fortune.com/2018/09/25/nike-stock-today-earnings-report-colin-kaepernick-ad->

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 535
campaign/. Akár szándékos volt, akár nem, a Nike kampánya hatékonyan árucikké tette az
ellenvéleményt.

egy adott társadalmi mozgalom mozgósítása és sikerének lehetőségei.³³² Ezt az összefüggést a "politikai lehetőségek struktúrájának" nevezték el.³³³ Különösen rámutat az elit szövetségeseik (például a korporációk) ápolásának fontosságára, akik többek között kommunikációs csatornákon vagy finanszírozáson keresztül befolyásolhatják a társadalmi kérdéseket.³³⁴

Az Eisenberg, Rock és Wachter professzorok által a fenti I. részben említett társadalmi normák megváltoztatása a bizalomra épül.³³⁵ Ezért azok az akciók, amelyeket egy vállalat egy társadalmi mozgalom nevében vállal, ellenőrizhetők, mert rezonálniuk kell a kulcsfontosságú érdekeltekkel, valamint meg kell felelniük a vállalat stratégiai tervének, küldetésének és értékeinek.³³⁶

A fent vázolt normatív aggályok jogosak, és nem szabad figyelmen kívül hagyni őket. A pozitív oldalról azonban a vállalatoknak lehetőségük van rá: (1) növelhetik a nyilvánosság figyelmét bizonyos társadalmi kérdésekre, amikor a vállalat vezérigazgatója nyilatkozatot, tweetet vagy más kommunikációs formát tesz; (2) támogatást nyújthatnak az adott társadalmi mozgalmat támogató társadalmi szervezetnek (vagy fordítva, elvehetik a támogatást egy olyan szervezettől, amely ellentétben áll egy adott társadalmi mozgalommal); (3) gazdasági ösztönzőket nyújtanak olyan állami és helyi önkormányzatoknak, vagy megvonják gazdasági támogatásukat azoktól, amelyek olyan törvények meghozatalát helyezik kilátásba, amelyek egy adott társadalmi mozgalom kedvezményezettjeinek ártanak; és (4) a vállalatban magában a vállalatban olyan politikákat hajtanak végre - még akkor is, ha azt a törvény nem írja elő -, amelyek segítik a társadalmi mozgalom céljainak elérését (például az élettársi kapcsolatok kedvezményeinek nyújtása, mielőtt azt a törvény előírná).

Röviden, a vállalatok akkor tűnnek a leghatékonyabbnak, ha nyílt és rejtett intézkedések kombinációjával vesznek részt: reklámdolgozókat vonnak meg, gazdasági ösztönzőket nyújtanak vagy vesznek el, olyan nonprofit szervezeteket finanszíroznak, amelyek egy adott társadalmi mozgalom fenntartásához szükséges alulról jövő munkát végeznek, a médiához való kiterjedt hozzáférésük révén felhívják a nyilvánosság figyelmét a társadalmi mozgalomból fakadó kérdésekre, és elég nagy számú vállalat van a különböző iparágakban, amelyek folyamatosan elkötelezettek a társadalmi mozgalom mellett. Ugyanakkor akadályozhatják a társadalmi mozgalmakat azzal, hogy nem hangolják össze erőfeszítéseiket a mozgalom többi tagjával, és nem rendelkeznek tartós elkötelezettséggel, mint például a muszlimok kitiltása esetében. Az is előfordulhat, hogy a vállalatoknak nincs meg a képességük arra, hogy az iparágukon kívülállók támogatását is megszerezzék; ebben a társadalmi mozgalmi szervezetek különösen fontos szerepet játszanak, mivel valószínűleg a társadalmi mozgalmak szervezeti területein a teljes spektrumban együttműködnek, és nem csak egyfajta iparágban működő vállalatokra összpontosítanak. Segíthetnek koalíciókat építeni a társadalmi mozgalom ügyeinek előmozdítása érdekében.

³³² SNOW & SOULE, *supra* 60. lábjegyzet, 222. o.

³³³ *Id.*

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 537

³³⁴ *Id.*

³³⁵ *Lásd a fenti 58-59. lábjegyzetekben foglaltakat.*

³³⁶ Don Mayer, *The Law and Ethics of CEO Social Activism*, 23 J.L. BUS. & ETHICS 21, 24 (2017).

B. Okok, amiért a vállalatok részt vesznek a társadalmi mozgalmakban

A vállalatokat a saját belső korlátaik és a közvélemény megítélése miatt korlátozhatják a társadalmi mozgalmakban való részvételükben. Vannak azonban olyan körülmények, amelyek között a vállalatok üzleti, közvélemény-kutatási vagy egyéb okokból akarnak vagy kell, hogy részt vegyenek a harcban.

1. Erkölcsi tekintély és vezetés

Először is, bizonyos vállalatoknak lehet erkölcsi tekintélyük ahhoz, hogy egy adott kérdésben felszólaljanak, mert elkötelezettségük az adott kérdés iránt jól megalapozott, vagy mert ismertek arról, hogy a vállalat által is vallott értékek alapján cselekszenek a helyes irányba.³³⁷

Egyes vállalatok tagadják, hogy társadalompolitikai állásfoglalásuk gazdasági motivációjú lenne; ehelyett a küldetésnyilatkozatuknak megfelelően értékalapúak. Tim Cook, az Apple vezérigazgatója és Howard Schultz, a Starbucks korábbi vezérigazgatója szemléletes példákat szolgáltatnak.³³⁸ Sőt, odáig mentek, hogy kijelentették, "a részvényesek szívesen eladják részvényeiket, ha nem értenek egyet a vállalat társadalompolitikai álláspontjával."³³⁹ Cook azt is kijelentette, hogy "az üzlet nem más, mint emberek összessége, és ha az embereknek vannak értékeik, akkor [sic] az üzletnek is kell."³⁴⁰ Az ilyen típusú vállalatoknak lehetőségük van arra, hogy a társadalmi mozgalmak idején megmutassák vezetői képességeiket.

2. Reagálás a bojkottra

A vállalatok azért is részt vehetnek társadalmi mozgalmakban, mert termékeiket vagy szolgáltatásaikat bojkottálják, ahogyan azt a fenti I. részben leírtuk. Az ilyen bojkottokra úgy reagálhatnak, hogy a vállalaton belül kiépítenek egy olyan infrastruktúrát, amely nemcsak a közvetlen társadalmi aggodalomból eredő problémára, hanem a jövőben felmerülő kérdésekre is reagál.³⁴¹

³³⁷ Lásd a 145-155. lábjegyzetekben foglaltakat.

³³⁸ Nalick et al., 9. lábjegyzet.

³³⁹ *Id.* "A Salesforce.com vezérigazgatója őszintén beszélt arról is, hogy cége milyen álláspontot képvisel olyan társadalmi-politikai kérdésekben, mint a meglegházasság, a faji kérdés és a konföderációs zászló, még akkor is, ha ezek a kérdések látszólag nagyrészt nem kapcsolódnak a vállalat működéséhez." (A Salesforce.com vezérigazgatója). *Id.*

³⁴⁰ Alan Murray & David Meyer, *Trump's Trade Fallout, Tech Hit, China Bear Market: CEO Daily for June 26, 2018*, *FORTUNE* (2018. június 26.), <http://fortune.com/2018/06/26/trump-trade-fallout-tech-china-bear-ceo-daily-for-june-26-2018/>. Ez a nyilatkozat a Trump-kormányzat azon politikájára reagálva született, amely szerint a határon elválasztják a bevándorló gyermekeket a szüleiktől. "Soha nem fogod teljesíteni a küldetésedet, hogy megváltoztasd a világot, ha" csendben maradsz, és azokra a kérdésekre koncentrálsz, amelyek közvetlenül érintik az eredményt. *Id.*

³⁴¹ A Facebook nemrégiben bejelentette, hogy a növekedés helyett az alkalmazottak bónuszát a "jelentős társadalmi kérdésekben elért előrehaladáshoz" köti. Hannah Murphy, *Facebook to Link Employee Bonuses to Progress on Social Issues*, *FIN. TIMES* (2019. február

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 539

5.), <https://www.ft.com/content/145a87ea-29ce-11e9-a5ab-ff8ef2b976c7>. A megoldandó kérdések között szerepel az álhírek terjedése, az adatvédelem és az adatbiztonság, valamint "olyan új élmények létrehozása, amelyek ... javítják az emberek életét". *Id.* Bár ez dicséretesnek tűnik, a kezelendő társadalmi kérdések olyanok, amelyek a Facebooknál a közelmúltban kirobbant botrányok középpontjában álltak. *Lásd id.*

Sarah Soule professzor, aki a szervezeti menedzsmentet tanulmányozza, azt találta, hogy a vállalatok bojkottjára adott egyik leggyakoribb válasz a vállalatok társadalmi felelősségvállalásával foglalkozó igazgatótanácsbi bizottság létrehozása.³⁴² "Ezek a bizottságok általában nonprofit és civil társadalmi képviselőket tartalmaznak, amelyek javítják a vállalat képességét az aktivistákkal való kapcsolattartásra, csökkentik annak valószínűségét, hogy a jövőbeni sérelmek veszélyeztetik a vállalat hírnevét, és erősítik a vállalat képességét arra, hogy felismerje a felmerülő problémákat, és olyan módon reagáljon rájuk, amely megbékíti az aktivista érdekelteket."³⁴³

3. Válaszadás a proxy javaslatokra

Egy további módja annak, hogy a társadalmi kérdéseket a vállalatvezetés tudomására hozzák, a proxy javaslatok.³⁴⁴ "A részvényesek a részvényesi javaslatok segítségével a társadalmi kérdések széles körére hívhatják fel avállalatvezetés figyelmét." Sok társadalmi mozgalmi szervezet a "belső" aktivizmusnak ezt a formáját alkalmazza, amikor "aktivista befektetési egységeket működtetnek, amelyek részesedést vásárolnak egy vállalatban, hogy aztán proxy javaslatot nyújthassanak be, hogy felhívják a figyelmet azokra a kérdésekre, amelyekkel foglalkoznak"³⁴⁵.

Egy kutatási tanulmány szerint sok vállalat a közgyűlési javaslatokra válaszul társadalmi kutatási jelentéseket készít.³⁴⁶ Ezzel a vállalatok "segíthetnek enyhíteni a befektetők bizonytalanságát a vállalat társadalmi és környezeti magatartásával kapcsolatban azáltal, hogy proaktívabban kommunikálják a vállalat nézőpontját"³⁴⁷.

C. Irányelvek a társadalmi mozgalmakban részt vevő vállalatok számára

A fenti II. rész három esettanulmánya alapján úgy tűnik, hogy van egy ki nem mondott egyetértés abban, hogy a vállalatok továbbra is részesei lesznek a társadalmi mozgalmaknak. Ez részben a vállalatok által rendelkezésre bocsátott erőforrásoknak és a társadalmunkban betöltött kiemelkedő szerepükből adódóan az eredmények elősegítésére való képességüknek köszönhető. Maguk a vállalatok is motiváltak lehetnek a társadalmi mozgalmakban való részvételre.

³⁴² Dale T. Miller, *Sarah Soule: How Activism Can Fuel Corporate Social Responsibility*, STAN. BUS.: INSIGHTS (2014. október 10.), <https://www.gsb.stanford.edu/insights/sarah-soule-how-activism-can-fuel-corporate-social-responsibility>. "A bojkott az aktivizmus egy ismert, nagy nyilvánosságot kapó "külső" formája, amely gyakran abból fakad, hogy a [vállalat] nem képes kezelni a vitás érdekelt feleket és a társadalmi kérdéseket. [A bojkottok negatív médiayilvánosságot generálnak. figyelmet és veszélyeztetik a megcélzott vállalatok hírnevét " *Id.*

³⁴³ *Id.*
³⁴⁴ *Id.*; lásd még 17 C.F.R. § 240.14a-8 (2019) (proxy proposals); Jennifer S. Fan, *Employees as Regulators: The New Private Ordering in High Technology Companies*, 2019 UTAH L. REV. (megjelenés előtt 2019) (az alkalmazottaknak a csúcstechnológiai vállalatok magánrendelkezésre gyakorolt hatását tárgyalja).

2019] *Woke Capital: The Role of Corporations in Social Movements* 541

³⁴⁵ Miller, 342. lábjegyzet. "Ellentmondásosabb esetekben a részvényesi határozatokat a média figyelmének felkeltésére és a közvélemény nyomásának fokozására lehet közzétenni, hogy a társadalmi aggályok a vállalati napirendre kerüljenek". *Id.*

³⁴⁶ *Id.*

³⁴⁷ *Id.*

ments, mert ez a céljuk. Például alkalmazottaik jelentős része bevándorló lehet, mint ahogyan az a muszlimok kitiltása esetében is történt. Máskor azonban egyáltalán nem reagálnak, és inkább a közfelháborodással szemben maradnak. Más esetekben a vállalatokat cselekvésre kényszerítik, mint a fegyvertartási mozgalom esetében. A vállalatok eltérő reakciói néhány különböző tényezőtől függenek: (1) a munkaerő összetételétől (például attól, hogy sok-e az ezredfordulós korosztály, akik általában hangosabbak); (2) attól, hogy van-e saját érdekük a mozgalomban; (3) attól, hogy az összhangban van-e a vállalati értékekkel; és (4) attól, hogy vannak-e üzleti okai a részvételnek. E tényezők némelyike vagy mindegyike megtalálható a társaság természetének és céljának különböző jogi elméleteiben, amelyeket az I. részben tárgyaltunk.

A legtöbb esetben a vállalatok nem mérlegelik, hogy a cselekvésük vagy tétlenségük hogyan hatással lehetnek az adott társadalmi mozgalomra, illetve hogy cselekedeteik hogyan befolyásolhatják a meglévő normákat, illetve hogyan hozhatnak létre újakat. Ehelyett a normákról alkotott felfogásuk az alkalmazottak vagy más érdekelt felek utasítására fejlődik és érlelődik az idő múlásával. Ennek a szakasznak az volt a célja, hogy néhány előzetes irányadó elvet kínáljon fel. plés, hogy segítsenek a vállalatoknak újragondolni a társadalmi mozgalmakban betöltött szerepüket. Először is, a vállalatoknak mérlegelniük kell, hogy részvételük elvárható és szükséges-e az érdekelt felek miatt. Az LMBTQ mozgalom esetében például a vállalatok élen jártak olyan munkahelyi politikák kidolgozásában, amelyek az LMBTQ-közösségre jellemző kérdéseket - például a házastársi kapcsolatokra vonatkozó politikát - is magukban foglalták, még mielőtt ezt törvény írta volna elő. A vállalatok LMBTQ alkalmazottaik kérésére vállalták a kezdeményezést.

Másodszor, a vállalatoknak értékelniük kell az adott társadalmi mozgalom iránti elkötelezettségük alapját, és meg kell határozniuk, hogy az adott mozgalom céljai beleillenek-e a vállalati céljukba. Tekintettel arra, hogy sok vállalat vállalati céljai széleskörűek, valószínűleg az a helyzet, hogy ha egy vállalat hajlandó támogatni egy társadalmi mozgalmat, akkor a vállalati cél nem jelenthet akadályt.

Harmadszor, a vállalatoknak meg kell határozniuk, hogy a más szervezetekkel, például nonprofit szervezetekkel vagy más vállalatokkal való együttműködés hasznos lehet-e egy adott eredmény eléréséhez. Például az amicus beadványok elkészítése érdekében más vállalatokkal való együttműködés lehet az egyik módja a vállalatok kollektív befolyásának kihasználásának.

Negyedszer, a vállalatoknak meg kell határozniuk, hogyan fogják használni jogi, politikai, gazdasági és társadalmi befolyásukat egy adott társadalmi mozgalomban. Az, hogy hogyan használják fel ezeket az erőforrásokat, nagyban függ magától a mozgalmatól és a vállalatra gyakorolt üzleti következményektől.

A fenti javaslatok nem teljes körűek. Csak kiindulópontot jelentenek egy, reményeim szerint szélesebb körű vitához a testületek szerepéről a napjainkban felmerülő bosszantó és sürgető társadalmi kérdésekben.

KÖVETKEZTETÉS

Napjainkban, amikor egyetlen tweet vagy közösségi médiás poszt vírusként terjedhet, és látszólag egyik napról a másikra megalapozhatja vagy megtörheti egy vállalat hírnevét, a vállalatok irigylésre méltó helyzetben találják magukat, hogy miként reagáljanak a néha ellentmondásos kérdésekre. Ahol a gyors reagálás vált a normává, ott egyetlen rossz lépés vagy a közhangulat rossz értelmezése dollármilliárdos következményekkel járhat. A vállalatoknak gondosan fel kell mérniük, hogyan reagáljanak azokra a kérdésekre, amelyek felett alig vagy egyáltalán nincs befolyásuk. Egyetlen esetben sem válik ez világosabbá, mint a társadalmi mozgalmak esetében. A múltban a vállalatok általában nem foglaltak állást a sürgető társadalmi kérdésekben, hacsak a gazdasági nyomás nem kényszerítette őket erre. Ma azonban ennek éppen az ellenkezője igaz. A vállalatoktól elvárják, hogy állást foglaljanak; ha másként cselekszenek, az a saját veszélyükre van.

A vita a vállalatok társadalomban betöltött szerepéről továbbra is folytatódik...

csökkent. A bírósági ügyek és a társaságok társadalmi szerepéről szóló változó normák vezettek a modern üzleti társaságok kialakulásához. A gazdasági, érték- és érdekcsoportok, a média és az erkölcs a vállalatok társadalmi mozgalmakba való bevonásához vezetett. Azzal, hogy a vállalatokat a társadalmi mozgalmak szemszögéből elemezzük, nagyobb ismeretelméleti keretbe helyezük őket, ezáltal elmélyítjük a vállalatoknak mint a változás ágensének és a társadalmi mozgalmak rájuk gyakorolt hatásának megértését.